Dayanışma

AĞUSTOS 1986 Sayı: 49 2.5,-DM

İnsan Hakları Derneği Başkanı avukat Nevzat Helvacı

Ara seçimler cuntanın tecritini kanıtlayacak

İçeride dayanaklarını yitirmiş ve tecrit olmuş Evren—Özal diktatörlüğünün kitleler tarafından tasvip görmediğini kanıtlaması açısından da ara seçimler siyasi önem taşıyor.

28 Eylül'de yapılacak ara seçimler egemen diktatörlük koşullarında yapılacak. Buna rağmen seçim ortamı antifaşist güçlerin iş başındaki diktatörlüğe karşı mücadelelerinde bir olanak niteliğini taşıyor.

28 Eylül seçimleri konusunda SOL-BİRLİK, bu seçimlerin diktatörlüğe karşı bir mücadele alanı olarak değerlendirilmesini, geniş emekçi yığınların demokratik istemlerinin dile getirilmesini, diktatörlüğün bir kez daha mahkum edilmesini, seçim ortamında politik dikkatleri artacak olan kitlelere SOL-BİRLİK'in program ve ilkelerinin yaygınlaştırılmasını savunuyor, seçim gününde ise, demokrasiyi öngören parti ve adaylara oy verilmesi için çağrıda bulunuyor.

Özal zor durumda

● Başbakan "herşey çok iyi" diye ekonomide mutlu tablolar çizerken, Odalar Birliği Başkanı kara tablolarla hükümete çattı.

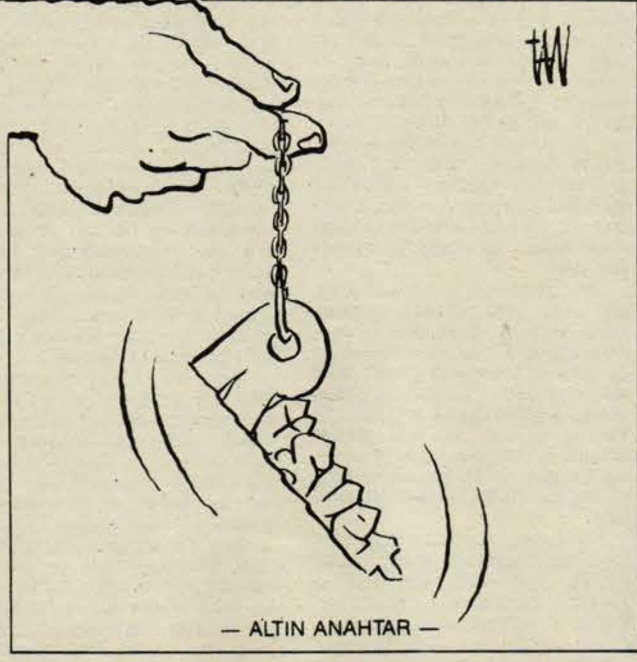
Siyasi ortam ara seçimler öncesinde hareketlenirken, Özal'ın başını ağrıtan olaylar da büsbütün arttı.

Son haftalarda Özal'ı bir hayli zor durumda bırakan olayları kısa kısa şöyle sıralamak gerekiyor:

●Özal memleketi Malatya'da cami temeli atıp, "Her şey çok iyi" diye nutuk çekedursun, Özal'a yakınlığıyla tanınan Odalar Birliği Başkanı Ali Coşkun aynı gün verdiği demeçte hükümeti sert bir dille eleştirdi ve "durum hiç de parlak değil" dedi. Özal'ın dışarıdaki destekçilerinden OECD Genel Sekreteri de İstanbul'da verdiği demeçte Türk ekonomisinin gidişatı hakkında kuşkulu ve kaygılı konuştu. .

●Bütün bunların yanısıra İstanbul belediyelerinde kamuoyuna yansıyan yolsuzluklara bu kez de Ankara'nın dört ANAP'lı belediye reisinin bizzat ANAP'lı encümen üyeleri tarafından açıklanan hırsızlık

(Devamı 7. sayfada)

— ALTIN ANAHTAR —

İnsan Hakları Derneği kuruldu

● Kurucuları arasında tanınmış yazar, bilim adamı, sanatçı ve aydınların bulunduğu dernek, ihlal edilen insan haklarını savunmak amacını güdüyor.

Uluslararası sözleşmelere geçmiş ve 12 Eylül'den sonra Türkiye'de devlet tarafından tanınmayıp ihlal edilen temel insan haklarını savunmak amacıyla bir dernek kuruldu. "İnsan Hakları Derneği" adıyla kurulan derneğin genel başkanlığına TÖB-DER eski avukatlarından Nevzat Helvacı getirildi. Türkiye dü-

(Devamı 7. sayfada)

Türk makamlarının uçak korsanlığı

● Balkan Havayolları'na ait bir uçağa "haciz işlemi" adı altında Türk makamları tarafından el konulması, bu uygulamanın hukuki değil, politik bir karar sonucu olduğunu apaçık gösteriyor.

Türk şovenizminin Sosyalist Bulgaristan'a karşı her geçen gün biraz daha tırmandırdığı azgın kampanya geçtiğimiz günlerde korsanlığa dek vardı.

Balkan Havayolları'nın düşen bir uçağında ölen bir Türk'ün eşinin Türk mahkemesinde açtığı davada, mahkemenin 780 bin Fransız altını tazminat kararı vermesinden sonra, Balkan Havayolları'nın bir uçağı "haciz işlemi" adı altında Türk makamları tarafından gaspedildi. Bu uygulamanın hukuki değil, politik bir karar sonucu olduğu apaçık anlaşılı-

(Devamı 7. sayfada)

Dayanışma

«Ara fırsat»

28 Eylül Ara Seçimi'ne işçi sınıfı partileri ve ilerici akımlar "yasaklı" oldukları için katılamıyorlar; bu yasağı yarıp çıkmanın pratik siyasal eylemini gerçekleştirememiş bulunmaları devrimci-ilerici güçlere ilişkin bir olgudur. Bu atağı yaratabilecek biricik faktör yaratılamadığı, yani işçi sınıfı politik hareketinin birliği ve tüm devrimci, ilerici güçlerin geniş birlikteliği kurulamadığı içindir ki, bugün ara seçimler platformunda demokrasi güçleri "adına" sadece sosyal demokrasi mevcuttur.

Sosyal demokrasi bu seçimlerde iki partiyle temsil ediliyor. Ne ki seçimlerin iki kutbunu ANAP ile SHP'nin oluşturduğu yadsınamaz bir gerçek. Zira sosyal demokrat SHP'den ne gibi bir ilkesel ya da düşünsel farkı olduğunu ortaya koyamamış olan DSP ise sadece "sosyal demokraside ben de varım" demek için seçimlere katılıyor. Bir başka deyişle seçimin sonuçlarını ve onun Türkiye politikasındaki etkilerini belirleyecek olan asli unsur DSP'nin alacağı marjinal oylar değil, öncelikle SHP'nin alacağı sonuçlardır. Seçimin sağ kanadı ise ANAP ile DYP arasındaki çekişmeye sahne olacaktır, ama bu iki parti arasındaki mücadele demokrasi güçleriyle demokrasi karşıtı güçler arasındaki mücadele kapsamında değildir.

Şu halde seçimleri ve sonuçlarını tayin edecek asıl unsur SHP-ANAP kutuplaşmasında düğümleniyor. Böyle olunca da, demokrasi konusundaki tüm zaaflarına ve eksikliklerine, ekonomideki tüm alternatif çıkışsızlığına karşın, seçim bölgelerindeki üç milyon kadar seçmenden ne kadar fazlası SHP'ye oy verirse, Evren-Özal diktatörlüğü ve tüm sağ o kadar kayıplı çıkacak, buna karşılık o kayıplar demokrasi mücadelesinin dolaylı ya da direkt kazanç hanesine yazılacaktır.

Gelgelelim, işçi sınıfı politik güçleri ve diğer devrimci-ilerici politik akımların temsil edilmediği bir seçim demokratik bir seçim olmadığı için, 28 Eylül Ara Seçimlerini de demokrasi güçleri ile antidemokratik güçler arasındaki bir önemli *hesaplaşma* olarak abartmaya gerek yoktur. Bu seçimler politik arenada elbetteki belirli etkiler yaratacaktır, özellikle ANAP'a ve onun ardındaki diktatörlüğe indirilecek bir şamar siyaset üzerinde bir takım önemli göstergeler niteliğini taşıyacaktır; ama buna rağmen şamar gene de sadece şamardır. Oysa bir şamarla rakibin sersemleyip, nakavt olduğu veya nakdavn olduğu görülmemiştir. Demokrasi güçlerinin kazanması için darbecilere şamar değil, *darbe* indirmek gerekir. Bu ise ancak ve ancak daha yoğun, daha etkili ve birleşik bir çabayı ve bu çabanın harekete geçirebileceği kitle mücadelesini gerektirir.

Öyleyse Ara seçimler antifaşist mücadelede bir vesile, bir araç, diktatörlüğe sadece şamar indirmek için bir olanaktır. Buna rağmen bu olanağın değerlendirilmesi ve şamarın mümkün olduğunca sert indirilmeğe çalışılması, fakat esas olarak bu şamarın, diktatörlüğü gönderecek asli mücadele için bir "Ara Basamak" gibi kullanılması şarttır.

Özetle, Ara Seçimleri, demokrasi mücadelesinde karşılaşılmış bir "Ara Olanak" gibi görmek ve bu olanağı değerlendirmek, yani şamarın mümkün olduğunca sert indirilmesine çalışmak, ama daha da önemlisi "ara basamağı", faşizme karşı mücadelenin asli unsuru olan kitle mücadeleleri için bir kaldıraç olarak kullanmak önem taşımaktadır.

«Türkiye'de nükleer başlık var!»

● Türkiye'de şimdiye kadar ABD üsleri dışında depolanan ABD nükleer bombaları, "harekât kolaylığı" için artık, 24 saat hazır bekleyen savaş uçaklarıyla birlikte depolanacak.

Eğer, onarım, yer değiştirme, ilave tesis gibi yeni harcama gerektiren ve Pentagon'un Kongre'den para istemesine yol açan olaylar olmasa, Türkiye'deki Amerikan askeri varlığını öğrenemeyeceğiz. Öğrendiğimiz "yeni" şey, Türkiye'de (İncirlik, Balıkesir, Mürted, Eskişehir, Erhaç) beş havaalanı ve ABD üssünde, 24 saat uçmaya hazır, atom silahlarıyla yüklü uçakların bulunduğu. Para, havaalanlarına "biraz" uzakta bulunan atom depolarının, havaalanı içinde yapılmaları için istenmiş. Böy-

(Devamı 7. sayfada)

●ABD Temsilciler Meclisi'nde 1987 yılına ilişkin askeri inşaatlarla ilgili altkomite görüşmelerinde yapılan açıklamalara göre ABD Hava Kuvvetleri'ne bağlı ve nükleer bomba yüklü uçaklar 8 ülkedeki 20 üste konumlandırılmış bulunuyor. Bu üslerin bulunduğu ülkeler ve sayıları şöyle: Türkiye(5), F.Almanya(5), İngiltere(3), İtalya(3) ve Hollanda, Belçika, Yunanistan ve Güney Kore'de birer.

●Açıklamaya göre, Malatya Erhaç, Ankara Mürted, Balıkesir, Eskişehir ve İncirlikteki havaalanı ve üslerde nükleer başlıklarla donanmış uçaklar teyakkuzda bekliyor. Bu uçaklar ABD Başkanı'nın özel emriyle 15 dakikada "hedefe" doğru havalanabilecek durumdalar.

●ABD dışında, topraklarında nükleer silah başlığı bulunan ülkeler arasında, F. Almanya, İngiltere, İtalya'dan sonra dördüncü sırada gelen Türkiye'de 489 nükleer başlık bulunduğu belirtiliyor.

Şahinkaya'nın suyu ısınıyor

Tahsin Şahinkaya'yı herkes, artık sadece cuntacı olarak değil, hızlı rüşvetçi, irtikapçı, rezil biri olarak, biriktirdiği gayrimeşru servetin üstünde oturup sırıtan bir soytarı olarak da tanıyor. *GERÇEK* gazetesi, bu rüşvetçi generalin ipliğini bundan 30 ay önce pazara çıkarmış, yediği rüşvetlerin miktarını ve kaynaklarını kamuoyunun gözleri önüne sermiş; F-16 uçak alım anlaşması karşılığı olarak cebine indirdiği mil-

(Devamı 7. sayfada)

Şili'de genel grev

Şili'de 2-3 Temmuz günleri 1973 kanlı faşist darbesinden bu yana tüm ülke çapında ilk kez yapılan siyasi grev, Pinochet'in derhal devrilmesi, insan hakları ve demokratik özgürlüklerin sağlanması sloganlarıyla diktatörlüğü kökünden sarstı. Bugüne kadar ulusal protesto günleri, yürüyüşler, grevler, çeşitli sivil itaatsizlik eylemleri, Manuel Rodriguez Yurtsever Cephesi'nin silahlı hareketiyle pekişen direniş hareketlerinde somutlanan mücadele, Nisan ayında muhalefetin çok büyük bir kısmını, siyasi partileri, sendikaları, kitle, meslek, gençlik örgütlerini içine alan Ulusal Halk Meclisi'nin kurulmasıyla yeni boyutlar kazandı. Sağ güçlerin diktatörlüğe karşı mücadeleyi baltalayıcı girişimlerine rağmen gerçekleştirilen Halk Meclisi koalisyonu, acil görev olarak Pinoc-

(Devamı 7. sayfada)

gedik

UZMANA SOR

Çankaya belediyesinden iki ANAP'lı üye 14 milyarlık yolsuzluk yapan başkanlarını hırsız diye Evren'e şikayet etmiş.

Evren dilekçeyi önce bir uzmana inceletmiş olmalı. Örneğin Cumhurbaşkanlığı Konseyi üyesi Tahsin Şahinkaya'ya.

taşı

9 Ağustos G. Afrikalı Kadınlar Günü

30 yıl önce 9 Ağustos 1956 günü, değişik ırklardan, farklı kesimlerden yirmi bin Güney Afrikalı kadın Pretoria'da başbakanlığa yürüyerek ırkçı rejimin ülkede dolaşma ve yerleşmeyi kısıtlayan izin karnelerinin kadınlara da uygulanmaya başlamasını protesto ettiler.

Binlerce imzalı dilekçeyi Pretoria'da büyük bir yürüyüşle açıkladılar. Bu yürüyüş örgütlü güç olarak kadınların etkinliğini gösterirken, apartheid rejimine karşı mücadeleyi yükseltiyordu.

Kadın hareketinin çekirdeğini oluşturanlar arasında Ray Alexander, Florence Matomela, Dora Tamana gibi G.Afrika Komünist Partisi'nin seçkin isimleri bulunuyordu.

9 Ağustos'un 30. yılında Güney Afrikalı kadınlar bugün özgürlük mücadelesinin fedakar ve yılmaz gücü olarak direniyorlar.

(G.Afrika ile ilgili diğer haberler 4. sayfamızda)

Sendikal hareketin gerçeği

Türkiye'de bugün, işçi hareketinin belirleyici etkinliği ortaya çıkmadan bir siyasal iktidar değişikliği ve demokratik dönüşümler hayal etmek, sadece hayal etmektir. İşçi hareketini siyasal güç ilişkileri içinde baş köşeye oturtmaksızın yapılan hesaplar, günlük gazetelerde her gün bir örneğine rastladığımız "Milliyet-SİAR-PİYAR..." araştırmalarından, SHP-ANAP kıyaslamalarından, DSP'nin solu, DYP'nin sağı ne ölçüde böleceklerine kafa yormaktan ileri geçmeyecektir. Elbette bu hesaplar büsbütün boş şeyler değildir. Türkiye, erken veya geç ama en geç 1988 yılında bir genel seçim daha yaşayacaktır ve bu genel seçim, emekçi halk yığınlarının demokrasiye dönük olgunluğunun önemli göstergelerinden birini teşkil edecektir. Ama, bugünkü rejimden demokrasiye geçiş siyasal anlamda kesin bir nitelik değişimi olacaktır ve bunun sandık mazbatalarıyla gerçekleşmeyeceği gün gibi ortadadır.

İşçi hareketini demokrasi hesaplarımızın başına koymamız, bizim açımızdan hiçbir şeyi çözmez. Teorik bir doğrunun doğruluğunun teslim edilmiş olması, pratik siyasal görevlerimizi daha iyi kavramamızın koşullarını yaratır. Belirtmek gerekir ki, bu teorik doğruyu görmezlikten gelmek, sosyalist ve sol güçlerin işini kolaylaştırmış olurdu; ama bu demokrasi mücadelesi açısından işimizin büsbütün zorlaşması anlamına gelirdi. Üstesinden gelemeyecek olsak bile, mücadelemizin pratik görevlirini ve perspektiflerini doğru tesbit etmekten başka yapabileceğimiz hiç bir şey yoktur. Kaldı ki sol güçlerin demokrasi mücadelesinde, yerinde konumlar tutup doğru politikalar gütmesi durumunda, toplumda harekete geçirebilecekliri objektif güçler mevcuttur ve bu güçlerin toplamı, demokrasiye geçiş sürecine müdahale etmek bakımından, burjuva siyasal muhalefetinden daha geniş bir insiyatife sahiptirler.

"İşçi Hareketi"nden, herkes her istediğini anlamak hakkına sahip değildir, çünkü bu hareket, çerçevesi kesin olarak belli güçler toplamından oluşmaktadır. İşçi hareketinin bir yönü siyasal, bir diğer yönü sendikal olmak üzere iki temel cephesi bulunmaktadır ve bunlar nitelikleri itibarıyla, ayrı ayrı analiz edilmek durumundadırlar.

İşçi hareketinin bugünkü en geniş siyasal somutunu "Sol— Birlik" oluşturuyor. Ancak, ideoloji ve siyasetin sınıfsal ve bilimsel tanımı yönünden yüzde yüz doğru olan bu ifade çok kişiye, ülkemizdeki bazı gerçek olguları ve bu olgulardan kaynaklanan siyasal imajları dışlıyormuş gibi gözükebilir. Bu gerçek olgulardan başta geleni, işçi hareketinin sendikal cephesindeki sosyal demokrat birikimdir. Buna sendikal hareket içindeki, sosyalizm dışında kalan kimi sol "unsurların" varlığını da ilave ettiğimizde ortaya işçi hareketinin birlik ve bütünlüğü açısından açıklanmaya muhtaç noktalar çıkmaktadır.

Birbirinden çok farklı siyasi hareketlerin işçiler arasında kendine taraftar bulmaları, hatta bunların kimi sendikal başarılar kazanıp bizatihi sendikal hareket içinde ve üzerinde söz sahibi olmaları yapay bir sonuçtur. Sendikal harekete bu açıdan baktığımızda hemen bütün burjuva siyasetlerinin, hatta faşistlerin varlığına bile tanık olmaktayız. Bundan da ileri işçiler arasında bölge, mezhep, vb. gibi, işçi sınıfının doğasına büsbütün yabancı farklılaşmalar dahi sözkonusudur. Ama, bütün bunların üzerinde ve harekete yön verici olarak işçi sınıfının kendi nesnel bütünlüğü bulunur.

Sendikal hareketimiz, 12 Eylül'den sonraki faşist siyasal dönemde ve öncelikle faşizmin doğrudan müdahaleleri sonucunda önemli değişmelere sahne oldu. Bunlardan en başta geleni hukuken kapatılmamış olan DİSK'in fiilen kapatılması, bu konfedarasyona bağlı işçilerin Türk—İş'e katılmaya zorlanmaları,ya da böyle bir tek seçenekle yüzyüze bırakılmış olmalarıdır. Sendikal hareketin hukuki çerçevesinin de değiştirilmesi sonucu, işçi sınıfımızın gerek siyasi sınıf bilinci, gerekse sınıf mücadelesindeki deneyimleri açısından ve hem de "sanayi proletaryası" niteliğine yakınlığı yönünden en ileri kesimi olan 600 bin işçi Türk—İş'in sendikal çatısı altına girmiş oldu.

Bu olguya, bizim isteklerimizin ve irademizin dışında gerçekleşmiş bulunan bu sonuca nasıl bakmalı? Elbette "faşizm işçi sınıfının birliğini gerçekleştirdi" türünden ciddi olmayan yaklaşımlar veya "yaşasın DİSK" sloganından ibaret, çözüm öngörmeyen görüşler konumuzun dışında kalıyor. Çünkü, mevcut durum ne sendikal hareketin birliğinin gerçekleşmiş olmasıdır, ne de DİSK'in fiili bir güç olmaktan çıkarak tasfiye edilmiş bulunmasıdır. Sadece bir "fiili" durumun varlığı sözkonusudur. Bu fiili durumdan işçi sınıfının birliğine ulaşmak da, DİSK'i bu birliğin temel harcı olarak yaşatmak da, yoğun mücadeleler içeren bir gelecek sorunudur. Şimdi gerekli ve önemli olan bugünkü nesnel durumun en doğru çözümlemesini kapsayan yaklaşımı bulmaktır. Bu da Sol-Birlik'in, sendikal çalışmaya ilişkin deklarasyonunda ifadesini bulan; işçi sınıfının birliğini sağlama mücadelesi ile DİSK'i yaşatıp yarına aktarma amacını Türk-İş'i sendikal çalışma alanı olarak seçmekle birleştiren görüştür.

Bu yaklaşımla kısa vadeli başarılar elde edilemeyeceği peşinen kabul edilmiş olunmaktadır ama, çalışıldığında kısa vadeli başarılar da elde edilebileceği görüşü saklı tutulmaktadır. Tespit ve amaç birliği sağlandığında sol güçlerin Türk-İş içinde ve kısa sürede önemli bir birikim sağlayıp sendikal bir güç olarak tezahür etmeleri, hiç de ihtimal dışı sayılmamalıdır.

Ne var ki, böyle bir gelişmeyi sağlayacak hareketi yaratıp sürekli kılmak için bazı somutlukları gözden kaçırmamak gerekiyor. Sosyal demokrat sendikalar da içinde olmak üzere Türk- İş yapısı —dokusu değil—kemikleşmiş bir "resmi sendikacılıktır" ve bu yapıdan tek bir taş dahi sökebilmek, hünerli çabalar gerektirir. Mevcut siyasal konjonktür, faşistleştirilen iş ve sendika hukuku, gangaster sendikacılık geleneği, tek tek bütün işverenlerin sınıf güdüsü Türk-İş'i demokratlaşmaya karşı koruma altına alan faktörlerdir. Demokratik sendikal hareketin Türk-İş içinde mevzilenip genişlemesi sorunu bu faktörler ışığında irdelenmelidir.

Esasen sendikal faaliyetin faşist çember içine alınıp serbest bırakıldığı son üç yıl, somut değişimleri görmemizi ve bunlardan doğru sonuçlar çıkarmamızı mümkün kılacak kadar deney üretti. Bunlardan başta geleni, bağımsız sendikacılık deneyidir. Türk- İş içinde, umduğu tırmanışı kısa süre içinde gerçekleştiremeyen bazı gruplar ayrılıp DİSK'li işçileri temel alan küçük bağımsız sendikalar oluşmayı, yetki mücadelesini bu yoldan başarıya ulaştırmayı denediler. Bu yoldan sonuç almak mümkün değildi ve bu yolu seçmek baştan yanlıştı. İşyeri ve işkolu düzeyinde konulmuş barajlar, grev hakkı üzerindeki kısıtlamalar, işverenlerin siyasi iktidarla bire bir bütünleşmiş politikaları, küçük sendikal birimleri sınıf mücadelesinde "ihmal edilebilir" hale getirmiştir. Bağımsız sendikal çalışmasının en başarılı örneklerinden biri, başlangıçta belli bir gelişme kaydetmişken, tabii işverenlerin ve gerici siyasal güçlerin saldırılarıyla birlikte, ama esas olarak objektif koşullar nedeniyle gelişme dinamiğini tüketmiştir.

Tek tek bütün işyerlerinde, Türk-İş'e alternatif bir sendika örgütlenmesine zemin teşkil eden elverişli psikolojik koşullar belki hâlâ mevcuttur. Türk-İş yönetiminin izlediği politikalar, sendikaların "ha var ha yok" derekesine düşürülmüş fonksiyonları, işçilerde biriken önyargılar ve tepkiler "kişisel heveslere" bile yer yer imkan sağlayıp teşvikçi olabilir, ama bu motiflerden ibaret bir bağımsız sendika örgütlenmesi, imkanların ve zamanın boşa harcanmasından ileri bir sonuç vermez. Küçük bağımsız sendikalara, sırf onlara ileri ekonomik ve hatta siyasal hedefler gösterdiği için işçilerin ilgi ve güven duyacağını, bu zahmetli fakat yararsız alanda biriken potansiyelin kalıcı olabileceğini ummak, sakıncası belki günümüzde iyice göze batmayan bir sorumsuzluktur.

Bağımsız sendikalarda, küçük bile olsa, birikmiş bir potansiyel var ve bu potansiyel açıktır ki DİSK'ten geliyor ve DİSK'in etkinliğinden koparılmış bir parça hüviyetini taşıyor. Ayrıca işçilerin, günsel somut çıkarlarına bu denli ters düştüğü halde bağımsız sendikalarda bulunmalarını, ileri politik bir bilinçle değil ama, samimi ve sağlam bir inaçla açıklamak mümkündür. Bu da, çok daha etkin konumlarda olması gereken ve olabilecekken, belli bir ileri işçi kesiminin, sınıf bütünlüğünden yalıtılmış, etkisiz bir konumda oyalanmaları demektir.

Bağımsız sendikacılık çalışmasının altını dikkatle çizmek isteyişimiz, bunun bugünden yaygın bir olgu haline gelmiş bulunmasından değil, bir eğilim olarak güçlenebileceğini varsaymamızdan, bu eğilimi teşvik eden faktörlerin işçi hareketinde bolca bulunmasından ileri geliyor. Türk-İş'te bulunduğu sendikaya DİSK'in damgasını vurduğunu, ya da bulunduğu birimin DİSK'leştiğini görmek, DİSK'li 600 bin işçinin özlemidir, üstelik yaygın karamsarlık ortamında yakın özlemidir. Bu haklı özlem, sabırla bütünleşmedikçe bağımsız sendikalara gerekçe üretmeye de elverişlidir.

Ancak şu da bellidir ki, daha ileri bir nitelik demek olan DİSK geleneği Türk-İş bünyesinde eriyip gitmez, en kötü ihtimalle orada *dışlanmış* olarak bulunabilir. Böyle bir durum, bu geleneğe yön vermekle mükellef olanların, Türk-İş cenahında DİSK'e perspektif açmaktan yoksun bulunmalarına tekabül eder. Sevindirici olan, böyle bir durumun olmayışı, ya da varken aşılmış olmasıdır.

İşin başında olmaktan dolayı bir hayli belirsizliği ve değişme ihtimallerini içerse bile, şimdilik temel bir yön bulunmuş gibidir. Bu da, Türk-İş içinde öteden beri varolan bir muhalefet eğilimiyle Türk-İş'teki DİSK olgusunun yakın hedeflerinin çakıştığının açıkça ortaya çıkmış olmasıdır. Fakat bu durum, temel detaylarından bağımsız ve kendiliğinden değildir. Bu noktayı biraz açmamız gerekiyor.

Türk-İş içindeki muhalefet, klasik AP'li ve daha gerici sendikacılar saltanatına karşı, sosyal demokrasinin çeşitli kanatlarına mensup, iki büyük Türk-İş sendikasından başka, bazı küçük sendikaları da elinde tutan, geçmişte (1970/71) belli ölçüde bir "hareket" görünümü varken, iki büyük sendikanın DİSK'e katılmasıyla (Genel-İş ve Oleyis) bu yapay bütünlüğünü de kaybeden, birbirinden kopuk ve çoğu zaman birbirine karşı bir güç niteliğindedir. Bu dağınık görüntüyü, bugünkü ölçüleri kullanarak iki temel kategoriye ayırmak belki mümkündür. Birinci kanatta, faşizmle uzlaşmış bulunan federasyon yönetimine karşı açıktan cephe açan ve müca-

(Devamı 7. sayfada)

BAKIŞ

E.Mahmut Soner

Liberal değilmiş

SÜLEYMAN Demirel "yasaksız Türkiye isterim" dediğinden bu yana herkesi derin bir merak sardı. Acaba Demirel liberal mi olmuştu? Öyle ya, "herşey değişir, değişebilir", "bir nehirde iki defa yüzülmez" diye, zaten biz söylemez miyiz? Demirel de insandır, değişebilir, işte değişti bile.

Ama görüş değiştiren zabıt katibi Hüsnü efendi olmadığı için herkes üstüne üstüne yürüyüverdi. Solcu bilinen bazı gazete ve dergiler, "bir kere de biz kendi sesinden duyalım" diyerek Demirel'in kapısını aşındırdılar. Kimin kimi kullandığı anlaşılamadan, çarşaf çarşaf Demirel sayfaları okuyup durduk. Yol oldu ya bir kere, adamcağız "ağzına geleni" söyledi. "Anayasa" dedi, "konuşan Türkiye" dedi, "ekmek ve hürriyet" (karıştırmış olabilirim, bunu belki Nazım Hikmet söylemiştir) dedi.

Bu kadar lafın arkasını araştırmamak olmaz. Bu kez dikkatler oraya çevrildi. Kimdi bu Demirel'i konuşturan liberal burjuvalar. Ali Koçman mı, İstanbul grubu mu, yoksa "ulusal" burjuvalarımız mı? Kimse sır vermedi. Çünkü "gizlilik", halk hareketimizin bütün unsurları gibi, liberaller için de esastı.

Demirel "yasaksız Türkiye isterim" diyor ve kendisi de "yasaklı" ya, acaba "yasaksız Demirel isterim" demiş olmasın kuşkusunu bazıları sürekli hatırlattılar; hem de "herşey değişebilir" ilkesini bildikleri halde. Çünkü "değişmeyebilir" de!

Sonra bu "yasaksız Türkiye'nin", "142'li Türkiye" olduğunu Demirel ağzından kaçırıverdi. 141'li, 146'lı değil sadece, aynı zamanda "142'li"!.. Yani?.. Yanisi yok, tıpkısının aynısı.*

... Solculuk yasak olacak. Bırakın örgütlenmeyi, tek tek sosyalist bile olsanız, görüşünüz olmayacak, olsa da açıklayamayacaksınız, açıklasanız da 7,5 yıldan başlayacak "yasaksız Türkiye'niz".

Soran gazeteciye, "ama bu liberalliğe sığmaz" demekten başka çare kalmıyordu. O da böyle dedi ve aldığı cevap "ideolojisiz ve ilkesiz politikaya" cevap niteliğindeydi: "Ben liberal falan değilim."

Geriye tek "umut" kalıyor, o da "sözüne güvenilmez" Demirel'in bu sözüne de güvenilemeyeceği...

Kim bilir, belki de liberaldir!

* Nokta, 20 Temmuz 1986

İşçi Sınıfı Tarihinden

ABD'de oturma grevleri

1937 yılında ABD'nin çeşitli köşelerinde ücret indirimi ve ağırlaştırılmak istenen çalışma koşullarını protesto etmek üzere grevler yapıldı. Bunlar arasında en yankı bulanlardan birisi otomotiv endüstrisinde yapılan General Motors grevleriydi. General Motors'un fabrikalarında işçiler fabrika içinde oturma grevi yaparak haklarını savundular.

Örneğin Flint, Michigan'da 5000 işçinin oturma grevi yaklaşık iki hafta sürdü ve işçiler işverene geri adım attırmayı başardılar. General Motors'un 7 fabrikasında yaklaşık 35 bin işçi bu şekilde greve gitti. ABD'deki gerici çevreler bu sırada "ayaklanmanın bir yangın gibi büyüdüğünü" söylüyor ve "kanun ve düzeni tehdit eden" bu grevlerin zor yoluyla bastırılmasını istiyorlardı.

Oturma grevlerinin başarıyla sonuçlanması sendikalaşmada ileri bir adımı güçlendiriyordu. Düzenle bütünleşmiş bir sendikal örgüt olan Amerikan İş Federasyonu (AFL) karşısında, yeni bir örgütlenme olan Sanayi Örgütlenme Birliği (CIO) bu grevlerle gücünü gösterdi. Bu yıllarda CIO'ya bağlı sendikaların yönetiminde ağırlıklı olarak komünistler bulunuyordu. Ve CIO sendikaları işçi sınıfının çıkarlarını kararlılıkla savunuyorlardı.

İkinci Dünya Savaşı'nın ardından, özellikle yaşanan soğuk savaş dönemi sırasında, ABD gerici çevreleri CIO'yu güçsüzleştirmek için her yola başvurdular. 1950'lerde CIO yönetimi, komünistlerin yönetimde ve etkin oldukları onbir sendikanın birlikten atıldığı ilan edildi ve 1955'te AFL ve CIO birleşti (AFL-CIO).

ABD'de sendika ve grev hakkına yönelik saldırılar o günden bu yana tırmanarak sürdü. Sendikalaşmayı önlemek için işyerleri kapatıldı, cinayetler işlendi, ırkçılık körüklendi ve yaygın işsizlik, sendikalaşmak isteyen işçilere karşı tehdit unsuru olarak kullanılageldi.

Yukarıdaki resimde Flint, Michigan'daki grevin başarıyla sonuçlanmasını kutlayan işçiler görülüyor.

GERÇEK gazetesinden fabrika haberleri

OTOMOBİL-İŞ KONGRESİ YAPILDI

Türkiye Otomobil-İş sendikası Olağanüstü Genel Kurulu 21-22 Haziran günü yaklaşık 200 genel merkez delegesinin katılmasıyla yapılmıştır. Sendikanın olağanüstü kongreye gitmesinden de anlaşılacağı gibi sendikada bazı olağanüstü gelişmeler olmuştur. 1980 öncesi örgütlü bulunan İstanbul, Kartal, İzmit, Bursa, Gebze Şubeleri sendikadaki gelişmeleri ve büyümeyi içlerine sindiremeyince yeni katılan 40 binden fazla yeni üye tabanını hiçe sayarak eski delegelerin katılımıyla gerçekleşeceğini ve yüzde yüz alacaklarını umdukları bir kongre istemişlerdir.

Bu dört şube Otomobil-İş'i bölüp parçalamak, güçsüz duruma düşürmek için karşı devrimci Maoculuktan tutun da faşist düşünceyi benimseyenlere kadar gerici bir cephe oluşturmuşlardır. Asıl bu cephenin arkasında bulunan tekelci sermaye ile MESS işverenlerini gözden uzak tutmamak lazım. Önce bu olağanüstü genel kurul kararına karşı çıkan eski genel başkan Aydın Özeren sonradan kabul ederek gericilerin cephesinde yerini almıştır. Sendikayla ilgili olarak kongre öncesi eleştiriler, suçlamalar, geçirmiş olduğu mahkeme safhaları, kayyıma teslimi bütün bunlar basında ve demokrasi güçleri arasında yazıldı ve konuşuldu. İkili grup halinde yürütülen çalışmaların birinde İlhan Dalkılıç diğerinde Aydın Özeren başkanlığını üstlenmiştir. Önceden kongre salonuna işçilerden izleyici alınmayacağı söylenmişse de izlenmesinin doğruluğuna karar veren kalabalık bir üye grubu salonun kapısına dayanmış. İlhan Dalkılıç'ı destekleyen eski örgütlenme sekreteri İsmail Aykanat'ın başkanlığında kazanılan divan izleyicilerin salona girmesine karar vermiştir. Gerginlik içerisinde başlayan genel kurul ve söz alan konuşmacıların çoğunluğu Aydın Özeren'i sert bir dille suçlamışlardır. Böylesi bir dönemde Aydın Özeren ve taraftarlarının sermayeye hizmet ettikleri, sendikayı güçsüz duruma düşürmeye çalıştıkları dile getirilmiştir. Otomobil-İş Sendikası 23 yıllık tarihinde en heyecanlı, en çekişmeli genel kurul yaşamıştır. İkinci gün oylamalar yapılmış sayımdan sonra 95 oya karşılık 101 oyla İlhan Dalkılıç Genel Başkan olmuştur.

Yaklaşık 8 aylık bir çekişmeden sonra tabanın söz ve karar sahibi olmasını temsil ettiklerini söyleyenlerin çoğunluk kazanımıyla sendika icindeki sorunlar bir ölçüde çözümlenmiş olsa da aslında sağlıklı bir kadro çıkmamıştır. Çünkü hem diğer listeden adaylar da seçilmiştir, hem de çoğunluk listesinden 3 yönetici, eski merkez yöneticileridir. 1984 yılından bu yana sendikanın alınan 68 kararından olağanüstü genel kurul hariç, diğerlerinin oybirliği ile karar altına alındığı söylenmiştir. Öyleyse seçilenler sendika içindeki yanlışlıklara ortak olmuştur. Bu görüş dile getirildiği zamanda bizler hep işçilerin yararına olanı istedik ama Aydın Özeren engel oldu denmiştir. İşçi sınıfının uzlaşmaz ileri sendikacılık anlayışını benimseyenlerin aktif çalışma ve desteği ile bugün bu engel aşılmıştır. Önümüzdeki dönemde verilen sözlerin yerine getirilip getirilmediğini birlikte göreceğiz. Biz işçiler olarak sürekli gelişmelerin takipçisi ve yapıcı öneriler iletmeye çalışacağız. Eğer demokratik bir sendikacılık anlayışını benimseyip geliştirmezlerse altı ay sonraki olağan genel kurulda onlar da layık oldukları yere gönderileceklerdir.

Bir Metal İşçisi

Gerçek gazetesinin Temmuz 1986 tarihli 242. sayısından alınmıştır.

Helmstedt'de Lübnanlı sığınmacılar

Sığınma yasası kısıtlanıyor

Gerici Kohl hükümeti, politik sığınma yasasında yeni kısıtlamaları öngören bazı değişiklikleri gündeme getirdi. Yeni yasa tasarısı Eylül ayında Federal Parlamentoda görüşülerek muhtemelen yürürlüğe girecektir.

Uzun zamandır özellikle CDU ve CSU'nun yönetimde olduğu eyalet hükümetlerinden gelen baskılar ve CSU başkanı Strauss'un Federal Anayasa'nın sığınma hakkıyla ilgili 16. maddesinin değiştirilmesi doğrultusundaki sürekli talebi sonucu hazırlanan yeni yasa tasarısı şu değişiklikleri öngörmektedir:

● F.Almanya'da bulunan ve bu ülkede yaptığı siyasi faaliyetlerinden dolayı ülkesinde politik takibata uğrayacağı gerekçesiyle sığınma talebinde bulunanların, bundan böyle F.Almanya'daki siyasi faaliyetleri sığınma gerekçesi olmayacak. Bilindiği gibi bazı mahkemeler daha önceden bu doğrultuda kararlar alarak, yasa tasarısındaki bu maddeyi zaten fiilen yürürlüğe koymuşlardı.

● Ülkesini politik nedenlerle terkettikten sonra başka bir ülkede üç ay kalanların F. Almanya'daki politik sığınma talepleri kabul edilmeyecek.

● Sığınma talebinde bulunanlar için şimdiye kadar geçerli olan 2 yıllık çalışma yasağı, bundan böyle 5 yıla çıkarılacak. Sosyalist ülkelerden gelenler için geçerli olan 1 yıllık çalışma yasağı ise aynen muhafaza edilecek.

● Ülkesinde işkence gördüğü ya da savaşa katılmak istemediği için (mesela İran ve Irak'tan gelenler) sığınma talebinde bulunanların bundan böyle bu gerekçeleri kabul edilmeyecek. Daha önceden de bir çok mahkeme, işkencenin bazı ülkelerde olağan bir uygulama olmasından dolayı, sığınma talebi için gerekçe olamayacağı doğrultusunda karar alarak, yasa tasarısının bu maddesini de fiilen yürürlüğe koymuştu.

Hazırlanan yasa tasarısında da görüldüğü gibi, özellikle faşist ve gerici yönetimlerin hüküm sürdüğü ülkelerden gelen demokrat ve ilerici insanlar hedef alınmıştır. Bu da gerici Kohl hükümetinin meşrebini bilenler için pek şaşırtıcı değildir.

Enternasyonal Tugayların İsviçreli savaşçısı Joseph Marbacher:

«İspanya'da İsviçre'nin de özgürlüğünü savunduğumu hissettim»

İspanya İç Savaşı'nın başlangıcının 50. yıldönümü Temmuz ayı içerisinde tüm dünyada anıldı. Faşizme karşı ilk topyekün halk savaşının anısı, bugüne aktarılan ders olarak vurgulandı. Tüm dünya halkları ile birlikte bu savaşın yıldönümünü ananlar arasında Enternasyonal Tugaylar saflarında İspanya'da savaşmış olanlar da vardı. Onlar için bu yıldönümü kuşkusuz özel bir anlam taşıyordu.

DAYANIŞMA İsviçre muhabiri, İsviçre'de Enternasyonal Tugaylar saflarına katılmış ve İspanya'da çarpışmış komünist savaşçılardan *Joseph Marbacher*'le görüştü.

Bize kısaca kendinizi tanıtır mısınız?

■ 1913'de Cenevre'de doğdum. 1926'dan 29'a kadar Fransa'da tarım işçisi olarak çalıştım. 1929'dan itibaren tekrar Cenevre'deyim ve bir fabrikada çalışıyordum. Ordunun kalabalığa ateş ederek 13 kişiyi öldürüp, 65 kişiyi yaraladığı 9 Kasım 1932'deki antifaşist gösteride yaralandım.

1931'de İsviçre Komünist Partisi'ne girdim. 1936'dan 1939'a kadar da İspanya Komünist Partisi üyesiydim.

Savaştan İsviçre'ye dönüşümden sonra Komünist Parti yasaklandı. 1944 yılında İsviçre Emek Partisi kuruldu. Ben kurucu üyelerindenim ve Bern kantonunun parti yönetiminde çalıştım. Daha sonra merkez yönetimi üyesi oldum. Bugün İsviçre Emek Partisi'nde denetleme kurulu üyesiyim.

İspanya'ya 1936 Ağustos'unda daha Enternasyonal Tugaylar kurulmadan önce gittim. Bakmakla yükümlü olduğum bir ailem yoktu. Tüm Avrupa'yı tehdit eden faşizme karşı mücadele etmek üzere İspanya'ya gitmek bana doğal görünüyordu. 1939'da dönüşümde askeri mahkemede, İspanya'da İsviçre'nin de özgürlüğünü savunduğumu hissettiğimi söyledim. İspanya'ya yalnız gitmiştim ve Barcelona'da özellikle Fransa'dan gelen İspanyol işçilerden oluşan bir alaya sevkedildim. Direnişi siyasi partiler örgütlüyorlardı. Anarşistlerin örgütü FAI, sosyalistler, komünistler ve iki sendikal örgüt (CNT ve UGT). Katalonya'da Troçkist POUM da vardı. Söylediğim gibi önce *Libertad* (Özgürlük) alayının *Dimitrov* taburunda savaştım. Daha sonra Enternasyonal Tugaylarla irtibat kurabildim. *La Marseillaise* tugayındaki *Paris Komünü* taburuna sevkedildim.

İspanya'ya nasıl gittiniz?

■ İsviçre'den İspanya'ya gidenler, ya yalnız ya da küçük gruplar halinde gittiler. İspanya sınırı kapanınca sınırdan illegal geçmek gerekiyordu. İspanya'daki İsviçreli gönüllülerin % 60'ı komünistlerdi. Komünistlerle diğer antifaşistler arasındaki işbirliği pratikte sağlanamamıştı. Her cephe araziye göre dağıtılmıştı. Daha sonraları, 1937 Haziran'ından itibaren ortak taarruzlar başladı, Negrin hükümeti tarafından Cumhuriyetçi bir ordunun gerçek anlamda kurulmasından sonra, Enternasyonal Tugaylar da ona katıldı.

İspanya halkı sizi nasıl karşıladı?

■ Yabancı ülkelerden gelen gönüllüler İspanya halkı tarafından çoşkuyla karşılandılar. Cephede ilişkiler kardeşçeydi. Yabancılar genellikle İspanyollardan daha iyi askeri eğitime sahiptiler, kendileri de böyle değerlendirmişlerdir. İzinlerde ve diğer vesilelerle İspanya halkıyla, özellikle köylülerle dostça ilişkilerimiz oldu. Sık sık aileler tarafından davet edilirdik. Ne yazık ki İspanya'yı terketmek zorunda kaldık. Kardeşlerimizi terkettik.

(Bu konuda Joseph Marbacher'in hep aynı canlılıkla hatırladığı bir anı var: 1938 sonlarında, İspanya cumhuriyeti hükümeti siyasi bir çözümü kolaylaştırmak düşüncesiyle Enternasyonal Tugayların cepheden geri çekilmesi kararı alır. Tugaylara mensup savaşçılar beş bölgede toplanırlar. Onlara hitaben yaptığı konuşmada Dolores İbaruri, *La Pasionaria* şöyle der: "Hasta pronto hermanos", tekrar görüşmek üzere kardeşler.)

República Española

Número de la libreta 81.784

Brigadas Internacionales

CARNET MILITAR PARA

Apellidos MARBACHER

Nombre JOSE

LEER CON ATENCION

1) Se ruega a los camaradas que a cada cambio, su Unidad haga la inscripción correspondiente.
2) No se extienden duplicados de este Carnet.
3) Los portadores del Carnet no tienen derecho a hacer inscripciones.

FILIACION

Estatura

Pelo

PARTICULARES

Fecha de nacimiento · 7 · 1913

Lugar de nacimiento Genova

Nacionalidad Suiso

Profesión

Estado civil Soltero

DOMICILIO: País Belgica

Pueblo Brujelas

Calle Antoine Gauber núm. 107

Partido Político Antifacista

Fecha de entrada en las B. I. 12 · 1 · 38

Fecha de entrega de la libreta 21 · 1 · 38

Marbacher'in Enternasyonal Tugaylar kimliği

İspanya iç savaşından bu yana geçen elli yıldan sonra, bugün faşizme karşı mücadele konusunda ne söylemek istersiniz?

■ Faşizmin kökü kurutulamamıştır ve büyük bir savaş tehlikesi mevcuttur. Faşizmin tekrar canlanması karşısında, tüm ilerici güçler, birlikte mücadele etmelidir. Yalnızca birlik olmakla insanlığın var olabilmesi sağlanabilir.

İşsizlik: Gençlerin zoraki avareliği

İşsizlik kapitalist ülkelerdeki milyonlarca insan için düzenin kaçınılmaz bir parçası haline geldi ve daha bir kaç yıl önce "akıl almaz" olarak nitelenen bir ölçüye çoktan ulaşmış bulunuyor. Bu manzara özellikle gençler için umutsuz bir durumu yansıtıyor.

Cansıkıcı istatistik verilerin arkasında, kapitalist toplumdaki işsizlerin kaderi görülüyor. Batılı kaynaklara göre, 1984'de Ortak Pazar ülkelerinde sayıları 5 milyonu aşan işsiz gençlerin toplam işsizlere oranı % 40,7'yi buluyordu.

20'den fazla kapitalist ülkenin yer aldığı OECD ülkeleri grubunda gençler arasındaki işsizlik oranı, gelişkinler arasındaki orandan 2 ya da 3 misli daha fazla. Hatta bu oran İtalya ve Norveç'te 6 misline ulaşmakta. Sermaye, gençliğin büyük bir bölümünü temel insan haklarının birinden —çalışma hakkından— yoksun bırakmak suretiyle, bir yandan da bir iş bulabilmiş diğer genç insanların sırtından azami kârı elde etmek istiyor. Bazı kapitalist ülkelerde küçük yaştakiler ve gençler için en düşük ödemeyi şart kılan asgari ücret yasaları yürürlüktedir. Diğerlerinde ise gençlerin alacağı düşük ücret toplu sözleşmelerle tespit edilmektedir. Böylece İngiltere'de gençler, yaşlı iş arkadaşlarının aldığı ücretin ancak % 30'unu almakta. Kızlarda ise bu oran daha düşmektedir: % 18. Ama genç insanlar, güçlü bir şekilde bağımlı oldukları bu koşullara karşı, duyarlı bir şekilde tepki gösteriyorlar. İlk olarak, kendi ayakları üstünde yaşama henüz adım atan gençlerden bir çoğu bu tür sınavlara, hele hele işsizliğe hiç hazır değil. İşsizlik sadece maddi bir mahrumiyet olmakla kalmıyor, aynı zamanda hayat görüşünü etkileyen bir dönüm noktasını oluşturuyor.

Amerikan sosyologları bugün bir işsizin yaşamını dört safhaya ayırıyorlar. Birincisi işten atılmanın yarattığı sıkıntı ve şaşkınlık dönemi. Bunu takip eden iş arama dönemi; bu başarısızlıkla sonuçlanırsa (ki genellikle öyle) ahlâki çöküş ve ümitsizlik kendini gösteriyor. Acı son ise sadece bir sosyal yıkımla değil, bazen de ölümle bitiyor.

İşsizliğin son durağının ölüm olması lâf değil. F.Almanya'da yılda yaklaşık 15-25 yaş arası 1500 genç intihara teşebbüs ediyor. İngiltere'de ise uzman tahminlerine göre işsizler arasındaki intihara teşebbüs oranı bir iş sahibi olanlardan 20 kat daha fazla. ABD'de ise 15-25 yaş grubunda intiharların sayısı 1950'den 1980'e kadar tam üç misli artış kaydetti.

Tabii, gençlerin işsizliğin yarattığı sorunların üstesinden gelebilmek için denedikleri başka yollar ve tehlikeleri de görmek gerekiyor: örneğin alkol ve uyuşturucu müptelası gibi. Ayrıca gençlerin bir bölümü organize suçlara sürükleniyor. Burjuva ahlâk hocaları ise sorunun asıl nedenlerini araştırmak yerine, toplum dışına itilmiş böyle gençler aleyhine atıp tutuyorlar. Gençler de kitlesel olarak hiç bir şey yapmamaya mahkum edildikleri için, büyük bir bölümü yaşama olan inançlarını yitirip, uyuşturucu ve alkolün tutsağı olup, kolayca her türlü suçu işliyorlar. Kısacası lumpenler ordusunu meydana getiriyorlar.

Bu, yetişen nesle bütün yaşamı zindan eden "zoraki avareliğin" ise bütün sorumluluğu kapitalist sistemindir.

Genç İşsizlerin 24 Yaş Üstündeki Toplam Çalışanlara Oranı (%)

Ülke	1982	1983	1984	1985
ABD	17,0	16,4	13,0	12,5
Japonya	4,4	4,5	4,7	4,7
F.Almanya	9,6	10,8	10,2	9,5
Fransa	20,2	21,0	24,7	28,5
İngiltere	23,1	23,2	23,7	23,5
İtalya	29,7	32,0	33,7	35,2
Kanada	18,7	19,9	19,0	18,2
Top. ort.	17,5	18,2	18,4	18,8

Kaynak: STP/5-1986

«Biz göçmen işçiler de sendikalarda örgütlenmeliyiz»

DAYANIŞMA muhabirlerinin hazırladığı ve göçmen işçi ve emekçilerin hayatlarından sorunlarından kesitleri aktarmayı amaçlayan söyleşileri yayınlamayı sürdürüyoruz. Söyleşiyi DAYANIŞMA Helmstedt muhabiri hazırladı.

Bize kendinizi tanıtır mısınız?

■ Ben İbrahim Keskin, Malatya'nın Yazıhan ilçesinin Eğribük köyündenim. 1961 doğumluyum. Evliyim bir çocuğum var. Almanya'ya 1977'de işçi ailesi olarak geldim. Daha önce orta birden ayrıldım; okuldan ayrılınca yaklaşık 3 yıl motor tamirhanesinde çıraklık yaptım. İki yıl Malatya'da bir yıl da İstanbul'da. Şimdi F. Almanya'da çalışıyorum, fabrikada boyacı olarak.

İşiniz ve işyerinizi seviyor musunuz?

■ İşim hafif olmasına rağmen, sağlığa zararlı olan bir iş. İşyerine gelince çok fazla miktarda akort çalışıyoruz. Üstelik ben sabah, gece ve öğle vardiyalarının üçüne de giriyorum, ama yine de yaptığım işin karşılığını alamıyorum. İş yerimizde 80'in üzerinde Türk işçisi arkadaş var. Fabrikamızda bizim sorunlarımızı dile getirecek bir tane sendika temsilcimiz yok. Alman arkadaşlardan var. Onlar pek öneride bulunmuyorlar. Almanya'da birçok işyerinde haftalık çalışma saati 40 saatten 38,5 saate düşerken bizim fabrikada haftalık çalışma saati 48 saat (cumartesi de dahil). İş yerimizde kimya, kağıt, seramik sanayi sendikası var. Ben sendikalıyım.

Alman Sendikalar Birliği (DGB) geçen yıllarda haftalık çalışma süresinin 35 saate indirilmesi için birçok kitle eylemi düzenledi. Siz de bu ülkede yabancı göçmen işçi olarak bunu nasıl değerlendiriyorsunuz?

■ Ben bu durumu çok olumlu karşılamıştım. Ve de, haftalık çalışma süresinin 35 saat olmasından yanayım. Biz bu ülkede dediğiniz gibi göçmen işçi olarak bulunuyoruz.

Halihazırda sadece biz Türk'ler olarak 80'in üzerindeyiz, doğru dürüst sendikacılarımız ve de topluca hakkımızı savunmak için sendika temsilcimiz bile yok. Ebette Alman işçi arkadaşlar da eziliyor, sömürülüyor fakat biz yabancılar daha da fazla sömürülüyoruz. Mesaiye zorluyorlar, kranka fazla çıkamıyoruz. Bizlerin daha fazla akort çalışmasını zorunlu kılıyorlar. Eğer biz bu ülkede, sendikal haklara sahip olacaksak biz yabancı göçmen işçiler de sendikalarda örgütlenmeliyiz. Çünkü sendika fabrikadadır, orada örgütlenilmelidir.

Yabancı düşmanlığını nasıl değerlendiriyorsunuz?

■ Sanıldığı gibi pek yok, fakat her an "NPD" şehirde özellikle Alman gençliği üzerinde yoğun bir örgütlenme çabası ve telaşı içinde ve son günlerde parklarda, elektrik direklerinde, duvarlarda yoğun bir pullamaya başladılar ve bu pullarda "Almanya göçmenler ülkesi değildir", "yabancılar dışarı", "Türken Raus" gibi vs. şeyler yazlı.

Türkiye'ye ne zaman dönmek istiyorsunuz?

■ 9-10 sene sonra!

Neden 9-10 sene sonra?

■ Çünkü Türkiye'nin iş durumu geçim durumu bizim gibi insanlar için son derece ve her geçen gün kötüye gitmektedirler. Çok tanıdığım arkadaşım döndü. Yüzde 98'i döndüğüne pişman. Türkiye'de milyonları çok çok aşmış işsiz var. Asgari ücretin durumu ortada. Buradaki gibi orada sosyal haklar yok.

İbrahim Keskin

Kısacası bu ortamda ben Türkiye'ye dönmek istemiyorum. Türkiye'de iş yok hayat son derece pahalı, paranın değeri sıfır oldu.

Kendinizi geliştirebiliyor musunuz? Hikaye, roman veya bilimsel kitapları okuyabiliyor musunuz?

■ Doğrusu 25 yaşındayım. bu zamana kadar iki roman okudum. Biri Maksim Gorki'nin Ana, öbürü de Güneşin katli...

Günlük gazetelerden hangilerini okuyorsunuz?

■ Arada sırada Hürriyet gazetesini okuyorum, onu da spor sayfası için. "Sol-Birlik" gazetesine aboneyim ve ayrıca Dayanışma gazetesini de izliyorum. Alman Televizyonu ZDF'nin Türkiye Mektubu'nu izliyorum. Ayrıca Köln ve Budapeşte Radyosunu da dinliyorum.

Söylemek istediğiniz başka birşey var mı?

■ Bizi ziyaret ettiğiniz için önce teşekkür etmeliyim. Ve Dayanışma gazetesi çalışanlarına dostça selamlarımı iletir çalışmalarında daha başarılı olmalarını dilerim.

GÜNEY AFRİKA:

Botha rejiminin dostları

● Reagan: "Yaptırım uygulanırsa, siyahlar için kötü olur."

Güney Afrika'da mücadele yükselirken, emperyalizmin insanlıkdışı ırkçı rejime desteği sürüyor. Kapitalist Batı ülkeleri ırkçı Pretoria rejimine karşı yaptırımlar uygulamaya yanaşmıyor. Bilindiği gibi ABD, İngiltere ve Federal Almanya geçtiğimiz Haziran ayında Paris'te düzenlenen "Irkçı Güney Afrika'ya Karşı Yaptırımlar Dünya Konferansı"na katılmayı reddetti. Fransa, Japonya ve İsrail'in katılımı ise gözlemci düzeyinde kaldı. Konferansta 120 ülkenin imza koyduğu ortak deklarasyonda, ekonomik yaptırımların rejimin apartheid politikasına son verdirmenin, onu temellerinden sarsmanın barışçı tek yolu olduğu belirtildi. Yine İngiltere daha önce AET Bakanlar Konseyi'nin Lüksemburg'ta yapılan son toplantısında yaptırım kararını veto etmişti.

Konferansta açıklanan istatistiklere göre Batı'nın Güney Afrika'ya yatırımı 1980'den beri iki kat artarak 43 milyar dolara çıkmıştır. 350'den fazla Amerikan şirketi ırkçı rejimle iş yapmaktadır. İngiltere geçtiğimiz yıl 5,9 milyar Sterlinlik ticaret yapmıştır. Yani Batının elinde pekala yaptırım gücü vardır.

Emperyalizmin ırkçı rejime sağladığı destek Reagan'ın Temmuz ayındaki açıklamasında bir kere daha görüldü. Ronald Reagan ırkçı yönetime karşı yaptırım uygulamayı "siyahlar için kötü olur" diyerek riyakarca geçiştirmeye çalışırken, Nelson Mandela'ya özgürlük (!) istemekten de geri kalmadı. Ama ırkçı yönetimin "silahlı mücadele veren komünistlerle" ülkenin geleceğini konuşmaması gerektiğini eklemeyi de unutmadı!

PAKİSTAN'DA TOPLUMSAL MUHALEFET YÜKSELİYOR

Ziya-ül Hak rejimi bölgede güvenliği tehdit ediyor

Dokuz yıl önce 5 Temmuz 1977'de bir darbeyle işbaşına gelen Ziya-ül-Hak rejimine karşı protesto eylemleri yayılıyor. Ülkenin 39 yıllık ulusal devlet tarihinin 22 yılını kapsayan sıkıyönetimlerin sonuncusunu sürdürmekte olan Ziya-ül-Hak anayasayı rafa kaldırıp, tüm politik, sendikal ve demokratik örgütleri ve faaliyetleri yasaklayıp, binlerce kişiyi zindana atmasına, bir o kadarını da katletmesine rağmen toplumsal muhalefeti bastıramıyor.

98 milyon nüfuslu ülkede demokrasi güçlerinin birliğinin sağlanamamış oluşu, rejime karşı muhalefetin etkinlik kazanmasını engelliyor. Öyle ki Ziya-ül-Hak, "islamcı programı"na 1984'de yapılan oylamada ancak %12 destek sağlayabilmişken, 1990'na kadar işbaşında kalacağını açıklayabilmiştir. Şubat 1985'te yapılan ulusal meclis seçimlerinde ise, siyasi partiler üzerinde yasağın sürmesini protesto eden 12 muhalefet partisi ve grubu, göstermelik seçimleri boykot ettiler, seçime katılma oranı hayli düşük oldu.

Pakistan'ın seçimle işbaşına gelmiş tek başbakanı Zülfikar Ali Butto'yu devirerek, katleden Ziya-ül-Hak, şimdilik ABD desteğinden bolca yararlanıyor. Önümüzdeki 6 yıl için geçerli olan ve önümüzdeki yıl yürürlüğe girecek yeni yardım paketiyle ABD Ziya'ya 2.28 milyar doları ekonomik, 1.74 milyar doları askeri yardım sağlamış bulunuyor. ABD "yardımı"nın Pakistan'ı kıskıvrak bağladığı apaçık ortada. Dört yıl önce ABD tarafından borç verilen 3.200 milyon dolar, Pakistan ordusunu Amerikan saldırı silahlarıyla donatmada kullanıldı. F-16 bombardıman, Hawkeye keşif uçakları, denizaltı tahribinde kullanılan Orion hava sistemi, savaş gemileri, tanklar, füzeler, uçaksavarlarla dolduruldu Pakistan. Ülke silahlı kuvvetlerinin mevcudu 450 bine ulaşırken 21 bin kişilik bir birlik Amerikan Çevik Kuvvetlerinin bölgeye yapacağı herhangi bir müdahaleye yardımcı olmak için bekliyor. Askeri diktatörlük işbaşında olduğu süre içerisinde tırmanan askeri harcamalar bugün 2.200 milyon doları aşmış bulunuyor.

Gelişmelerin en kaygı verici yanı, kuşkusuz Pakistan'ın nükleer silahlanmaya yönelmiş olmasıdır. Ülkede nükleer silahlanma programı üzerinde çalışan en az beş sanayi kompleksi yer alıyor.

ABD emperyalizmine bağımlılık ve tırmanan silahlanma harcamaları, ülke ekonomisini batağa saplamış durumda. Ödemeler dengesindeki açık sürekli büyüyor. Enflasyon artıyor ve Pakistan Rupe'si düşmeye devam ediyor. Dış borçlar ise kişi başına yılda 350 dolara ulaştı. Bütçesinin yaklaşık üçte birini silahlanmaya ayıran ülkede, yılda tüberkülozdan ölenlerin sayısı 70 bindir. Askeri rejim süresince biriken borç miktarı ise 13 milyar dolar. 6. beş yıllık (1983-88) planın uygulanması toplam 10 milyar dolar daha krediyi gerektiriyor. Önümüzdeki yıllarda ödenmesi gerekli 4 milyar dolar eski borcun yanısıra, 3 milyar dolarlık borç faizi de bulunuyor.

Ziya-ül-Hak rejimi yalnızca ülke içinde zorbalıkla yetinmiyor, bölgede de emperyalizmin saldırganlık üssü görevini üstleniyor. Pakistan topraklarında 120 kampta beslenip eğitilen 60 bin paralı asker Afganistan Demokratik Cumhuriyeti'ne karşı saldırılarını sürdürüyorlar.

Hindistan'a karşı düşmanca tutum da sürmektedir. Bir yandan Pencap'da sürekli kışkırtıcılık yapan Pakistan rejimi, bu güne dek Hindistan sınırında üç kez çatışmaya yol açtı.

Ziya-ül-Hak rejimi yalnızca Pakistan halkının değil, tüm bölge halklarının güvenliği için de bir an önce devrilmelidir.

«Miss Liberty»nin yüzüncü yaşı

ABD'nin pek övündüğü Özgürlük Anıtı "Miss Liberty"nin yüzüncü yaşı tam bir Amerikanvari tantana ile kutlandı. Gerçi kutlamalar biraz erkene alınmıştı. Anıt Fransızlar tarafından bundan yüzyıl önce 28 Ekim günü ABD'ye armağan edilmişti. Ama Senato seçimlerinden hemen önceye rastlayan bu tarihe kadar beklemek ABD yetkililerine pek uygun gelmedi. Öyle ya, seçim kampanyalarında kirli çamaşırlar ortaya dökülünce, Özgürlük Anıtı'nın yüzüncü yaşı pek de iç açıcı olmayan bir manzarayla karşılaşabilirdi.

Kutlama bir yandan kâr kabartıcı her türlü ticarete dökülür ve Chrysler, Kodak, Coca Cola'nın dev reklamları arasında "Miss Liberty" kendisine ancak kıyıdan, köşeden yer bulabilirken, "özgürlük" yürüyüşünde ABD'nin 20 milyon aç, 8,5 milyon işsiz, 3 milyon evsiz yurttaşına yer yoktu.

Bu tabloyu tamamlamak üzere Pinochet rejiminin adı tüm dünyada nefretle anılan işkence gemisi Esmeralda'nın da "özgürlük" kutlamalarına katıldığını söylemek gerek!

Le Duan: Vietnam halkına adanmış bir yaşam

Vietnam Komünist Partisi MK Genel Sekreteri Le Duan 10 Temmuz günü, 79 yaşında öldü. Le Duan'ın ölümüyle, genç yaşından başlayarak Vietnam halkının özgürlük, bağımsızlık ve sosyalizm yolunda verdiği çetin mücadeleyle dolu bir yürek durdu, dünya proletaryası seçkin bir evladını yitirdi.

Le Duan 7 Nisan 1907'de doğdu. Babası Fransız sömürgecilere karşı savaşan bir yurtseverdi. 1928'de Vietnam Devrimci Gençlik Ligası'na girdi. Ho Chi Minh'in 1925'te Çin Kantonunda kurduğu bu örgüt, daha sonra Komünist Parti'nin çekirdeğini oluşturacaktı. Parti 1930'da kuruldu ve Komünist Enternasyonal'e katıldı. Aynı yıl adı Hindiçini Komünist Partisi olarak anılmaya başladı. Bu yıllar Fransız sömürgecilere ve Japon işgaline karşı mücadelenin yükseldiği yıllardı. Daha ilk kurulduğu günden başlayarak Parti saflarında yer alan Le Duan 1931'de ülkenin kuzeyindeki Bac Bo Parti örgütünün propaganda işlerinde görevlendirildi. Bu sırada yakalandı ve sömürgeciler tarafından 20 yıl hapse mahkum edildi. Hanoi, Son La hapishanelerinden sonra, ölüm adası denilen Con Son'a gönderildi. Le Duan ve yoldaşlarının çabasıyla bu ölüm adası, Hindiçini'nin en büyük komünist eğitim merkezine dönüştü.

Fransa'da Halk Cephesinin1936'daki zaferinin ardından Le Duan da özgürlüğüne kavuştu. Hemen Parti hizmetine koşan Le Duan bu kez Vietnam'ın orta bölgelerinden Trung Bo'da Parti örgütünün kurulmasında görev aldı. 1937'de bu örgütün 1. sekreteri ve 1939'da Hindiçini Komünist Partisi MK üyesi oldu.

1940'da tekrar yakalanarak, bu kez 10 yıl hapse mahkum edildi. Parti'nin öncülüğünde ulaşılan ve emperyalist sömürgeci sisteme ağır bir darbe indiren Ağustos 1945 zaferinden sonra özgürlüğüne kavuştu. Aynı yılın 2 Eylül'ünde Vietnam Demokratik Cumhuriyeti'nin kuruluşu ilan edildi. Parti 1946-1954 yılları arasında Fransız sömürgecilerinin yanısıra ABD işgaline karşı da direnişi yükseltti. Bu arada 1951'deki 2. Kongresi'nde adı Vietnam Emek Partisi oldu. Bu Kongrede Le Duan Parti Politbüro üyeliği ve sekretaryaya seçildi.

1954'ü izleyen yıllarda, Le Duan güney Vietnam'daki yurtseverlerin ABD yanlısı Diem yönetimine karşı mücadelesinde önemli rol oynayacaktı. Le Duan Parti 3. Kongresi'nde (1960) MK 1. Sekreterliğine seçildi. Le Duan'ın Parti önderi ve Vietnam Demokratik Cumhuriyeti başkanı Ho Chi Minh'le ortak çalışmaları onun ölümüne kadar (1969) sürdü. Onun ölümünden sonra Le Duan, 30 Nisan 1975'de zaferle sonuçlanacak mücadelenin başarısı için olağanüstü bir çaba sergiledi. Vietnam halkının Parti önderliğindeki direnişi, emperyalizmin vahşi saldırısını püskürtmeyi başardı ve ülke kuzeyiyle, güneyiyle birleşti, Temmuz 1976'da Vietnam Sosyalist Cumhuriyeti ilan edildi. Vietnam zaferi aynı zamanda Güneydoğu Asya'da yeni zaferlere giden süreci etkileyecek, Laos ve Kampuçya'da somut yansımalarını duyuracaktı.

Vietnam Komünist Partisi olarak Aralık 1976'da toplanan 4. Kongre'de Le Duan VKP MK Genel Sekreterliğine seçildi. Kongre, artık ülkenin önünde duran görevin, sosyalizmin maddi temellerini kurmak olduğunu belirtiyordu. Mart 1982'de yapılan 5. Kongre ise geçen beş yılda Vietnam halkının, Vietnam devriminin somut kazanımlarının altını çizdi. Bütün bu çabalar hiç kuşkusuz Le Duan'ın Vietnam halkına adanmış yaşamıyla bütünleşmişti. Bugün Vietnam halkı ve uluslararası işçi sınıfı hareketi Sosyalist Vietnam'ın kuruluşunun onuncu yılına coşkuyla girerken, bu seçkin evladını kaybetmenin acısını yaşıyor.

Terörist hahamlar

İsrail İçişleri Bakanlığı, işgal altındaki Arap topraklarında aşırı sağcıların düzenlediği terörist eylemleri resmen finanse ediyor.

Finanse edilenler arasında Haham Moshe Levinger (yukarıdaki resimde) tarafından kurulan ve yönetilen faşist Gush Emunim grubu da var. Bu grup bir çok Arap köyüne saldırılarda bulundu ve köylülerin evlerini yakarak, mahsüllerini tahrip etti. Haham ve yardakçıları Betlehem şehri yakınlarındaki Dayisheh Filistin mülteci kampını İsrail askeri birliklerinin de yardımıyla aylarca kuşatma altında tutmuştu. Gene aynı Levinger, Hebron merkezinin fiilen işgalinin de sorumlusu.

Açık terörizm için bu kadar örnek yeterli. İçişleri Bakanlığı'nın fonlarının bir kısmı ise pekçok cinayetin faili olan gizli terör örgütlerine gidiyor.

Fanatizmin ve ırkçılığın tohumlarının serpilmesi için böylesi uygun zemin İsrail tarafından çoktandır hazırlanıyor. Bu, geçenlerde Amerikan Newsweek dergisinde yayınlanan ve öğrenci komposizyonlarından yapılan alıntıda bile açıkça görülüyor:

"Ne zaman Arap kelimesini duysam, büyük bir hiddet ve mide bulantısı hissediyorum" diyor öğretmeni tarafından çok "hassas" ve "duygulu" olarak nitelenen öğrenci. 14 yaşında, parlak bir öğrenci olan bir kız çocuğu ise "bütün Arapları öldürmek istiyorum" diyor.

İşte haham tetiği böyle çekiyor.

Baby Doc'tan sonra Haiti

Haiti'de Duvalier devrildikten sonra da halkın hoşnutsuzluğu sürüyor. Diktatörün devrilmesiyle elde edilen kazanımların korunup geliştirilmesi amacıyla mücadele eden Ulusal Demokratik İttifak içinde yeralan Haiti Komünistlerinin Birleşik Partisi biran önce mevcut hükümetin derhal dağıtılması ve demokratik güçlerin temsilcilerinin yeralacağı gerçekten demokratik bir iktidarın kurulması talebinde bulunuyor. Halk, 29 yıllık diktatörlüğün kanlı mirasının bir an önce temizlenmesini, diktatörün vurucu gücü ve 50 bin cinayetin faili "Tontons Macoutes" örgütünün dağıtılmasını, suçluların cezalandırılmasını, sürgünde olanlara dönüş imkanı tanınmasını (Duvalier döneminde her 6 Haitili'den biri ülkeyi terketmek zorunda kalmıştı) ve halkın çıkarlarına uygun ekonomi politikası izlenmesini istiyor.

Yönetimdeki "Ulusal Konsey Hükümeti" bu değişiklikleri yapmaya niyetli olmadığını icraatıyla gösterdiği gibi, halk üzerinde terör estiriyor. Son bir kaç ayda yaklaşık 40 kişi öldürüldü, 100'e yakın kişi de yaralandı. Dimanche Kalesi Hapishanesi katliamı bardağı taşıran son damla oldu. 26 Nisan günü eski yönetimin kurbanlarına saygı için toplanan binlerce kişi başkent Port-au-Prince'de kurşun yağmuruna tutuldular. 8 kişi öldü, 58 kişi yaralandı. Bunun üzerine tüm ülkede kitle gösterileri oldu ve genel grev çağrısında bulunuldu. Ortalığı yatıştırmak amacıyla Enformasyon ve Koordinasyon Bakanı Albay Gerard Abraham, General Namphy adına 8 Haziran'da yaptığı açıklamada başkanlık seçimi ile yerel seçimlerin 1987 Kasımında yapılacağını duyurdu. ABD ise ülkeyi elinde tutmak için burjuvaziye olanca desteği sağlıyor. Washington'daki diplomatik kaynaklarca, Haiti'ye Amerikan Ülkeleri Örgütü (OAS) bayrağı altında bir birliğin gönderilebileceğinden sözediliyor. Bilindiği gibi ABD 1965 yılında Dominik Cumhuriyeti'ne böyle müdahale etmişti.

Port-au-Prince'de polis terörü.

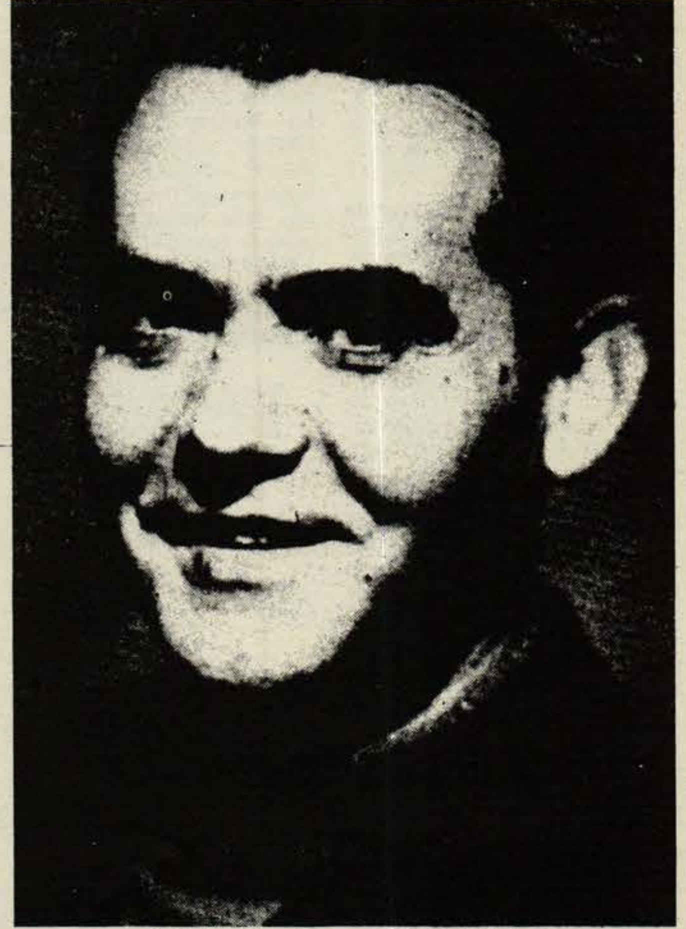
Geçtiğimiz Haziran ayı ortalarında Reagan yönetimi Haiti'ye 20 milyon dolarlık bir yardım gönderdi. Haiti polisini donatmak ve eğitmek için Mart ayında verilen 400 bin dolardan başka yeni tahsisat da hazır. Yıllarca Duvalier ve çevresinin devlet bütçesinin yüzde 50'sini götüren özel harcamalarıyla harap olan ülke ekonomisi zor durumda. Dünyanın en yoksul 30 ülkesinden biri olan Haiti'de milli gelirin % 44,8'ine nüfusun % 8'i el koyarken, nüfusun % 80'inin yıllık geliri 40 doların altında bulunuyor. Ortalama ömür süresi ise 45 yıl.

Ancak Haiti yurtseverleri gelecekten umutlular. Ülkede 6 ay önce düşünülmesi bile imkansız gözüken bir genel grevi gerçekleştirmeleri, geri dönülmez kazanımlar için adımlar atılmaya başlandığının bir kanıtı.

Hayata yalın ve dosdoğru yaklaşmanın görkemi:

Federico Garcia Lorca

Federico Garcia Lorca (1898-1936)

İspanya İç Savaşı, ya da faşizmin İspanya halklarına yönelttiği uluslararası saldırı tüm insanlık adına ağır kayıplara, onulmaz acılara yol açtı. Yitirilen zenginliklerden biri hiç kuşkusuz Lorca'dır.

Federico Garcia Lorca 50 yıl önce 19 Ağustos 1936'da Granada yakınlarında faşistler tarafından kurşuna dizildi. Bu asla bağışlanamayacak cinayetten geriye, Lorca'nın o denli İspanya'ya özgü ve o denli evrensel sesi kaldı. Bugün o sesin susturulmadan önce, 38 yıllık kısa bir yaşama sığdırılan gücüne bakarak, yaşasaydı halkların kültür hazinesine neler aktarabileceğini düşünmemek elde değil.

Cumhuriyetçi İspanya'nın değerlerine sahip çıktığı için, hayatının son günlerini yurdundan uzakta, sürgünde geçirmeye mahkum olan büyük İspanyol ozan Antonio Machado "cinayet Granada'da işlendi" derken Lorca'nın tüm yaşamıyla bütünleşen Granada'ya düşürülen lekeyi anlatır. İlk çocukluk yıllarının tutkusu haline gelen Granada'ya bağlılık, Lorca'nın yaşamında sıradan bir nostalji ögesi değildir. 1919'da Madrid'e yerleştikten sonra da hemen her yaz Granada'ya dönecektir. Tıpkı 1936 yazında yaptığı gibi. "Granadalı olmanın" der Federico Garcia Lorca, "bende zulüm görmüş olanlara —tüm Granadalıların içinden varolan çingeneye, zenciye, Yahudiye, Faslıya— karşı sempati yarattığına inanıyorum".

Granada, onun için, karış karış dolaştığı İspanya kırlarının ve İspanya halkının iç dünyasının olağanüstü renklerini kucaklayan zenginliğin muhteşem bir ifadesidir. O zenginlik ki, Kastilya'yı boydan boya kateden yoksulluk ve yanısıra aşkın, doğanın ve insanın öyküsüdür ve Lorca'nın ilk kitabında (Impresiones y paisajes/İzlenimler ve Manzaralar-1918) karşımıza çıkar. 1924-27 arasında yazdığı 15 romansı kapsayan Romancero Gitano (Çingene Romansları-1928) kendinden öncekilerin bütün bir mirasını devraldığı lirizmin, İspanyol dilinin tüm zenginliğine hakimiyet ile bütünleşmiş bir doruğudur. O, şiirin en eski sırlarını bilir ama isteği alışılagelmiş olanı sürdürmek değildir.

LA BARRACA VE SONRASI

1930'lardan sonra Lorca özellikle tiyatro çalışmalarına yoğun biçimde eğildi. Gerçekte bu, şiirden bir kopuş olmadığı gibi, şiiri tiyatroya taşımaktı.

Lorca'nın tiyatrosundan söz ederken, La Barraca'nın özel bir yeri olmalıdır. Bu, üniversitelilerin ağırlıkta olduğu bir tiyatro grubuydu ve Lorca 1933'te grubun direktörü olduğunda "baraka"nın çatısı altında nelerin sunulacağı, kimlere sunulacağı açık seçik belirlenmişti. Grup çetin bir sınav veriyordu. Daha, örneğin otomobil görmemiş köylere Cervantes'i, Lope de Vega'yi götürüyordu. Ama Andalucia, Extramadura, Asturias köylüleri onu anlıyordu. La Barraca'nın gösterileri Kastilya'nın, en ücra köşelerine dek, her yerde sergilendi. Bu gösterilerden dönerken, Lorca yalnızca otantik giysiler ve gözlediği töreleri getirmedi, yerelle evrenseli birleştirmenin güçlü ifadesine ulaştı.

Kanlı Düğün, Yerma ve Bernarda Alba'nın Evi üçlemesinde de Lorca, tüm şiirlerinde ve şiirsel dramatizasyonunda olduğu gibi İspanya insanını anlatır. Ama dili ile, tasviri ile İspanya topraklarına ait bu insan, gerçekte evrenselin tam ortasında yaşamaktadır. Ve Lorca kendi toprağından aldığını evrensele taşımayı bilen, bunu hakkıyla başarabilen az sayıda sanatçının en önde gelenlerindendi. (Dili ve biçimi kullanırken de alabildiğine yaratıcı ve esnektir, alışılagelmiş kalıpları yıkar geçer).

Örneğin Kanlı Düğün (1933) ilk bakışta bir kıskançlık ve intikam örgüsüdür belki. Ama o, aynı zamanda görünürdeki gerçekliğin, onun içinde yer alanların seyirci durumunda olduğu, eleştiriden uzakta bulunduğu koşullarda yeniden üretiminin güçlü bir eleştirisidir. Lorca, sevincin ve yasın ortak paylaşımını dramatik şiirinin güçlü katkısı olarak getirirken, şarkıları, dansları ile getirdiği gelenekselin karşısına kişilerinin gerçekçi konuşmalarını çıkarır. Ama bu gerçekçilik yalnızca varolanın tespiti değildir. İşlediği karakterlerde varolanı kabullenenle ona teslim olmayan arasında da ayrım yapmaktadır Lorca. Örneğin anne, baba, eş, gelin, güvey isimsizdir, onlar Anne, Baba, Gelin, Güvey diye anılırlar. Yalnızca alışılagelmişe başkaldıran, hayatın talep ettiğini savunan, "kişi" olmaya hak kazanır. Oyunda isimle çağrılan tek kişi vardır: Gelinin sevgilisi Leonardo. Kanlı Düğün istenilen hayatla yaşanılanın çelişkisini vurgular. Hayat süregelene karşı çıkmayı dayatmakta ve böyle yapan cezalandırılmaktadır. Ama hep böyle mi olacaktır?

Cevabı, bir bakıma Lorca'nın tiyatro için söylediklerinde bulmak mümkündür. Tiyatro, Lorca için, "tüm insanların kendilerini denediği bir açık alandır. Burada onlar, ahlak değerlerini sergilerler, insanlığın yasalarını açık biçimde tartışabilirler. Duygularını, dileklerini, seslerini duyurabilirler". Böyle olduğu için de, Kunduracının Güzel Karısı (1930) çevreyi kuşatan ve çevrenin de oluşumuna katıldığı baskıya ayak direr: "Bu lanetlenmiş kentte, kimseyle konuşulamaz mı?Burada yalnız evliyalar ve keşişler mi yaşıyor?"

HAYAT KADAR YALIN HAYAT KADAR GÖRKEMLİ

Lorca'nın şiiri, dramaturjisi üzerine kimi zaman çeşitli tartışmalar olmuştur. Örneğin şiirinde estetiği bir kenara bıraktığı, ya da onun lirik yaklaşımıyla dramatik form arasında çelişki olduğunu söyleyenler vardır. Oysa bütünlüğü içerisinde Lorca'nın yazdıkları, bu söylenenleri birbirinden koparmaz, hep birlikte içerir. Tiyatro oyunlarında örneğin, anlatıma gerçekçi bir konuşma ile başlar, bir sonraki adımda oyun dışında da tek başına güçlü olan dizelerde yansıyan lirizme kayar, onu ise kollektif bir ürün, bir koro izleyebilir. Ama bunlar temanın katıksızlığını asla gözardı etmez, ona gölge düşürmez. Anlatılanın, karakterin belirleyici katıksızlığı, kendisine uymayan, dıştan verilmek istenen biçimi reddetmesi bu noktada Lorca'yı daraltmadığı gibi, tam tersine, onun dramatik olanakları alışılagelmişin sınırları dışına engince genişletmesini sağlar.

Bu yaratıcılığın kaynağına değinirken Lorca, "insanların yazdıklarımı benim cesur icatlarım, bir şairin cüreti olarak algılamalarına şaşıyorum" der, "hiç öyle değil oysa. Onlar otantik ayrıntılardır ve pek çok insana garip geliyor, çünkü hayata çoğu kez böyle yalın ve dosdoğru —bakarak ve dinleyerek— yaklaşmıyoruz. Bu kadar basit, değil mi?"

Evet, yaratılan, hayata yalın ve dosdoğru bakmak kadar basit ve Lorca kadar görkemlidir.

Roma'ya doğru haykırış

(Chrysler Building'in üst katından)

Binalar binalar usulca yaralanmış
Güneşten kılıçlarla inceden
Mercan bir elle çekiştirilip örselenmiş bulutlar,
Alevden bir çekirdeğin ağırlığını tadan bir elle,
Camgözleri andıran arsenik balıkları
Camgöz balıkları, gözyaşı damlacıkları gibi, bir artışı
körleştirmek için,
Ve yaralayan güller,
Kan borularına oturmuş iğneler
Düşman dünyalar ve şiirle örtük aşklar
Hepsi de üstüne yıkılacak senin hepsi de, Büyük
kubbenin üstüne

–Bir adam göz kamaştırıcı bir güvercinin üstüne işiyor—
Binlerce çanla çevrili kubbe.

Çünkü hiç kimse kalmadı ekmeği, şarabı bölüşecek
Hiç kimse ölümün ağzında ot yetiştirecek
Hiç kimse dinlenmenin dokusunu liflerine ayıracak
Hiç kimse fillerin yaralarına gözyaşı dökecek
Sadece bir milyon demirci var sadece
Geleceğin çocukları için zincirler döğen
Bir milyon marangoz
Haçsız tabutlar çakan.
Ve sadece bir yas kalabalığı
Baloya az kala düğmelerini çözen,
Diyorum, Güvercini aşağılayan o adam konuşmalıdır
Sütunların arasında çırılçıplak haykırmalıdır
Cüzamına eğilmek için bir böcek olmalı
Ve öyle korkunç ağlamalıdır ki
Gözyaşlarının
Yüzükleri ve elmas telefonları sıyrılıp gitmelidir.
...

LORCA/ Türkçesi: Cemal SÜREYYA
(Grito hacia Roma. *Poeta en Nueva York*)

Granada'da Cinayet İşlendi

Federico Garcia Lorca'ya

I
Cinayet

Silahların arasında yürürken görüldü
uzun bir yoldan aşağı
buz kesen kırlara doğru
gün ışırken, yıldızların altında.
Öldürdüler Federico'yu
ilk ışık belirince.
Kanlı çete
bakamadı yüzüne.
Hepsi yumdular gözlerini;
dua ettiler: ... Tanrı bile kurtaramaz seni ...
Federico düşüp öldü
— yüzünde kan, kurşun barsaklarında —
... Orada, Granada'da cinayet işlendi.
Biliyorsunuz — ... acınası Granada ... — onun
Granada'sı.

II
Şair ve Ölüm

Ölümle yalnız yürürken görüldü
korkusuz onun tırpanının önünde.
— Şimdi bile güneş kuleden kuleye
vurur örsün üstüne,
örs örs üstünde ocaklarda.
Federico konuştu,
Ölümle neşeli. O kulak verdi.
"Çünkü dün şiirimde, arkadaşım benim,
gevrek sesi çınladı avuçlarının,
şarkıma pırıltısını sen verdin, acılarıma
gümüş tırpanının keskinliği,
etsiz kemiklerinin şarkısını söyleyeceğim,
gözsüz göz çukurlarının,
rüzgârda savrulan saçlarının,
pembe dudaklarının, bir zamanlar öpülen ...
bugün de tıpkı dün gibi,
çingene, ölümüm benim,
böyle arkadaşça, baş başa, sen ve ben,
can soluğu Granada'nın? ... benim Granada'm.

III

Havada erirken görüldü ...
Gelin, arkadaşlar,
taştan ve düşlerden, Elhamra'da,
bir mezar yontun şair için,
bir çeşmenin üstünde, suyu ağlayan,
ve sonsuza dek seslenen:
Granada'da cinayet işlendi ... onun Granada'sı.

Antonio Machado

TÜRKÇESİ: Memet FUAT

antifaşist sanat

F.NUSSBAUM-St.Cyrien mahkumları, 1942

Felix Nussbaum

Felix Nussbaum 1904'te Osnabrück'te doğdu. 1924'te Hamburg'ta başladığı sanat eğitimini daha sonra Berlin'deki Prusya Sanat Akademisi'nde sürdürdü. Bir süre sonra çalışmalarını sergiledi. Nussbaum 1933'te Belçika'ya yerleşmek zorunda kaldı. 1940'ta Nazilerin bu ülkeyi işgal etmesi üzerine Belçika'dan sınır dışı edildi ve Fransa'daki Gurs ve St.Cyprien toplama kamplarına gönderildi. Bu sırada kamptan kaçabilen sanatçı Brüksel'de gizli olarak dostlarının yanında kalmaya başladı.Ancak 1944'te Naziler tarafından tekrar yakalanarak, bu kez doğuya, Auschwitz'e gönderildi. Nazilerin Polonya topraklarında kurdukları büyük toplama kamplarından birinde, muhtemelen Auschwitz'de, 1944 yılında katledildi.

DEMİRTAŞ CEYHUN DAYANIŞMA'NIN SORULARINI YANITLADI:

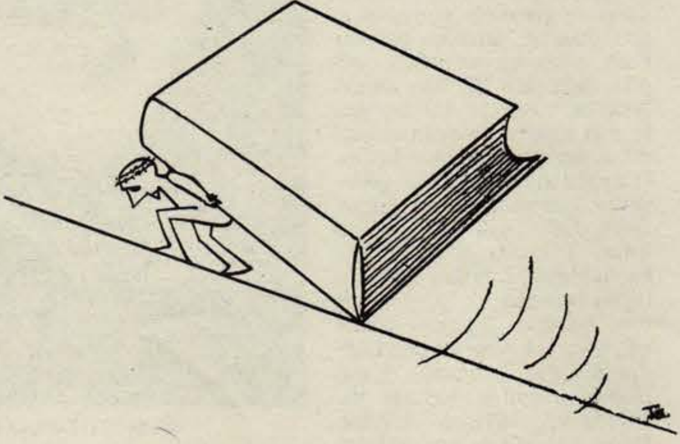
"Yazar, çağının hem tanığıdır, hem de yargıcı"

TYS yöneticisi ve yazar olarak bugün Türkiye'de yaşanmakta olan sürecin, yazarlara ve genel olarak sanatçılara yönelik doğrudan ve dolaylı yansımalarına değinir misiniz?

■ Doğrusu, halen Türkiye'de yaşanmakta olan sürecin, yazarlara ve sanatçılara yönelik yansımalarına öncelik tanınmasına, biraz da gereğinden çok önemlenmesine, hatta abartılmasına oldukça bozuluyorum. Batılılar da yaşadığımız şu son 5-6 yıl içinde, olaya, sorunlara hep bu gözlükle baktılar. Bu açıdan yaklaştılar. Sanki, yaşanan bu olağanüstü dönemin ana amacı, salt yazarların, sanatçıların özgürlüklerini, yaratma özgürlüklerini, yazma, düşüncelerini açıklama özgürlüklerini kısıtlamak içinmiş gibi. Tarihte böyle bir olay var mı? Bilmiyorum. Çünkü, bildiğimiz, bütün olağanüstü dönemlerin hep emeğin özgürlüğünün kısıtlanması için getirildiğidir. Emeğin haklarının yok edildiği, özgürlüklerinin toptan kısıtlandığı bir ortamda yazarların, sanatçıların kimi özgürlüklerinin kısıtlanması da, kuşkusuz kaçınılmazdır. Daha doğrusu, kimi sanatçıların özgürlüklerinin kısıtlanması da doğaldır. Türkiye'de öyle olmuştur. Yazarların, sanatçıların yaratma özgürlükleri toptan kısıtlanmamıştır. Kimi yazarların yaratma, yazma, konuşma, hatta gezi özgürlükleri kısıtlanmıştır. Bir başka deyişle, emekten yana olan ilerici yazarların özgürlükleri kısıtlanmıştır. Geri kalanların ise, tam karşıtı, özgürlükleri olması gerekenden daha çok genişlemiştir. Örneğin, ilerici yazarlara sövme, sataşma, onları küçümseme, yok sayma özgürlükleri bile doğmuştur.

Yazarların yaşanılan sürece tanıklığını nasıl değerlendiriyorsunuz? Benzer koşulları paylaşan ülkekelerde, örneğin Latin Amerikalı yazarlarla karşılaştırdığımızda umutsuzluk aşılayanlardan sürecin tümüyle dışında olanlara kadar pek olumlu olmayan örneklerimiz olduğu görülüyor.

■ Bence yazar, çağının hem tanığıdır, hem de yargıcı. Ama gerçek anlamda tanıklık da, yargıçlık da, toplumların bir takım temel ölçütlere sahip olmaları zorunluluğunu gerektirmektedir. Dolayısıyla da, yazarların gerçek anlamda tanık ve yargıç olabilmeleri, bence toplumların yerleşikliğiyle hem yakından ilgilidir, hem de doğru orantılıdır. Göçebenin tanıklığına güvenilmez. İşte, yazarlarımızı da bence bu açıdan değerlendirmek gerektir. Tanıklık görevini kolayca egemen güçlere satan yazarlarımızın olması, bence hiç de şaşırtıcı değildir. Bir ülkede hala "sayın muhbir vatandaş"lar var ise, insanlara umutsuzluk aşılayan, yılgınlık aşılayan, hatta övgüleyen salık veren yazarların olması da doğaldır. Ama Güney Amerika halklarının yazarlarını da kesinlikle idealize etmemeliyiz derim.

Ferruh Doğan

Pen Kongresi'ni ve gelişmeleri değerlendirir misiniz?

■ PEN Kongresini doğrusu ben çok da önemsemiyorum. Kongre, yaş ortalaması altmışlarda, tuzu kuru yazarlardan oluşmuştu ve dünya sorunlarından çok, gördüğüm kadarıyla gezi sorunları tartışıldı. Ama bütün bunlara karşın, PEN Kulüplerinin küçümsenmesi, önemsenmemesi görüşünde de değilim kesinlikle. Türk Pen Kulübü konusunda alınan karar da, zaten savunduğum görüşteydi, bence çok olumludur. Bizim sorunlarımızın çözümü, bence ancak ve ancak Türkiye'de verilecek savaşımlarla olanaklıdır. Zaten bu savaşım içindeyiz. Yıllardır veriyoruz.

Demirtaş Ceyhun Duisburg'daydı

Temmuz ayı içerisinde Hamburg'da yapılan PEN klubü toplantısına katılmak üzere F. Almanya'ya gelen yazar Demirtaş Ceyhun, dönüşünde, Duisburg'a uğrayarak kendisi için düzenlenen "Edebiyat Akşamı"nda Duisburg ve çevresinden pek çok kişinin ilgiyle izlediği toplantının konuğu oldu.

Edebiyat akşamlarının alışılagelmiş "eserlerinden parçalar okuma, tanıtma ve tartışma" gündemi yerine sohbeti tercih eden Demirtaş Ceyhun, Türkiye'de geçirilmekte olan sürecin aydınlarca yaşanılan bölümlerini yakın çevresinden örnekler vererek kendi izlenimleriyle anlattı. "Aydınlar Dilekçesi" nin gelişme ve şekillenme sürecinde farklı çevrelerin tavırlarını açıklayan Ceyhun'un verdiği, Demirel ve işadamı Ali Koçman gibi örnekleri herkesin malumuyken, Ecevit'in görüşmeyi reddetmesi ve dahası imza attığı gerekçesiyle kendi avukatını azletmesi örneği çarpıcıydı. Daha sonra yine içinde bulunduğu "Ekin—Bilar" şirketinin, sendika , dernek gibi örgütlenmelerin yoğun kısıtlama ve baskıların olduğu ortamda "şirketleşme" sürecini mizahi bir dille anlatan Ceyhun, Türkiye'de yayın hayatının güçlüklerine ve yazarların sorunlarına değinerek sözlerini tamamladı.

«Yabancı(ların) düşmanlığı»

Akman YÜZBAŞIOĞLU

F.Almanya'daki "yabancı düşmanlığı", sosyal yaşamın göçmenlere ilişkin bir ögesi olarak yeterince ilgi topluyor. Bunun Türkiyeli göçmen topluluk üzerinde yoğunlaştığı da biliniyor. Bu yazıda ben, F.Alman toplumundan ve onun göçmenlere karşı tutumundan bütünüyle "bağımsız" olarak oluşan, hatta "oluşan" değil de, mevcut verili önyargıların göçmenlik yaşamı içinde yeniden şekillenmesi olarak var olan "Alman düşmanlığı" üzerinde durmak istiyorum. Kullandığım kavramın (Alman düşmanlığı) altını çizmek istediğim kültürel gerçeği bire bir ifade ettiği iddiasında değilim; ama göçmenlik yaşamını zorlaştıran böyle bir olgunun analiz edilmesi gerektiğini düşünüyorum.

Avrupa halklarında, hatta genel olarak bütün halklarda, Hitler faşizminin insanlığa çektirdiği tarifsiz acıların doğal bir sonucu olarak, F.Alman toplumuna karşı belli bir önyargının varlığından sözedilebilir. Bu, Alman toplumunun tarihsel/kültürel kimi yönleriyle de birleşince nispeten anlaşılır bir önyargıdır. Alman emperyalizminin yakın geçmişteki barbarlığı bu önyargıyı pekiştirmiştir.

Türkiyeli göçmen topluluğun F.Alman toplumuna karşı, kendisiyle birlikte "hazır" olarak getirdiği, göçmenliğin somut ilişkileri içinde yeniden üretip şekillendirdiği olumsuz önyargıların, yukarıda andığımız kategoriyle hiçbir ilgisi bulunmuyor. Hatta bu önyargı, özel olarak F.Alman toplumuna karşı değil, genel olarak modern kapitalist toplumun ürünü sayabileceğimiz "Avrupai" kültürel, estetik ve ahlâki değerlere karşı "gerici" bir tutum olarak da tarif edilebilir.

Hemen belirtelim, Türk/Kürt, F.Almanya'daki göçmen Türkiyeli topluluk, çoğunlukla kapitalist köy ilişkilerinden, ama her halükarda katı bir feodal kültürün etkisinden çıkıp gelmiştir. Feodal kültür kurumları yıkılmış veya Cumhuriyetle birlikte devlet himayesinden yoksun bırakılmış olsalar bile, burjuva kültürün gelişmesini ve egemenliğini sarsmadığı, siyasal yaşama tehlikeli bir güç olarak yansımadığı sürece feodal kültürün kendi tabii seyri içinde yaşama imkanı bulduğu kategorik ülkelerden biri de Türkiye ve T.Kürdistanı'dır. Hatta denebilir ki, feodal kültürün kimi ezik birey değerleri, kapitalizmin ezik bireylerinin daha "modern" sınıfsal değerlerinin arasına sızarak yaşamını uzatmıştır. Bu feodal değerlerin bireyde yarattığı ölçülerle gelişkin kapitalist toplumu kavramak, onun yığınla yoz değerleri içinden, bireyi feodal toplum bireyinden çok daha ileriye götüren değerlerini ayırdedip benimsemek mümkün olmamaktadır. Göçmen topluluğun F.Alman toplumuna karşı bu ölçülerden çıkarak bir tutum oluşturması, onun feodal kültürden taşıdığı izlerin yoğunluğu açısından bakıldığında, doğal gözükmektedir; doğal olmayan, bunun burada sürekli üretilmesi, prim toplaması, ahlâken ödüllendirilmesi ve göçmen sanatçı grupları tarafından estetik bir haklılık olarak kavranıp yansıtılmasıdır.

Göçmen topluluğun, Alman toplumuyla kesin olarak ayrıştığı nokta "bireyleşme" dir. F.Almanya'da kapitalizmin "sonuna kadar bireyleri" yaşamaktadır; Türkiyeli göçmen topluluk, verdiği kimi "fire" yüzdelerine rağmen "feodal aile" birimini ayakta tutmaya çalışmaktadır. Ezik insan kültüründen yansıyan davranışlar olarak "dayanışma", "misafirseverlik", "gönül ziyaretleri" vb. gibi, tasavvuf felsefesinin de faktörleri olmuş, sınıf içeriği bulunmayan ve soyut bir insan varsayımına dayanan kültür değerleriyle, bu kavramları yerle bir etmiş kapitalist toplum bireylerini "kaynaştırmak" eşyanın tabiatınca engellenmektedir.

O halde hangisi haklı, hangisi ötekine karşı korunmalıdır ki bireyin gelişmesi mümkün, yaşamı kolaylaşmış olsun?

Bu sorunun cevabını Türkiyeli göçmen topluluğun kültürel gelişimini üstlenmiş olanların şimdiye kadar vermiş olmaları gerekirdi. Aydın göçmenlerin bu soruyu kendi kafalarında ve pratik dünyalarında çözümlemiş, "ileri" olandan yana tercihlerini yapmış bulunmaları yeterli değildir. Nasıl ki meselâ, kimi dindarların ve hatta din adamlarının kendi kafalarında maddi dünya sorunlarını çözümlemiş, bu sahada "şeytanla" dahi birlikte davranmaya hazır hale gelmiş bulunmaları din kurumunu ilgilendirmiyor, göçmen aydınların, topluluğun ortak değerlerinden çözülmüş olmaları da göçmen topluluğu ilgilendirmiyor. Üstüne cesaretle yürünmedikçe, din, ahlâk, beğeni ölçüleriyle geride kalmış bir topluluğun, daha gelişkin ölçülere doğru yürümesinin önünde yeni yeni kapılar açılmadıkça, bu yönde çaba göstermeyip, tersine, göçmen topluluğun ölçülerine ve eğilimlerine arka çıkıldıkça, bu tutum öykü, roman, şiir, resim, fotoğraf, film ve türkü olarak çoğaltıldıkça, yaşanmamış ama, gelişme için mutlaka yaşanması lazım gelen bir dramdan göçmen topluluğu esirgemek için "ahlakçı" kalıplara başvuruldukça F.Almanya'daki göçmen yaşamı kolaylaşmış olmayacak, tersine, gelişkin yaşam tarzının *nesnel zoru* altında "gözyaşı edebiyatı" sürüp gidecektir.

Göçmen topluluğun, şimdi karşı çıktığı pek çok değeri hazmedip alışkanlıkları edinmesi gerekiyor. Neye karşı çıkıyor: Gençlerin daha erken yaşta aileden kopmalarına, buna uygun olarak hazırlanmalarına karşı çıkıyor. Cinslerin hiç değilse belli alanlarda eşitleşmiş olmasına karşı çıkıyor. Belli bir kapitalist hayat disiplinine karşı çıkıyor. Cinsel bağnazlığın kırılmış olmasından tedirginlik duyuyor. Bireysel özgür davranışları yadırgıyor. Opera, bale, dans, tiyatro, müzik, resim, müze, spor, tatil; konferans, kamp vb. gibi gelişkin insan zevk ve davranışlarının günlük hayatta yaygınlaşmış olmasını hazmedemiyor. İnsanların dışa dönük durmalarından; kendi başlarına varolmalarından veya varolma iddiasını sürdürmelerinden, kişinin kişilik olarak toplumla erken ilişkiye geçmesinden, vb. gibi, kendi olması gereken geleceğinden korkuyor. Bunlar, gelişkin kapitalist toplumun pekçok olumsuz sonuçları arasından ayıklanması ve bireysel yetkinleşmenin ifadesi olarak hazmedilmesi gereken değerler olup, sadece birer soyut kavramdan ibaret değildirler; bu toplumdaki yaşama mekanizmalarının doğal parçasıdırlar; göçmen topluluğun yaşamının zenginleşmesinin, tat kazanmasının, kolaylaşmasının, kısaca "iyileşmesinin" araçları olarak görülmelidirler.

Göçmen topluluğun bu "Batı uygarlığı" değerlerine karşı feodal tepkisinin bütünlüğe kavuştuğu alan dindir ve topluluğun *nesnel kültürel zora* karşı bir savunma davranışı olarak sığındığı dinin F.Almanya'daki bu "kullanımı" karşısında göçmen aydınların tutumu dikkat çekecek kadar "tipik"tir. Hayatı tanzim etme bakımından en ileri giden din olan islam, devlet politikalarının bir parçası olarak bile etkin olamazken, burada, hiç varolamayacağı koşullarda göçmenlik yaşamının organizasyonunda etkin bir araç olarak kullanılmak istenmektedir. Esasen inanç sahibi emekçi halk yığınlarıyla bağını, dinin maddi temelleriyle uzlaşıp, dindarlıkla savaşan Kemalizmin eteğinden asılmakla koparmış ve bir daha da kuramamış bulunan aydın kategorisi, şimdi sadece Türkiye'de değil, büyük ölçüde Türkiye'dekinin uzantısı olarak, aynı zamanda buradaki daha yoğun yalnızlığının ve "misyonsuz" kalmasının bir sonucu olarak da dinle oynamaktadır. Ve güya bu, kişisel hesaplardan kaynaklanmıyorsa, "siyasi taktik" diye güdülmektedir. Tabii bu tutum, entellektüel lisana F.Almanya'da böyle, olduğu gibi kabaca değil, olmadığı gibi yansımakta, göçmen topluluğun kültürel haklarının bir parçasıymış gibi işlenmektedir. Yani din, özgür olmayan bir kültür olmuş, demokratizm adına aydın ona özgürlüğü savunur olmuş!

Elbette bu söylediklerimiz, göçmen aydınlarımızın yapay din taktiğine denk düşüyor da, dine karşı tutumun ne olması gerektiğini açıklamıyor. Dine nasıl bakmalı?

Bir makale kapsamında söylenebilecek şey şu olabilir: Din, demokratik inanç özgürlüğünün bir parçasıdır ve o kadar. Toplumsal kurum olarak dine karşı tutum ise *somut duruma* göre doğar, ama "ölçüyü"(!) hiç bir zaman kaçırmadan. Güney Afrika'da kilise, ırkçılığa karşı siyah halkın yakınındadır veya Nikaragua'da barış hareketinin içindedir; işte bu somut bir durumdur. Türkiye'de somut olan, eğer birkaç din adamının solculuğu veya kimi aydınların fantazileri değilse, dinin sivil faşist harekete, ANAP içinde tekelci burjuvazinin Arap bağlantılarına, RP'sinden taşra burjuvazisinin iri kesimlerine dağılmış bulunmasından başka ne somutluğu var ki? Diyelim F.Almanya'da böyle bir dağılım şeması yok, çünkü maddiyatı yok; peki "Türkiyelilik" imajından ve bunun "Türk Lobisi" tarzında somutlanmasından başka din hangi amaca yarayacak, kimi kiminle kaynaştıracak ki?

Dinler, doğuş koşulları dışında hiçbir zaman ezilen kültür olmamışlardır, tersine egemen feodal kültür olarak sürmüşlerdir. Kapitalizm de dinleri çiğneyip ayak altına almamıştır, siyasi olarak ondan çözülmüş, onu kullanmıştır. Sosyalizm dinle bağlantısını, siyasi olarak da, kültürel olarak da tümüyle keser. Bunun dışında din serüveni yoktur, olmamıştır. Ama tabii, ezilen mezhepler serüveni vardır ve devam etmektedir, bunu da aydınlarımız, bizden değil alevilerden öğrenebilirler.

Yanyana iki din, eğer toplumlarında "yönetici güç" iseler, kaçınılmaz olarak çatışırlar, nötr bir kültür ögesi iseler zaten mesele yoktur, biri ötekini görmez bile. Ama illa göstermek, göze batırmak, kendini onunla ortaya koymak gibi, şimdi F.Almanya'da kimi aydınlarımızın da iştah kabarttığı, masum inanç sahiplerini de yanına alan bir dini güç ortaya çıkıyorsa, bunun da arkasında Türk devletini bir Arap-Türk bankasını, ANAP içinde yuvalanmış MSP kanatlarından birini, bunlar etrafında öbekleşmiş çeşitli irili-ufaklı menfaat şebekelerini aramak varken, bunu "Lobi"ye ulaşmanın (o da başkalarının işi olmalı) yolu olarak görmek "caiz" midir?! İslam dinine özgürlük, İslama Resmiyet! F. Almanya'da!! Kimi aydınlarımız "göçmen lobisi" oluşturmaya çalışırken, asıl lobiyi dini kullanarak Türk elçilikleri oluşturdular bile.

Eğer dini, bu menfaat şebekesinin elinden kurtarıp "daha az zararlı" kılmak için "resmi eğitim aracı" olmasını savunanlar varsa, bu, daha büyük bir talihsizlik; bunlara, bu görüşlerinin, şimdi Türkiye'de yürüyen Anayasa'nın okullara din dersi koyan hükmünün gerekçesi olarak kendilerinden önce keşfedildiğini hatırlatmaktan başka yapacak şey yok. Maksatsız inanç sahipleri, konumları ne olursa olsun masum olabilirler, ama onları dünyevi davalara kazanmak için dini inanmışlıklarını manivela olarak seçenler masum sayılmazlar. Aydından (demokrat, ilerici, sosyalistten) papaz olmaz ama papazdan aydın (demokrat, ilerici, sosyalist) pekâlâ olabilir; evrensel "ölçü" de budur zaten.

"Yabancı düşmanlığı" ile aynı kategoriden olmasa bile, Türkiyeli göçmen toplulukta F.Alman toplumuna karşı, feodal değerlerin savunulmasından kaynaklanan bir "düşmanlık" bulunduğunu, bunun incelenmeye değer olduğunu düşünüyorum. Bu düşmanlık, her zaman, Köln radyosunun "kim şampiyon olacak?" sorusuna, futbolun ne olduğunu dahi bilmeyen Berlin'de oturan Türk'ün verdiği "Almanya olmasın da kim olursa olsun" cevabındaki gibi masum ve sevimli değildir.

ABD YURTTAŞLARININ YÜZDE 74'Ü SOVYET GİRİŞİMİNDEN YANA

● *Washington Post* gazetesi ile *ABC* televizyonunun ortaklaşa düzenledikleri bir anketin sonuçlarına göre, ABD yurttaşlarının yüzde 74'ü Sovyetler Birliği'nin 2000 yılına kadar nükleer silahların yok edilmesi önerisini sevinçle karşıladı. ABD kamuoyunun büyük bir çoğunluğunun Sovyet-Amerikan ilişkileri konusunda 2 yıl öncesine kıyasla daha dikkatli olduğunu ortaya koyan anket, özellikle Cenevre doruk toplantısından sonra bu iyimserliğin arttığını saptamış bulunuyor. Anketin bir başka sonucu da, ABD halkının çoğunluğunun silahlanma harcamalarının arttırılmasına ilişkin hükümet önerilerine karşı çıktığını belirtmiş oldu.

ÖZAL ZOR DURUMDA

(Baştarafı 1. sayfada)
ve yolsuzlukları eklendi. (Bu konuda ayrıntılı bilgiyi ekimizdeki İktibas sayfalarında bulacaksınız)

●Ve nihayet Mafya ile ilişkili bir oto ithalatçısının rüşvet olarak Zeynep Özal'a 52 milyon liralık Jaguar spor otomobil hediye etmesi, Özal ailesinin yalanlarının ortaya çıkması ve basının bu konu üzerinde günlerce durması da Özal'ın başını büsbütün ağrıttı.

●Basın'da öteden beri Özal'a muhalefet eden gazetelere, son aylarda Günaydın sert yayınlarla katılmıştı, en son olarak M. Ali Yılmaz'ın *Güneş* Grubu da Özal'a karşı yaylım ateşine başladı. Zeynep Özal'a rüşvet diye verilen 52 milyonluk Jaguar olayını kamuoyuna *Güneş* Grubu açıkladı. Ayrıca ANAP'lı Eminönü belediye başkanının eski MHP'li komandolardan seçtiği fedailerine Milliyet muhabirini dövdürtmesi, *Milliyet*'i de ANAP'a çatmaya mecbur bıraktı.

ŞİLİ'DE GENEL GREV

(Baştarafı 1. sayfada)
het'in bir an önce devrilmesinden hareketle, ulusal bir koalisyon hükümeti kurulmasını, 1973 öncesi anayasasının yeniden geçerli kılınmasını, yeni anayasa hazırlayacak bir kurucu meclis için seçimleri öngören bir asgari programı onayladı. Yine bu platformda, diktatörlüğün IMF ile yaptığı anlaşmalar reddedilerek, halkın ana sorunlarına, iş, ekmek, sağlık ve eğitime ağırlık veren yeni bir ekonomi politikanın oluşturulması da kabul edildi. Kuşkusuz, talepler arasında faşist darbeden bu yana işlenen tüm suçların açığa çıkarılması ve suçluların cezalandırılması da bulunuyor.

Pinochet bir yandan terörü sürdürürken bir yandan da göstermelik siyasi tavizlerle iktidarının ömrünü uzatmaya çalışıyor. Örneğin geçtiğimiz Mayıs ayı içinde Santiago'da yapılan ve Latin Amerika ve Avrupa'dan yüzü aşkın politikacının katıldığı bir toplantıda "Şili'de sivil yönetime geçiş" sorunları tartışıldı! Bu arada basın üzerinde kısmi bir "ferahlama" sağlandı! Bu gelişmeler muhalefetin özellikle sağ kanadında kimilerinin Pinochet'le "anlaşmaya varılabileceği" illüzyonuna kapılmasını getirdi.

Ama Şili halkının ve Şili'de insan hakları ve demokratik özgürlüklerin gerçekten sağlanmasından yana olanların Pinochet'le ilgili hiçbir hayali yok. Onlar mücadelenin, bundan sonra daha da sertleşerek sokaklarda, sendikalarda, fabrikalarda, üniversitelerde ve her yerde, Pinochet diktatörlüğü devrilinceye kadar kıyasıya sürdürülmesi gerektiğini biliyorlar ve sürdürüyorlar.

UÇAK KORSANLIĞI

(Baştarafı 1. sayfada)
yor. Yolcu biletinin üzerinde ölüm halinde tazminatın 20 bin dolar olacağı yazılıyken ve bu tutar bileti alanla şirket arasında bir mukavele niteliği taşırken, Türk mahkemesinin yaklaşık 150 bin dolar (104 milyon TL) tazminat biçmesi Türkiye-Bulgaristan ilişkilerindeki gerginliğin tırmandırılmasından başka bir anlama gelmiyor. Uçağın müsadere edilmesi ise tam anlamıyla bir provokasyon ve korsanlık niteliği taşıyor.

Faşist Türk diktatörlüğü her geçen gün biraz daha tecrit oldukça "Bulgaristan'da soydaşlarımıza baskı yapılıyor" diye kamuoyunu yalanlarla, iftiralarla, düzmece haberlerle, çirkin spekülasyonlarla sürekli olarak Bulgaristan aleyhine kışkırtıyor, faşistlerin deyimiyle "milli bir heyecan" yaratıp, bu iğrenç kampanyayı körükledikçe körüklüyor.

Bilindiği gibi Türk devleti öteden beri Bulgaristan'daki "soydaşları" arasında sosyalizm düşmanı gizli siyasi çalışmalar ve propagandalar yapar. Edirne'ye diktiği güçlü antenlerle kendi yayınlarını dinletir. Bulgaristan'daki Türkler, devrimde ülkenin kırsal kesiminin en geri unsurlarıyken, sosyalizm sayesinde ve Bulgar işçi sınıfının özverisiyle insanca yaşam koşullarına kavuşmuşlardır. Sosyalizm uygulamalarına, özellikle kırlarda kollektivizasyona ve sosyalist kooperatifçiliğe başlangıçta direnen, küçük mülkiyetinde ısrar eden Bulgaristan Türklerinin önemli bir bölümü zamanla sosyalist düzenle uyum içinde ve Bulgar halkıyla kardeşçe yaşamaya başlamıştır. Buna karşılık, geri kalan Türkler ise hem sosyalizmin tüm nimetlerinden yararlanır, Bulgar işçilerinin yarattığı ve merkezi plan gereği kırsal kesime aktarılan değerlerden adilce paylarını alırlarken hem de kendilerini Bulgaristan Halk Cumhuriyeti'nin değil, Türk devletinin yurttaşı olarak görürler. Sosyalist özgürlükleri Türkçülük propagandası ve Türk devletinin resmi ideolojisinin savunulması için kullanırlar. Eski Osmanlı egemenliğinin hasretini çekerler. Türk devletinin son yıllarda bu unsurlar arasında yoğunlaştırdığı propagandalarla Türk gericiliğinin etkileri artınca, buna karşı alınan önlemler nedeniyle Türk devleti bilinen çirkin kampanyasını başlatmıştır.

Türk faşizmi içeride, tecrit olmuşluğunu böyle bir "milli heyecan"la örtüp, yurttaşların dikkatini bu anti-komünist kampanyasıyla yapay ve düzmece sorunlara çekmek istemektedir. Dışarıda ise ABD emperyalizmi bu kampanyayı desteklemekte, Türk-Bulgar ilişkilerinin gerginleşmesinden ve Balkanlarda böyle bir düşmanlığın güdülmesinden anti-detant politikası gereği medet ummaktadır.

İşte bunun içindir ki, Aysel olayı yaratılmakta, bu bitmeden görev süresi dolduğu için ülkesine dönecek olan Bulgaristan Büyükelçisi Argir Kostantinov'a veda gezileri nedeniyle olmadık hakaretler yağdırılmakta, derken uçak gaspına gidilmektedir, vb, vb. Bunları daha başkaları izleyecektir. Bu tür kampanyalar ve riyakâr politikalar faşizmin tıynetindendir. Ama hiçbir gayret faşizmi layık olduğu sonundan ve halklarımızın nefretinden kurtaramayacaktır.

16. Son Türk Devleti'nin giriştiği son korsanlık olayı belki içeride şovenist propagandaya kendisini kaptırmış olanların hoşuna gitmiştir, ama Türkiye'nin tutumu "Bulgaristan'daki soydaşlarımız" propagandasından ne gibi amaçlar güdüldüğünü bir kez daha gözler önüne sermiştir.

SENDİKAL HAREKETİN GERÇEĞİ

(Baştarafı 2. sayfada)
delesinde demokratik işçi hareketinin bütün unsurlarıyla ittifak yapmaya hazır ve bu nitelikte bulunan sosyal demokratlar (C.Selvi ve onu destekleyen sendikalar gibi), öbür tarafta, faşizmle uzlaşmış bir üst yönetimle her zaman uzlaşmaya hazır sosyal demokratlar yer almaktadır.

Türk-İş içindeki muhalefet bundan ibaret değildir. Hemen bütün Türk-İş sendikalarında, ama daha çok, yukarıda sözünü ettiğimiz sosyal demokratların yönetimde olduğu sendikalarda birikmiş, gerek şube yönetimleri düzeyinde, gerekse daha alt sendikal birimler düzeyinde önemli bir potansiyel vardır ki, sosyalist, sosyalizm sempatizanı, devrimci ve demokrat niteliğiyle bu birikim DİSK geleneğinin Türk-İş'te öteden beri varolan ve daha ilk adımda bütünleştiği uzantıları durumundadır. Bu nitelikteki sendikal birimlere ve hatta bazı sendikalara şimdiden DİSK'leşmiş Türk-İş sendikaları olarak bakmak mümkündür.

Bu objektif zemin üstünde DİSK'liliğin gelişip güçlenmesi ve şubeleri aşarak sendikalar bazında kimliğini ortaya koyabilmesi açık ki, sosyal demokratları dışlayıp mağlup eden bir süreç değil, yakın hedeflerin sosyal demokratlarla çakıştığı gerçeğinden hareketle, bir sol-sağ bloklaşmasına götüren süreçtir. Böyle bir bloklaşmanın yaratılabildiği her yerde solun galibiyetine kesin gözüyle bakılabilir.

Türk-İş kökenli sol kanat sosyal demokrat sendikacılar C.Selvi'nin başkan adaylığı etrafında böyle bir sol-sağ bloklaşmasından yana gözükmekte, bunu istemektedirler. Bunun, bizim sözünü ettiğimiz bloklaşmayla benzerlikleri mevcuttur, fakat ayniyeti yoktur. Bu sosyal demokratların sendikal stratejisi, Türk-İş içindeki DİSK varlığından da cesaret alarak, ama esas olarak işçi sınıfının faşizme karşı derin tepkilerinin sendikal harekete kısa yoldan yansıyacağı varsayımına dayanarak, bir "atılım" gerçekleştirmektir. Bugünkü durumda kendini "muhalefet" olarak tarif eden güç, belli bir ilke çalışmasının ve hedefler birliğinin ürünü olarak değil, işçi hareketinin içinde bulunduğu fiili durumun kendiliğinden ürünü olarak ortaya çıkmıştır. Böyle olmakla birlikte bunun devrimci sendikal güçlerin çalışmaları üzerinde önemli bir etkisi olmayacaktır; böyle bir muhalefetin önümüzdeki Türk-İş Kongresi'ndeki seçimlere nasıl yansıyacağından daha önemlisi, bir "taban hareketine" dönüşüp dönüşmeyeceği, sosyal demokratların etkinliğindeki sendikalardan başlayarak, Türk-İş bünyesinde güçlü bir demokratlaşma eğilimi yaratıp yaratamayacağıdır, yahut bunların nasıl sağlanacağıdır.

Burada yazdıklarımız, gerçeğin tespitinden kaynaklanıyorlar ama pratik sendikal çalışmanın karmaşık sorunları karşısında yine de "teorik" kalıyorlar. Bütün dünyada olduğu gibi Türkiye'de de öyledir; çeşitli menfaat grupları, sürekli siyasi kılık değiştirme yeteneğindeki işçi aristokrasisi, gansterler, ekmeğini "taştan çıkaramayıp" işçi sınıfının sırtından çıkarmayı beceren açıkgözler, uzmanlığı kendinden menkul uzmanlar, muhbirler, sahtekarlar ve daha niceleri bu sahada yarışırlar, kendilerine yer kapmaya bakarlar ve bütün bunlar işverenlerin ve burjuva hukukun himayesi altındadırlar. İşçilerin ilk bilinçlenme ve kendiliğinden örgütlenme düzeyi olan sendikalara görece olumsuz bir önyargıyla bakmalarının, sendikaları kendi dışında "yönetici" bir olgu olarak görmelerinin, onları devletin genel fonksiyonlarının işçiler içindeki bir uzantısı olarak hissetmelerinin maddi nedenleri bulunmaktadır. Bunun alternatifi, işçilerin sendikalara yabancı ve uzak durmalarını gidermenin yolu, sendikaların demokratik bir yapıya ulaştırılmasından geçmektedir. Demokratik sendikal hareket yukarıda saydığımız "asalak" unsurları en aza indiren bir ortamdır ve DİSK'te bu tür unsurların barınmakta güçlük çekmeleri bu nedenle anlaşılır bir şeydir.

O halde bilinen doğruları sendikal çalışmaya, özellikle Türk-İş ortamına uyarlamak, bir hayli hünerli olmayı gerektirmektedir. Önümüzdeki Türk-İş kongresine bağlanan yakın perspektifte, sosyal demokratlarla mümkün mertebe en geniş beraberlikleri oluşturmak, yönetici sendikal konumlardan sağ güçleri ve siyaseti belirsiz asalakları azami oranda uzaklaştırmak, çalışmamızın bir yönüdür ve bütün taktikler, bu hedefe göre belirlenmelidir. Sendikal çalışmamızın bir öteki, ama asıl önemli ve kalıcı olan yönü ise, ilk Türk-İş kongresiyle sınırlı olmayan, devrimci sınıf sendikacılığını Türk-İş'te etkin kılmayı amaçlayan ve bunu sabırlı bir taban çalışmasıyla bütünleştirilmiş hünerli bir ittifaklar politikasıyla gerçekleştirmektir. Önce hedefi, ilkeli ve doğru olarak belirleyelim, sonra da bu hedefe varmamızı kolaylaştıran her türlü *uzlaşmayı* gerçekleştirmekten kaçınmayalım. Ama her halükârda kesin başarıya götüreceğini bildiğimiz sağ-sol kutuplaşmasını yaratacak olanın ve devrimci güçlerin kenetlenmesi olduğunu ve sendikal hareket içinde sosyalist olmayan unsurlarla birlikte davranmanın kalıcı kazanımlara ancak böyle bir kenetlenme güvencesinde ulaşılabileceğini de unutmayalım.

(Gerçek gazetesinin Temmuz 1986 tarihli 242. sayısından alınmıştır)

TÜRKİYE'DE NÜKLEER BAŞLIK

(Baştarafı 1. sayfada)
lece, şimdiye kadar güvenlik nedeniyle askeri hava üsleri dışında depolanan nükleer bombalar, artık takviye edilmiş hangarlarda, 24 saat tetikte bekleyen savaş uçaklarıyla birlikte depolanacak. Bu planla, "harekat hazırlığı" kolaylaşmış olacak.

Türkiye'de saldırıya hazır atom silahları bulunduğu haberlerini devamlı tekzip eden veya suskunlukla karşılayan, bu tür haberlerin antiamerikan duyguları körüklemek amacıyla solcular tarafından uydurulduğunu söyleyen resmi çevreler, bu sefer haber "tekzibi gayrı mümkün" bir kaynaktan gelince tornistan edip, misli görülmedik bir uşak pişkinliğiyle haberi resmen doğruladılar. Dışişleri Bakanlığı, her defasında olduğu gibi, "yeni bir şey yok", "modernizasyondur" dedi. Olabilir, ama halk yeni öğreniyor ya, "yeni" demektir. Her üste 5 uçaktan 25 uçak, İncirlik hiç bilinemediği için, bir "o kadar daha" uçak, 15 dakikada atom başlığı yüklenip havalanmak üzere nöbette. Depoların "dış güvenliği" Türkiye'de, "iç güvenliği" ABD subaylarında olduğu için "içerde" neyin ne kadar olduğundan Türkiye'nin bilgisi bulunmuyor.

Bu uçaklar "NATO kılıfına" da sığmıyorlar; ABD-Türkiye Ortak Savunması'na bağlılar; yani bir "alarm" halinde, Sovyetler Birliği'ne atom saldırısı yapılması için gerekli emri Beyaz Saray'dan —bu demektir ki son anda Reagan'dan— alıyorlar.

Bu kadarını ancak beş ahbapçavuş general yapabilirdi. ABD, Türkiye'de böylesi askeri kolaylıklara, ancak beş ahbapçavuş bir "gece baskınıyla" demokrasiye son verirse kavuşabilirdi!

İşçinin Sözlüğü

Hazırlayan: Fevzi DEVECİOĞLU

DOGMA

Eleştirel bir çözümlemeden geçirilmeden gerçek olarak kabul edilen, yaşamdan kopuk, soyut yargıdır. Değişen zaman koşulları dikkate alınmadan, her zaman ve her koşulda gerçek olarak kabul edilen değişmez formüldür.

DOGMATİK

Basmakalıp, hazır formüllere dayanarak düşünen ve yargıya varan kişidir. Belirli dogmalara körü körüne bağlanan kişi, geniş düşünce ve görüşten yoksun kişi, dar görüşlü kimsedir.

DOGMATİZM

Değişmez, kaskatı yargılar, çıkarımlar ve hazır formüllerle düşünme ve bunun sonucu olarak, sorunların çözümüne değişik koşul, yer ve zamanı dikkate almadan yaklaşım. Dogmatizmin belli başlı nitelikleri şunlardır:

1: Göreli gerçeklerin mutlak ve sonsuz gerçeklere dönüştürülmesi.

2: Saygı duyulan kimselerin düşünce ve öğretilerine körü körüne bağlılık.

Dogmatizm, hem günlük yaşamda hem de politikada görülmekte ve somut ödevler hazır reçetelere göre çözülmeye çalışılmaktadır.

Kendiliğinden (spontane) doğru olan bir öğreti, yetkin ve gelişmez bir öğreti olarak kabul edildiği zaman dogmaya dönüşür. Her din dogmatiktir. Eskiyi, çağdışılığı, gericiliği savunan, yeniye gelişmekte ve ilerlemekte olana karşı savaşım yürüten her teori dogmatiktir. Dogmatizm, aklı ve bilimsel düşünceyi kaskatı dondurmakta, yaratıcı çalışmaları engellemektedir.

İşçi hareketinde dogmatizm, sağcı revizyonizmin türlerinden biridir. Sekterliğin teorik temelidir. Marksizm-Leninizmin yadsınmasına, devrimciliğin ve yaratıcılığın revizyonuna yol açar. İşçi hareketindeki dogmatizmin belli başlı karakteristik nitelikleri şunlardır:

1: Teorinin yaşamdan uzaklaştırılması.

2: Devrimci işçi hareketinin her ülkeye özgü bazı eğilim ve çizgilerinin küçümsenmesi.

Günümüzde dogmatizm, devrimci partileri bilimsel çözümlemeye ve yeni kazanılan deneye dayanarak, Marksist-Leninist teoriyi, geliştirme ve karmaşık durumlara, durmadan değişen somut tarihsel koşullara yaratıcı olarak uygulama yeteneklerinden yoksun bırakmakta, devrimcileri geniş emekçi yığınlarından uzaklaştırıp yalnızlaştırmakta, pasif bekleyiciler durumuna düşürmekte, partiyi yığınlardan, onların reel yaşamsal deneylerinden ayırmakta, dünya bilimsel sosyalist hareketinin gelişimini köstekleмektedir. Dogmatizm, çoğu zaman sol gevezelik ve "radikal devrimci" sloganlar ardına gizlenmeye çalışmaktadır.

Dogmatizm, Marksizm-Leninizme karşı bir görüştür. Devrim öğretisine bağlı olan komünist ve işçi partileri, hem teorisinde, hem devrimci savaşın pratiğinde ve hem de sosyalist toplum kurma sürecinde dogmatizme karşı kararlı ve amansız bir mücadele yürütmektedirler.

İNSAN HAKLARI

(Baştarafı 1. sayfada)
zeyinde şube ve temsilcilikler de açarak çalışacak olan Derneğin insan hakları ihlallerini saptayıp izleyeceği, değerlendirmeler yapacağı, çalışma grupları oluşturacağı, elde ettiği sonuçları yayın, seminer, panel ve benzeri çalışmalarla kamuoyuna duyuracağı, insan hakları konusuyla ilgili idari ve hukuksal girişimleri organize edeceği açıklandı.

İnsan Hakları Derneği'nin kuruluşunda Aziz Nesin, Adalet Ağaoğlu gibi ünlü yazarlarımız, Halit Çelenk, Emin Değer, Niyazi Ağırnaslı gibi siyasi davalarımızın yetkin avukatları, bilim adamları, yazarlar, sanatçılar ve değişik kesimlerden aydınlar görev aldılar.

ŞAHİNKAYA

(Baştarafı 1. sayfada)
yarların hesabını bir gün mutlaka vereceğini "dip not" olarak kaydetmişti.

SHP milletvekillerinden Cüneyt Canver meclis başkanlığına verdiği bir soru önergesiyle Tahsin Şahinkaya hakkında soruşturma açılmasını istedi. Canver ayrıca rüşvetçi generali mal beyanında bulunmaya çağırdı. (Bu konudaki gelişmelere gelecek sayımızda ayrıntılı olarak yer vereceğiz.)

Şahinkaya bugün karısı aracılığıyla, yıllık cirosu 70 milyarı bulan BAĞFAŞ'ın, kızı ve oğlu aracılığıyla da Çanakkale Seramik Fabrikasının on bin hisseli ortaklarındandır. Şahinkaya'nın hesabı cuntayla birlikte görülecektir.

Hiroşima'dan yıldız savaşlarına

● **İnsanlık, nükleer silahlar kendisini yok etmeden, kendisi onları yok etmelidir.**

6 Ağustos 1945 sabahı Hiroşima göklerinde ABD hava Kuvvetlerine ait üç B-29 bombardıman uçağı göründü ve yerel saatle 8:15'te ilk atom (uranyum) bombası, yeryüzünden 580 metre yükseklikte patladı. Üç gün sonra 9 Ağustos'ta, bu kez atom (plutonyum) bombası taşıyan ölüm uçakları Nagazaki göklerindeydi. İki kentte yüzbinlerce insan bir anda, kalanlar ise haftalarca, aylarca acı çekerek öldü, kimileri ise bugüne dek radyasyonun kurbanı olarak büyük acılarla yaşamlarını sürdüregeldiler.

Atom bombasının kullanılmasında, görünürdeki gerekçe, "savaşa son vermekti"ti. Oysa savaş zaten bitmişti. Gerçekte ise, atom bombası, artık dünya sistemine dönüşmüş sosyalizme karşı ABD'nin "hür dünyanın lideri" olarak üstünlüğünü göstermek üzere kullanılmıştı. Bu, emperyalizmin dünya hegemonyası kurmak amacıyla insanlığa yönelttiği insanlıkdışı şantajdı. Ama "nükleer güce sahip tek ülke" sıfatıyla hegemonya hayalleri hemen hüsrana uğradı. Yeryüzünün artık üçte birinde dipdiri bir gerçeklik haline gelmiş olan sosyalizm, kendisini korumayı bilecekti. Sonra soğuk savaş dönemi yaşandı. Ama dünyada güçler dengesi sürekli olarak emperyalizm ve uluslararası gericiliğin aleyhine gelişti. Sosyalizmin kazanımları pekişerek, sömürgeci boyunduruk parçalandı. Bu süreç, detanta uzanan yolun adım adım döşenmesini getirdi.

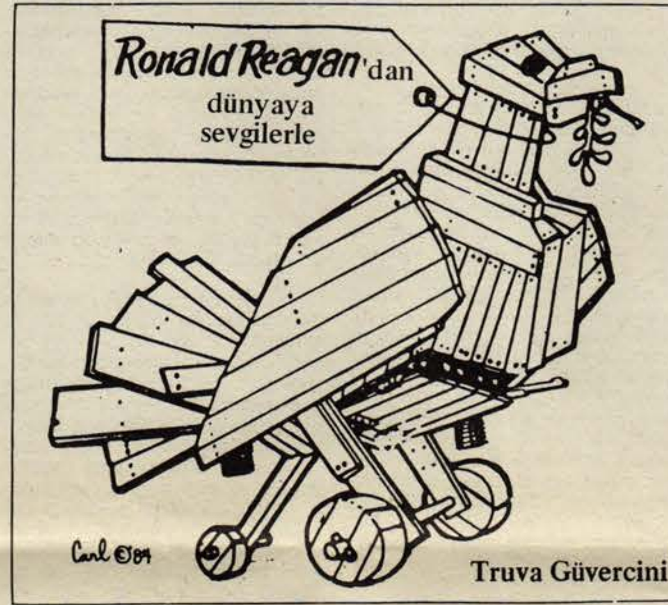
Ama emperyalizm dünya jandarmalığı hayallerinden vazgeçmedi. 1970'lerin ikinci yarısında bu kez "temiz bomba"yı, nötron bombasını sundu insanlığa. Bugün ise, yönelttiği, tüm insanlığın sonu olabilecek bir tehdittir: Nükleer savaş.

Hiroşima ve Nagazaki'ye atılan bombalarda 20 kiloton civarında TNT vardı. Yüzbinlerce insan öldü. Bugünse yeryüzündeki nükleer silahlar milyonlarca ton TNT yüklü ve tek bir tanesi bile bir anda milyonlarca insanı öldürmeye yeterli. Ve emperyalizm, şimdilerde, nükleer silahlanmayı uzaya tırmandırma peşinde. Öyle ki, uzaya nükleer silahlar yerleştirme, nükleer silah depoları kurma planları yapıyor. "Yıldız Savaşları" hayalde kalmıyor, emperyalist askeri-sanayi kompleksinin kasasını dolduruyor. Bu, yalnızca insanlığın binlerce yıldır süregelen birikimini değil, bizatihi insan soyunun kendisini ortadan kaldırmaya yönelik bir saldırganlıktır. Ve kuşku yok ki, insanlık için öngörülen aydınlık gelecek uğruna verilen ve verilecek mücadele, herşeyden önce insanın var olma mücadelesini gerektirmektedir. Nükleer savaş tehdidinin emperyalizm tarafından böylesine tırmandırıldığı günümüzde barış sorunu, insanlık için var olup olmama sorunudur. İnsanlık bugüne dek bilimsel ve teknolojik gelişmesinin ürünleriyle hiç bu kadar donanmamıştı. Ama bu ürünlerin emperyalizm marifetiyle kendisine karşı tehdit olarak yöneltilmesine de hiç bu kadar açık olmamıştı. Sorunun çözümü de hiç kuşkusuz burada yatmaktadır.

Bilimsel ve teknolojik gelişme insanlığın kendi eseridir ve insanlık nükleer savaş tehdidine karşı çıkabilecek güçtedir. Kısaca, insanlık, nükleer silahlar kendisini yok etmeden, kendisi onları yok etmelidir.

Hiroşima ve Nagazaki'ye atılan atom bombalarının izleri bugün bomba kurbanlarının bedenlerinde kalmamış, tüm dünya halklarının bilincine kazınmıştır ve insanlığa bu tehditten kurtulmanın somut yolu, yordamı da gösterilmiştir. Ve dil, din, ırk, siyasi, sınıf farklılığına bakılmaksızın, milyonlarca insanın Sovyetler Birliği'nin barış ve silahsızlanma yolunda somut önerilerini destekliyor olması, insanlığın emperyalist nükleer tehdit karşısında kendisini savunma kararlılığının bir ifadesidir.

Nükleer denemeler üzerinde bir yıldır sürdürülmekte olan Sovyet moratoryumunun 6 Ağustos'ta Hiroşima'nın 40. yıldönümünde başlamasının ve Sovyet lideri Gorbaçov'un nükleer deneme yasağını görüşmek üzere acil zirve önerisinin örneğin Hiroşima'da gerçekleşebileceğini belirtmesinin tüm dünyada paylaşılan bir anlamı vardır: Hiroşima adı insanın hayattan yana olduğunu hatırlatmalıdır.

Truva Güvercini

EMPERYALİZMİN BİR İNSANLIK SUÇU

Marshall Adalarında gizlenen radyasyon

1 Mart 1954'te Amerikalı bilimadamları Marshall Adaları'na dahil küçük mercan adası Bikini üzerinde ilk hidrojen bombasını patlattılar.

15 megaton gücündeki (15 milyon TNT gücüne eşittir) patlama, adayı sarstı ve tonlarca radyoaktif serpintiyi bilimadamlarının beklediği gibi kuzeye doğru değil, doğuya doğru, boydan boya Pasifik'e yaydı.

Dört saat içinde beyaz radyoaktif parçacıklar 169 km. doğudaki mercandan Rongelap üzerinde yaşayan 64 kadın, erkek ve çocuğun üzerine kar gibi yağmaya başladı. Dört saat sonra 28 Amerikalı metoroloji uzmanının bulunduğu Rongerik Adası'na da ulaştı radyoaktif serpinti.

Beyaz radyoaktif parçacık "yağmuru" 12 saat devam etti. Marshall'lıların evlerinin çatılarına kondu ve akşam yağmuruyla birlikte içme suyu olarak kullanılan su fıçılarına karıştı, o akşamın yemeği olarak güneşte kurumaya bırakılmış balık ve hindistan cevizlerine sıvandı.

Patlamadan yaklaşık sekiz saat sonra Rongerik üzerine beyaz tozlar düşmeye başlayalı bir saat olmamıştı ki aletler "normalin üstü"nü çoktan aşan ölçümü yapamaz haldeydi. Öğleden sonra saat üçte aletlerde bir bozukluk olabileceğini ileri süren Enewetak merkezine duyurular yapılıyordu. O akşam, tenteler üzerine dolan tozlar artık ısı verdiğinde, oradakilere içerde beklemeleri söylendi ve onları Kwajalein deniz hastanesine taşıma planları yapıldı.

Rongelap'taki Marshall'lılar içinse 3 Mart'a kadar yani serpintinin 40 saatten fazla bir zaman geçtikten sonra, bir ABD destroyeri onları tahliye edene kadar adadan ayrılmak mümkün olmadı.

1954 Bikini patlamasından sonra ABD bile bile sustu; Marshall sakinlerinin ve Amerikalı görevlilerin radyoaktif serpintiye maruz kaldıklarını kamuoyuna açıklamak için 10 gün bekledi. Bu açıklama da ancak küçük bir ABD gazetesi, Kwajalein'da üstlenmiş bir ABD gemisindeki denizci ve görevlilerin "çeşitli radyoaktivite yanığından muzdarip" oldukları için üsten ayrıldıklarını bildiren bir mektup aldıktan sonra yapıldı.

ABD yetkilileri göz göre göre, Marshall Adaları'nda radyasyon oranının tehlikeli boyutlara ulaşmadığını, ada sakinlerinin Kwajalein'a ihtiyat tedbiri olarak sevkedildiğini ve hiçbir radyasyon etkisinin görülmediğini iddia ettiler. Aslında kaza kurbanları radyasyona maruz kalmanın klasik belirtilerini —yanıklar, mide bulantısı, saç dökülmesi— gösteriyorlardı.

1 Nisan 1954'te Atom Enerjisi Komisyonu üyesi Lewis Straus başkan Eisenhower ile bir basın toplantısında boy göstererek, kamuoyuna ilk kez hidrojen bombasının gücünü açıklıyordu. Soruları cevaplamaya başladığında ise Marshall'lıları gördüğünü ve hiçbir ciddi hastalığın mevcut olmadığını söylüyordu.

Rongelap halkı ise adadaki çok fazla düzeydeki radyoaktivite nedeniyle üç yıl süreyle evlerinden uzak kaldılar. 1957'de döndüklerinde yemekleri dışarıdan ithal edilen yiyeceklerle sınırlanmıştı. Geçtiğimiz yıl, patlamadan 31 sene sonra, yani Rongelap Adası'nda hindistancevizi ve diğer ürünlerde hâlâ tehlikeli oranda radyasyon görülmesi üzerine halk evlerini boşaltarak başka bir adaya göç etmek zorunda kaldı.

1982'de yayınlanan bir ABD hükümet raporuna göre Rongelap sakinleri ortalama 175 radyasyon dozuna maruz kalmışlardı. (Günümüzün standartlarına göre herhangi bir nükleer tesiste çalışan bir işçi, insan sağlığına etki etmeyecek oran olan 5 doz radyasyona maruz kalabilir) Patlamadan dört hafta sonra Rongelap sakinlerinin kanlarında akyuvar sayısı normal addedilenin yüzde 30 altına düşmüştü.

Bu arada geçen zaman zarfında, radyasyon serpintisi sırasında 10 yaşının altında olan 15 çocuğun hepsinde tiroit anormallikleri oldu. Patlama sırasında bir yaşında olan bir çocuk öldü. Radyasyona uğramış kadınlar arasında çocuk düşürme ve ölü doğum oranı normalin iki katı fazlaydı ve ölüm oranı yüzde otuz yüksekti.

ABD'nin bu nükleer denemesinin kurbanları hâlâ tıbbı tedavi görüyorlar.

LÜBNAN KOMÜNİST PARTİSİ MK GENEL SEKRETERİ HAWİ:

«Amacımız tüm ilerici ve demokratik güçleri birleştirmek»

Emperyalizm ve siyonizm, Lübnan'da bugüne dek halkı ağır kayıplara uğratan, derin acılar yaratan saldırılarını sürdürüyor; bu üllkede kalıcı bir barışın sağlanması yolundaki girişimleri baltalamak için her gayreti gösteriyor. Özellikle son on yılda yoğun gelişmelere, kanlı çatışmalara sahne olan bu ülkedeki ileri sınıf güçlerinin mücadele perspektifi çetin bir çabayı vurguluyor. Aşağıda özetini sunduğumuz ve geçtiğimiz Nisan ayı içerisinde Fransız Komünist Partisi merkez yayın organı *l'Humanite* tarafından gerçekleştirilen söyleşide, Lübnan Komünist Partisi MK Genel Sekreteri George Hawi, ülkedeki siyasal duruma, çatışmanın taraflarına, mücadelenin gerekleri ve demokratik güçleri bekleyen görevlere ilişkin soruları yanıtladı.

□ *İç savaşı sona erdirmeyi amaçlayan Şam anlaşmasının imzalanması ümit yaratmıştı. Ama Lübnan şimdi yine açmazda görünüyor?*

■ Karşımızda fazlasıyla vahim sorunlar var. İlkin, İsrail'in saldırganlığı sürüyor. Direniş sürüyor. Karşılıklı olarak İsrail vahşeti tırmandırıyor. Kurtarılan toprakların yeniden işgaline de tanık oluyoruz. Yüzlerce işçi ve köylü tutuklanıyor. Ama mücadele sürüyor. İsrail'e karşı silahlı ulusal direniş büyüyor. Bu direnişin amacı, ilgili BM kararları, özellikle 425 no'lu karar gereğince tüm İsrail birliklerinin geri çekilmesini sağlamaktır.

Diğer yandan, içeride, iç savaşın tırmanması tehdidi ile yüz yüzeyiz.

□ *Şam anlaşması bazı beklentiler yaratmış mıydı?*

■ Evet, 1985 sonunda imzalanan anlaşma, demokratik yanlarından kaynaklanan pek çok umut yarattı. Mezhepçiliğin giderek ortadan kaldırılması koşullarını getirdi. Tüm politik güçlerin ve mezheplerin hükümette yer almalarını sağlayacak belirli bir dengeyi öngören bir geçiş dönemini içeriyordu. Bu dönemin, iç savaşa son vermeye yönelik sürece yol açması bekleniyordu.

□ *Bu arada, dini fanatizmin arttığına dair işaretler görülüyor. Komünist Partisi'nin üye ve yöneticilerine yönelik son suikastler bunun bir ifadesi. Bu da Lübnan için bir diğer tehlike değil mi?*

■ Bu, başkan Cemayel ve Lübnan sağının izlediği politikanın sonucudur. Üçlü anlaşmayı torpilleyen ve Maronitlerin hegemonyasını dayatan mezhepçi sloganları öne süren Lübnan sağı, müslümanları da aynı şekilde tepki göstermeye tahrik etti. Bir mezhepçi aşırılık, diğerini besler.

Bu noktada Şam anlaşmasının içeriğine değinmek istiyorum. Anlaşmanın demokratik ve mezheplere ilişkin olmak üzere iki temel yönü vardı. Bir yandan ülkenin demokratik gelişmenin çıkarlarına, diğer yandan iç politik mücadelenin mezheplerle ilgili yanlarının gereklerine uygun bir çözüm girişimiydi.

Anlaşma başarısızlığa uğradığında, Partimiz, anlaşmanın demokratik güçlerin örgütlenip, onu savunmalarına hizmet etmediğini ifade etmişti. Bu durum, mezhepçi akımların, ulusal mutabakata dayalı bir çözümün mümkün olmadığı; bir Hristiyan Cumhuriyeti kurulması çabalarına karşı bu sloganın anlamı kalmadığı ve sağcı unsurların aşırılığına verilecek tek cevabın bir İslam Cumhuriyeti olduğu sonucuna varmalarına yol açtı.

Ama islamcı hegemonya da aynı sınıf içeriğini taşıyacaktır, nüfusun geniş kesimlerinin —işçi sınıfı, yoksul köylülük ve küçük burjuvazinin— isteklerinin gerçekleşmesini önleyecektir. Bu, —iktidarın bir bölümünü Hristiyan burjuvaziye bırakmakla birlikte— İslamcı burjuvazinin en güçlü ortak olarak yer alacağı yeni bir sömürü ve egemenlik biçimidir.

Daha önce Falanjistlere, İsrail'e ve Amerikalılara karşı birleşmiş olan güçler arasında çatışma başlamıştır. Barikatın bir yanında yurtsever ve demokratik güçler, öbür tarafta ise İran'ın desteklediği ve aşırı sağcı Hristiyanların teşvik ettiği dinci gruplar var.

□ *Komünistle her iki aşırı eğilimin de hedefi mi?*

■ Evet. Partimizin islamcı unsurların düşmanlığının baş hedefi olması raslantı değil, tıpkı geçmişte ve bugün sağcı Hristiyan saldırıların ana hedefi olması gibi. Son beş ay içerisinde üç yöneticimiz öldürüldü. Bunun nedeni, partimizin yurtsever bir parti olmasıdır; ülkenin birlik, toprak bütünlüğü ve kimliğine bağlılığımızdır; özgür demokratik gelişmeden yana oluşumuzdur; partimizin işçi sınıfının, köylülüğün, kitlelerin, gençliğimizin, birleşmiş ve bağımsız bir Lübnan'da yaşamak isteyen herkesin çıkarını temsil eden bir parti oluşudur. Doğal olarak, partimiz mezhep temeline dayalı ayrılıkçı çizgilere karşıdır.

Lübnan'da İsrail saldırısından kaçanlar

Mücadele dört cephede veriliyor: İsrail saldırganlığına karşı, çekilmeyi reddeden Cumhuriyetin Başkanı'na karşı, aşırı sağcı Hristiyanlara karşı, tırmanan İslamcı akıma karşı. Bir dizi bölgede düzenin sağlanamamış oluşu İslamcı grubun suçudur. Demokratik ölçülere aykırı olarak, dine bakılarak Lübnan yurttaşları, ya da Fransızların durumunda olduğu gibi yabancı milliyetten kişiler kaçırılmaktadır.

Bu hareketleri kesinlikle kınadık ve alıkonulanların hepsinin kayıtsız şartsız serbest bırakılmasını istedik. Hiç kimse, tümüyle masum insanları elinde tutup, hükümetlerinin politikasının hesabını onlardan soramaz. Bu, emperyalizme, dış müdahaleye karşı yanlış bir savaşma yoludur. Yapılanlar korkaklık koktuğu gibi, bu yolu deneyenlerin şanına da bir şey katmıyor. Yapılan işin, Hristiyan, Yahudi ya da Müslüman olduğu için yaşlı bir adamı öldürmekten farkı yok.

Bu güvensizlik durumuna ve insan hakları ihlallerine son vermek, Lübnan halkının bir yandan İsrailli işgalcilere, diğer yandan da Falanjist faşistlerin rejimine karşı nihai zaferiyle çok yakından ilgilidir.

□ *İç savaşın genişlemesi tehdidi karşısında, böylesine tehlikeli içerikte bir trajediye son verme yolunda adım atılmasını demokratik güçler nasıl sağlayabilirler?*

■ Bu durumda amacımız tüm ilerici ve yurtsever güçleri yeniden tek bir cephede birleştirerek, bir yandan İsrail işgaline, diğer yandan Falanjist egemenliğine karşı —bu egemenliğin yerini bir başka mezhebinkinin almasına izin vermeyecek şekilde— savaşmaktır.

Şiddetin, karmaşık ve Orta Doğu krizinden ayrı düşünülemez olan Lübnan sorununa bir çözüm getiremeyeceği kanısındayız.

Çözüme doğru adım atmanın tek yolunun, farklı siyasi partiler ve çizgiler arasında görüşmeler olduğuna inanıyoruz.

Güçler dengesinin artık faşistler lehine olmadığından emin olmakla birlikte, tüm askeri cepheleşmenin bedeli ağırdır ve felakete yol açacaktır. İlerici güçler, gericilere kesin darbe vuracak eşit güce sahiptir, ama bedel çok ağır olacaktır. Biz Hristiyan nüfusun kaderi konusunda da kaygı duyuyoruz.

Politik bir çözüm fikrine bu nedenle sonuna dek bağlı kalacağız. Lübnanlıları ileri görüşlü olmaya ve sağduyuya çağırıyoruz.

araştırma çeviri **Dayanışma** inceleme yorum

DAYANIŞMA'NIN EKİDİR

AĞUSTOS 1986

Devleti yöneten asker-sivil Kemalist-aferist zümre

Ali Serenceli

TÜRKİYE'yi kimler yönetiyor? Ya da Evren-Özal diktatörlüğü kimlerden oluşuyor? Evren'ciler devletin asker kanadını oluşturuyorlar. Militarist devletin baskı, zorbalık ve terörü esas olarak onların işi. Özal'cılar ise sivil kanadı, yani ekonomiyi, KİT'leri, bürokratik idari mekanizmayı idare ediyorlar.

KEMALİST ASKERLER

ÖNCE devletin öz be öz Atatürkçü ve de sapına kadar türk oğlu türkçü asker kanadına bir göz atalım.

Her şeyden önce, Çankaya'da oturan bir mahalle kabadayısı var. Ama mahalle kabadayısı dediysek, öyle bileğine kuvvetli, gözüpek birisi sanmayın. Bu kabadayı bütün gücünü sırtını dayadığı ve temsil ettiği bir avuç tekelci parababası ile Amerikan emperyalizminden ve emri altındaki silahlı kuvvetlerden alıyor. Yarın eskaza, Yunanistan'daki, Latin Amerika'daki kafadarları gibi cuntacılıktan dolayı mahkemeye çekilecek olsa, süklüm püklüm hakimin karşısına çıkacak ve yalvar yakar olacak; "Müsade ederseniz, arzedeyim, beyefendi", ya da "lütfederseniz bir hususu takdirlerinize arzetmek isterim, reis beyefendi", diye söz alacak, konuşmasını bitirirken her defasında arz'ı şükran'da bulunacak, kendisine isnat edilen suçlara karşılık "Sizi temin ederim ki, ben Konsey'in bu kararına muhalif kaldım" ya da "Benim o meseleden haberim olmadı" gibilerinden yalan üstüne yalan kıvıracak, tüm suçlarını inkardan gelecek, sanki nice insanın celladı, yüzelli bin tutuklunun başgardiyanı, Kürdistan'daki mezalimin bir numaralı suçlusu değilmiş gibi mazlum ve mağdur pozlarda kendisini mahkemeye ve kamuoyuna acındırmaya çalışacak.

Evren'in emri altında bir alay general ve sair yüksek rütbeli subay var. Onlar da milyarlık, yüz milyarlık silah alımlarından komisyonlarını kıvırmakla, bitmez tükenmez ordu inşaatlarından ihale vurgunlarıyla ve rüşvetleriyle, ya da yüz milyarlarca liralık yiyecek, giyecek mübayaalarından kemik paylarını almakla, yani kısacası 24 Ocak modasına uyup köşeyi dönmekle meşguller. Geri kalanları ise daha tuğgenerallikten başlayarak bir holdingle, bankayla bağlantı kurmuş ve İdare Meclisi üyeliğini şimdiden peylemiş, hakkı huzurunu daha üniforma sırtındayken almaya başlamış kişiler.

İşte diktatörlüğün ana dayanağı olan orduyu bu gibiler yönetiyorlar.

HOKKABAZDAN BAŞBAKAN

DEVLETİN sivil kanadına gelince, bunların başında Özal bulunuyor. Her ne kadar MESS Başkanlığı, Akbank ve Sabancı Holding Genel Koordinatörlüğü yaptıysa da, tipi ve zihniyeti bir taşarondan ya da bezirgandan farksız. Özal efendi, Cuntanın başbakan yardımcılığına geldikten ve özellikle oradan da Başbakanlığa tırmandıktan sonra zanaatine bir de panayır hokkabazlığını ekledi. Tombul sureti ve gebeş gövdesiyle vatandaşların karşısına çıkıp ikide bir külahından uyuz tavşan çıkartıyor. Ayda bir de, televizyon ekranında karşımıza geçip elinden düşürmediği, arada bir bize doğru uzattığı, arada bir ağzına soktuğu meşhur kalemiyle ayağa kalkıyor, odada dolaşıyor, sonra tekrar masasına oturuyor, tekrar kalkıp bu kez kanapeye oturuyor. Eh çadır tiyatrosundan televizyon gibi asri bir sahneye çıkınca, yeni numaralar edinmek, biraz modern, biraz ciddi, biraz da Amerikan gözükmek gerek. Ne ki, yurttaşlar onu her defasında "bakalım gene ne yumurtlayacak" diye izliyorlar. 24 Ocak ekonomisinden zarar görmeyip, tersine çeşitli yollarla yolunu bulmuş olanlar, yani Özal'dan hiç de şikayetçi bulunmayanlar icraatın içinden çıkıp videoya bir Kemal Sunal kaseti koyuyorlar. Videosu olmayanlar ise Kemal Sunal'ın sululuklarından mahrum kalsalar bile, ekrandaki Özal'ı taklit eden kendi çocuklarına bakıp bakıp gülüşerek hoşça vakit geçiriyorlar. Böylece Özal panayır soytarılığını, ekran meddahlığıyla bütünlemiş oluyor! Ama gene de Kemal Sunal Türkiye'de film başına en fazla para alan oyuncu...

Turgut Özal'ı zaman zaman Abdülhak Hamit'in Davalaciro'suna benzetmek de mümkün. Onun kadar traji—komik, onun kadar gülünç. Ülkeden ülkeye uçuyor, bir bakıyorsunuz Suudi Arabistan Kralı'nın ya da bilmem hangi Arap Emiri'nin karşısında iki büklüm olmuş, bir bakıyorsunuz Paris'de OECD toplantısında boy göstermiş, bir bakıyorsunuz 1.90'lık Helmut Kohl'un yanında Hannover fuarına gitmiş. Davalaciro, "öyle bir şiddet-i tasmim ile çıktım ki yola" diye "şiddetli bir niyetle" yola koyulurdu, Özal'ın ise uluslararası parababalarına ya da onların temsilcilerine karşı "şiddet-i tasmim" ile yola çıkacak hali falan yok; bizim asri Davalaciromuz olsa olsa "hiyle-i tasmim" ile yola çıkıyor. Sonuçta da süklüm püklüm geri dönüyor. Kredi koparmak, ya da kredi ertelemek veya "iş bağlantısı yapmak" için gittiği kapılardan bir kol saati alıp geri dönüyor.

AFERİST SİVİLLER

BİR de Turgut Özal'ın uzmanları, danışmanları, kilit adamları var, devletin sivil kanadına tünemişler. Bunların en tipik olanı Adnan Kahveci. Adam Amerikan gansterlerinin yeni tip genç kuşaklarına benziyor. Hani meşhur İnci Baba biraz tahsilli olsaydı bugün pekala Adnan Kahveci'nin yerinde olabilirdi. Üstelik İnci Baba'nın da her konuda görüşleri var, peruğunu taktığı zaman Adnan Kahveci'den daha az yakışıklı da değil. İnci Baba ihale mafyasına gireceğine, Amerika'ya gidip birtakım uluslararası mafyalarla içli dışlı olmuş olsaydı, bugün pekala o da izzet, ikbal sahibi olabilirdi, tıpkı Kahveci gibi bir ayağı devletin tepesinde, öbür ayağı yerli holdinglerde, bir kolu uluslararası holdinglerde, öteki kolu ise Mafya'da Özal'a hizmet sunardı.

İşin ilginç tarafı İnci Baba'nın kendisi de böyle düşünmektedir. Zaman zaman gazetecilere verdiği mülâkatlarda Nabi İnciler dış ve iç politika, ekonomi, asayiş, idari sorunlar ve bilumum memleket meseleleri hakkında görüş beyan etmektedir. İnci Baba'nın bu konularda otorite olmaya heveslenmesini ona fazla görmeye kimsenin hakkı yoktur. Her şey o denli ayağa düşmüştür ki, devleti yönetenlerden İnci Baba'nın farkı nedir? Dündar Kılıç'ın, Oflu İsmail'in, Kürt İdris'in bir yakını ölse, devlet ricalinden bir çok kişiyi cenaze merasiminde görürsünüz, cenazeye gelmeyen daha da büyüklerinin ise çelenklerine rastlarsınız. Aynı durum sünnet düğünleri de dahil olmak üzere mafyacıların bilcümle düğünlerinde de mevcuttur. Nabi İnciler de devleti yönetenleri kendisinden daha üstün görmediği için, parti kurup politikaya girmeye niyetlenmekte, yani devleti yönetmeye talip olmaktadır.

Özal'ın bakanlarına gelince: kimi rüşvetçi, kimi irtikapçı, ama hepsi holdingci. Koltuklarının altında bir yüksek okul diploması, mesleklerinde küçük veya büyük bir özel sektör kuruluşunun bonservisi, dillerinde yarım yamalak bir İngilizce ve İngilizcelerinden de bozuk bir Türkçe ile devlet adamı diye gezinip duruyorlar. Bütün kültürleri her hafta okudukları Hafta Sonu'ndan, her gün göz attıkları Tan'dan ibaret. Sait Faik'ten tek bir hikaye okumamışlardır, Orhan Veli'den belki Sereserpe şiirini duymuşlardır, Orhan Kemal'le Nazım'ın yanına zinhar komünist diye yaklaşmamışlardır, ama Ahu Tuğba hakkında elhak engin bir kültüre sahiptirler. Bulundukları mevkilerde ise yaptıkları "Turgut Abi"nin yavelerini tekerlemekten ve onun pragmatizmini ayrıntılarda uygulamaktan ibarettir.

Özal'ın genel müdürleri de tam bakanlarına uygun: hiç bir insiyatifi olmayan, bakanlardan ve bakanlık danışmanlarından gelen direktifleri aşağı doğru olduğu gibi ileten, bu arada da fırsat bu fırsattır diyerek keselerini doldurarak geçici mevkilerinden kalıcı çıkarlar edinmeye çalışan birtakım teknokrat ve bürokrat.

Tekelci burjuvalarımızın ve onların devlet yöneticilerinin toplu aile fotoğrafları Özal'ın koca bir uçak dolusu adamla çıktığı bazı yurtdışı gezilerinde çekilebiliyor. Bunlardan sadece Japonya gezisinden bir enstantane kamuoyuna yansıyabildi. İşadamlarımız, devlet yöneticilerimiz ceplerinde yeşil dolarlarla hem ticaret hem ziyaret amacıyla çıktıkları bu toplu gezilerde, gündüzlerini ticaretle gecelerini de batakhaneleri ziyaretle geçirirler. Özal'ın danışmanları Palais Royal'den çıkar çıkmaz soluğu St.Denis'de alırlar, 500 Frank 400 Frank diye Paris yosmalarıyla pazarlığa tutuşurlar. Ne de olsa erkek milletiz!

YAĞMA HASANIN BÖREĞİ

GELELİM Turgut Bey'in belediye başkanlarına. Rüşvetçiliği, yolsuzculuğu, irtikapçılığı, talancılığı ayyuka çıkan o kadar çok Özal'cı belediye başkanı var ki, hangi birilerini sayalım? Mafya babalarıyla, inşaat müteahhitleriyle, simsarlarla içli dışlı vurgun üstüne vurgun vuruyorlar. Arada bir eski MHP'li lumpenlerine gazeteci bile dövdürüyorlar. Devletin kısmen özerk yerel birimlerini, partileri, partilileri ve ülkücü faşistler yardımıyla haraca kesiyorlar.

Türkiye tarihinin hiç bir döneminde devlete, böylesine hırsız, böylesine ahlaksız bir aferistler güruhu tünememişti. Şimdi ise baskın basanındır diyen omuzu kalabalık generaliyle, vurgun vuranındır diyen ağzı kalabalık sivil; el ele vermişler, holdinglerin çıkarına ve de kendi menfaatlerinin yararına çapul ve yağmayı eşi menendi görülmedik boyutlara çıkarmakla meşguller.

Değil mi ki, 24 Ocak bir köşeyi dönme furyasıdır, köşeyi dönebilecek herkes köşeyi bir an önce ve yüklüce dönmeye bakmaktadır. Tenis şortuyla resim çektirmeye bayılan rüşvetçi kuvvet komutanı da, kendisini inşaat mühendisi ya da hatta mimar sanan İnşaat Emlak Dairesi başkanı hırsız general de, eratın istihkakından çalan levazımcı mübayaa binbaşısı da, bakanlık koltuğuna ya da danışmanlık odasına, veya genel müdürlük makamına, yahut da belediye sarayına tünemiş sivil erkan da, hepsi köşeyi dönmekteler. Ye Allah ye, yemezsen enayisin! Devir köşeyi dönme devri; holdingler, tekeller, KİT'ler, Silahlı Kuvvetler, para dünyası, bilmem ne mafyası, uçak mübayaası, döviz girdisi, banka kredisi, hayali ihracat, pamuklu mensucat, tanker vurgunu, banker soygunu, konut fonu, fakir fukara donu... hepsi ama hepsi onlar için. Yağma Hasan'ın böreği. Evren'in Kemalistleriyle Özal'ın aferistleri el ele vermişler, Hasan'ın böreğini de, çöreğini de yağmalayıp duruyorlar.

Faşizm gönderildikten ve bu dönemin üzerinden yıllar geçtikten sonra bile 12 Eylül esas olarak iki yönüyle —ve de lanetle— anılacak: Devlet terörüyle, militarist mezalimiyle ve de birbirinin içine binbir girift ilişkiyle girmiş menfaat şebekelerinin namussuzluğu ve de ahlâksızlığıyla.

16. Son Türk Devleti sözü özellikle 12 Eylül'den sonra çok sık tekrarlanır oldu. Tekelci burjuvazinin devleti kimler eliyle yönettiğine bakıp da her yönüyle kokuşan bu devletin gerçekten de son Türk devleti olduğuna kanaat getirmemek elde değil doğrusu.

Yağmanın ilham ve cüret kaynağı

Tevfik İlhan

TÜRKİYE'de kıyamet kopuyor. Basında yolsuzluk, hırsızlık haberlerinin sonu gelmiyor. Belediyeler, en alttan en üst kademeye tüm devlet daireleri hırsızlık yatağına çevrildi. Anavatan Partili belediyelerin başkanları ve meclis üyeleri yağmadan pay kapabilmek için birbirlerinin gözünü oyuyorlar. Başbakanın yakınları her türlü para işinin içinde. Korkut biradere cabadan ek milyar kazandırmak için petrol taşımacılığı alanında özel kararnameler hazırlayıp uygulamaya konuluyor. Ama bütün bunlar artık hepten olağan sayılır oldu. Basında bunca haber, suçlama, teşhir.... kimse tınmıyor! Düşünce ve siyaset yasakçıları yağmaya her türlü serbestiyi tanıdılar. Yağmacılar bildiğini okuyor!

Aynı Türkiye'de, 27 Mayıs ertesinde, bugün yapılanların ve yapıldığı iddia edilenlerin onda biri için bakanlar asıldı. Bugün basında, hırsızlık ve yolsuzluk yatağı Anavatan Partisi'nin, Anavatan Parti'li siyasetçiler ve resmi görevlilerin "seçim şansı" tartışılıyor. Bu işler o kadar vakayi adiyeden oldu!

27 Mayıs öncesinde askerin o dönemin ölçüleriyle yolsuzluktan, yağmadan alabildiği pay kısıtlıydı, azdı. Levazım deposunu soymanın ötesine pek gitmiyordu. Gitmesinin de maddi koşulları yoktu. 50—60 arasında iş hayatının hareketlendiği dönem yeni zenginlikler ve zenginler yarattı, büyük servet kaymaları oldu. O zaman için alışılmadık enflasyon, doların 2,5 liradan 8 liraya çıkması, orta katmanların, sabit gelirlilerin, memurların belini bükmeye yetti. Bundan subaylar da nasiplerini aldılar. Kadillaklı toprak zenginlerinin servetini koruyan genç jandarma subayına ya da Genel Kurmayda kaşarlanmış tümgeneralin oğluna kimse kız vermez olmuştu. 27 Mayısın oluşumunda ve sonuçlarında bu durumun katkısı yabana atılamayacak ölçüde büyüktür.

27 Mayıstan sonra ordu üst kademesi ve yeni sivil politikacılar bu durumu düzeltmekte birleştiler. Askeri, subayları "beslemek" 27 Mayıs mahkumu DP'nin mirasçılarının en başta gelen kaygu ve çabalarından biriydi. Giderek özellikle subay takımı, kendilerine tanınan özel imtiyazlarla ülkenin birinci sınıf vatandaşları durumuna getirildiler. Ordu da OYAK aracılığı ve üst kademede kişisel ilişkiler yoluyla büyük iş çevreleriyle içiçe geçti, tekellerin önemli, ayrılmaz bir rüknü oldu. Şimdi artık görevi özel servetleri "dışarıdan" korumak değil, özel servetler düzenini *içerden* tahkim edip kollamak, önüne çıkan engelleri temizlemekti. Özel servet düşmanlığı ve "sosyal adalet demagojisinin 12 Eylül'e hiçbir katkısı olmadı. Tersine, ordu özel servet düşmanları ve sosyal adalet demagogları diye adlandırdığı demokrasi güçlerini ezmek için iktidara el koydu. Bunu hangi sosyal adalet düşmanı özel servet mihraklarıyla birlikte yaptığı da herkesin malumu.

Dolayısıyla bugün yağmacıların ardındaki güç doğrudan doğruya ordudur. Bunca pervasızlık, bunca aç gözlü yağma hırsı muhtaç olduğu cüreti ve kudreti tekellerle bütünleşmiş ordudan almaktadır. Ordunun üst kademe aktif görevlilerinin, cunta üyesi omuzu kalabalıkların, vaktiyle orduda kilit mevkiler tutmuş emekli subayların iş alemiyle içiçe, el ele ve başbaşa ne işler çevirdiklerine bütün toplum her gün tanık oluyor. Zaten faşizm, 12 Eylül darbesi ve ardından gerçekleştirdikleriyle, emrivakiyi ve gaspı topluma en yüce erdem olarak benimsetme yolunda yıllardır elinden geleni geri komadı. Bir avuç fırsatçının elinde her ne pahasına olursa olsun servet birikimini sağlamak için bütün imkanları seferber etti. İşçinin, köylünün, dar gelirlinin emeğinden, elinden zorla kaptığını o bir avuç adamın cebine, kesesine yığdı. Boyalısından küçük burjuva demokratına kadar tüm basın da Sakıp Sabancı'sından Rahmi Koç'una, Halit Narin'inden Bedrettin Dalan'ına dek tüm servet sahibi emrivakicileri ve gaspçıları, üç yılda milyarlara konan daha nice yeni yetme zengini göz kamaştırıcı ilginç tipler olarak topluma empoze etmek için bu gün de ondan geri kalmıyor. Vaktiyle kolay ve çabuk tarafından zengin olan karaborsacı tipi basının alay konusuydu. Şimdi aynı fırsatçılar iş bitirici parlak zekalar diye takdim edilip baştacı ediliyor! Öte yandan Turgut Özal gibi bir adam ve yârânının ardlarında ordu desteğiyle bu ülke iktidar olabilmeleri, ve bugüne kadar iktidarda tutunabilmeleri de, bizatihi, en azgın türünden vurdumduymaz fırsatçılığın tek geçerli yol, o yolu tutmamanın ise enayilik ve meskenet olduğu görüşünü hızla topluma yayıyor, bu görüşe ilham ve cüret kaynağı oluyor.

Her ne bahasına olursa olsun servet üretiminin ülke yönetiminde en başta gelen ilke olduğu, hırsızlığın, rüşvetin, kapkaçın ve ahlaksızlığın olağanlaştığı ve taçlandırıldığı bir dönemi Türkiye toplumu şimdiye kadar hiç bu ölçüde yaşamamıştı. Ne 27 yıllık tek parti diktası döneminde, ne 950-60 Bayar—Menderes zamanında, ne de daha sonraki AP iktidarları sırasında. Şimdi yaşıyor.

Ve Türk ordusunun subayları herhalde kendilerine eş bulmakta eskisi kadar güçlük çekmiyorlar!

Sosyal kurtuluştan bireysel kurtuluşa

İNSANLIĞIN şimdi yaşamakta olduğu zamandan, şöyle bir günlük bir kesit çıkarıp dondursak; sonra da bu kesiti detaylı incelesek, acaba ne buluruz, hiç düşündünüz mü? Kaldı ki öyle uzun boylu düşünmeye hiç gerek yok, bireyin, toplumun, dünyanın ve genel olarak insanlığın sorunlarına ilginiz varsa, aktüel görüntü size bu kesitin içeriğini de az-çok veriyordur.

Hangi birini saysak ki?.. Savaşlar, açlık, kitlesel ölümler, ulusların, sınıfların, zümrelerin tutsaklığı, hastalıklar, mutsuzluklar, korku ve güvensizlik, çevre kirliliği, çalışmanın ve yaşamanın kendine has sorunları, kültürel, ahlâki ve inanç bunalımları... Konut sorunları, evlilikler, boşanmalar... Kişinin kendine dönük dünyasındaki süreçler, dışa dönük toplumsal dünyasındaki süreçler, toplumun kendi nesnel süreçleri ve bunun insanlar üzerindeki etkileri...

Dilerseniz, zihinsel soyutlama yoluyla bir adım daha atıp sorabilirsiniz: İnsan nedir, amacı nedir, yeryüzündeki, hem gel-geç, hem kalıcı varlığının anlamı nedir, nereden gelir, nereye gidecektir? Tanrısal bir buyrukla kurulu dünya düzeni mi işlemektedir; yoksa insan dileyip yapmaktadır da, onun doğasından gelen bir kusur mu, olanla, olması akla uygun olan arasındaki mesafeyi büyütmektedir?..

Soruları, ilk kez kendinizin keşfettiği yanılgısına düşmeden dilediğiniz kadar çoğaltabilir, hatta bu yoldan, edinilmiş yaşam felsefenizin sınırlarını zorlayan bir "huzursuzluğa" bile ulaşabilirsiniz. Bizden önceki sorular ve cevaplar birikiminin yöntemsel kesinlik kazanmış sonuçlarını kullanmaksızın, kendimizi ikna eden bir cevap bulmamız kolay değil. Dinler tarihi, felsefi ve siyasi ideolojiler tarihi, *sorunu*, belli bir teorik anlayış ve pratik tavır olarak şürekli tartıştı, bu tartışma, siyasal tarihe, sanatsal, kültürel, ahlâki tarihe aynen yansıdı, hatta bu tarihe yön verdi.

TOPLUMSAL OLANIN SOMUT İFADESİ OLARAK BİREYİN KAVRANMASI

SORUN dediğimiz, birey-toplum ilişkisi ve bu ilişkinin "bireyin kurtuluşu" yönünden analizidir. Elbette her zaman ve her şart altında teorimize ve pratik tavrımıza "bireyin kurtuluşu" amacı yön vermelidir. *Birey* dediğimiz nedir ki, düpedüz *insandır*. Bölünmez, benzersiz, tekrarlanamayan tek varlık... Ama bu felsefi tanım bir yandan sonsuz çeşitlemeye, öbür yandan genel-soyut insana, yani anlaşılmazlığa kapı aralıyor. Kaldı ki, bu bağlamda bireyin, ele alınabilir bir tarihi yoktur, halbuki insanın ve insanlığın koskoca bir gelişim tarihi vardır. İnsanın gelişim tarihini kavramak, ya da tarihi insanın gelişimi olarak kavramak, birey/insanı, onun hiçbir zaman kaçınamadığı varolma tarzına, sosyale indirgemekle mümkündür. Sosyalden (toplumsal olandan) bireye geçişin bilimsel ve ilkesel yöntemi olmaksızın, sınırsız sayıda bireysel insan hareketini deneysel olarak (ampirik) kucaklamak ve tanımlamak imkanı yoktur. Toplumsal olandan bireye geçiş demek, ilkel ve tekil olana dönük bir yöntem değildir; tersine, toplumsal olanın somut ifadesi olarak bireyin kavranmasıdır.

Bireyin gelişmesinin ve yetkinleşmesinin, dolayısıyla özgürleşmesinin —ki bu aynı zamanda insanlaşmasıdır— koşullarını ve imkanlarını Marksizm tarih içinde bu yöntemle araştırır ve onun bundan sonraki gelişmesini böylece çözümlerken, geçmişte idealizm, bugün ise her tür burjuva ideolojisi bu gelişmeyi bireyin şahsi yeteneklerine ve psikolojisine bağlayarak açıklamaya çalışmıştır. Marksizmin çözümlemesi rakipsizdir, bilimsel düzeyde tek çözümlemedir ama, idealizm, burjuva bireyciliği şeklinde hükmünü, üstelik insanlığın çok büyük bir bölümünü hükmü altında tutarak sürdürmektedir. İdealizm, insan aklının bu kısır ve mat ürünü, gücünü ve etkisini nereden alıyor, niye hâlâ yerlebir edilebilmiş değil?...

Çünkü, gerçekten de toplumun çıkarlarıyla çelişen bireyin çıkarları bulunuyor. Hatta, yaratılmış ilk çıkar bireyin çıkarı olmuştur demek yanlış olmaz. Dolayısıyla bireyin bilinci daha ilk günden beri, kendi çıkarıyla dolaysız ilişki içindedir. Kaldı ki, bireysel çıkar, bireyin doğrudan varolma gerekliliği üzerinde temellenir. Bireyin, kendi çıkarının bilincinde ve onu koruma eylemi içinde olmasından daha doğal ve akla uygun ne olabilir ki? İşte, idealizmin birey çözümlemesi ve burjuva bireyciliğinin özü bu soruya *doğrudan* "evet" yanıtını vermesindedir.

Ama, *her ne olmuşsa olmuş*(!) kişisel çıkarlar, bireylerin iradelerine rağmen, sınıf çıkarlarına, bireyler karşısında bağımsız bir varlık kazanan ve bu bağımsızlıkları içinde *genel* çıkarlar biçimini alan ortak çıkarlara dönüşmüştür; kişisel çıkarlar böylece gerçek bireylerle çelişir olmuş, bu çelişkiden dolayı *genel* çıkarlar olarak tanımlanıp bilinç tarafından *fikri*, hatta dini, kutsal çıkarlar olarak kavranabilmişlerdir. *Ne olmuşsa* işte ondan, özel çıkarların sınıf çıkarları olarak bağımsız bir varlık kazanması sürecinde bireyin kişisel davranışı, onun dışında bir gerçeklik kazanmak zorunda kalmış; aynı zamanda bireyden bağımsız, apayrı bir güç, ekonomik ilişkilerce yaratılan bir güç halinde varolmuş, giderek sosyal ilişkilere, bireyi belirleyen ve bireyin üzerinde hakimiyet kuran, bu nedenle muhayyelede "kutsal" güçler gibi görünen bir dizi güce dönüşmüştür. Eğer, bir "genel çıkar" için "özel birey", çıkarlarıyla birlikte harcanmışsa, bütün bir tarih tarafından harcanmıştır; yoksa, bütün bu tarih boyunca "genel çıkar"ın "özel kişiler" olarak tanımlanan bireyler tarafından yaratıldığı besbellidir. Ama bu "genel" denilen şey, özel çıkarın karşısında, bağımsız bir tarihi olan, bağımsız bir güç olarak *gerçekte* bulunmaz; özel çıkar tarafından yeniden ve yeniden yaratılır; özel çıkarı gerçekleştiren hareket olmaksızın, o da olamaz ve özel çıkar kendini gerçekleştirmekten vazgeçebilseydi —ki bu insan doğası açısından mümkün olamaz— "genel çıkar" yok olup giderdi.

Bu özel çıkar-genel çıkar ilişkisi, başka bir düzeyde birey-toplum ilişkisi tarih boyunca nasıl seyretmiş ve bireyin gelişimi hangi uğraklardan geçmiş, bunu görmek gerekiyor. Marksizm, bireyin gelişimini üç temel tarihi sosyal tip içinde ayırdetmektedir: a) Kişisel bağımlılık ilişkileri; b) Maddi bağımlılık ilişkileri; c) Özgür bireylerin ilişkisi.

KİŞİSEL BAĞIMLILIKTAN MADDİ BAĞIMLILIĞA

KAPİTALİZM öncesi bütün sosyal formasyonlarda birey, sınırı çizilmiş belirli bir toplum tarafından şekillendirilmekte ve bu toplum tarafından massedilmektedir. Toplumla bütünleşmiş bu bireyin kendini bir başka tarzda yeniden üretmesi imkansızdır. Birey burada insan olarak, ayrı bir yaratık olarak vardır, ama ayrı bir kişilik olarak yoktur. Birey zümresiz ilkel toplumda tam da bu iken, sınıflı topluma geçişle birlikte olaya sömürü boyutu da katılır.

Kişisel bağımlılık zamanına tekabül eden toplumlarda üç nokta konumuz açısından önem taşımaktadır. Birey hem *kollektif genel çıkarlar*, hem de üretimin koşullarıyla bütünleşmiş durumdadır; yani, genel gibi görünen çıkar karşısında bireyin özel çıkarı yoktur ve aynı zamanda birey, ekonomik araçlardan biridir. Bireyin bu durumu, onun doğal olarak şekillenmiş toplumsallığıdır. Bu tarz bir sosyallik içinde bireyin sadece ekonomik ilişkileri değil, günlük yaşamının bütün alanları, entellektüel faaliyeti ve hayata karşı tavrı, daima kendisi dışında belirlenmektedir.

Kapitalizmle birlikte bireyin gelişim tarihi altüst olarak yeni bir temele oturur. Artık kişisel bağımlılık ortadan kalkmış, birey "kişi" olarak da ortaya çıkmıştır. "Bireylerin birbirlerine karşı çok yönlü bağımlılıkları onların sosyal ilişkilerini oluşturur. Bu sosyal ilişki her bir bireyin faaliyet ya da ürününün bireyin kendisi için faaliyeti veya ürünü haline geldiği *değişim değerinde* ifade edilir; birey evrensel bir ürün yaratmalıdır —değişim değeri— ve bu *para* olarak soyutlanmış ve bireyselleşmiştir." (Marx, Grundrisse, s. 395, Almanca)

Altı çizilen şudur: Birey "kişi" olarak, kendi fizik varlığının sahibi, bu fizik varlığını harcayarak yarattığı işgücünün sahibi olarak, bu işgücü, araya başkasının sermayesi girmeden "ürün" yaratmışsa, onun da sahibi olarak "bağımsız"dır. Ve ama sadece bu sahip olduğu *şeyin* "meta" olabilmesi pahasına ve olabildiği oranda başkalarıyla ilişki içindedir ve bireyin sosyalliği bundan ibarettir.

Meta üreticisi birey değişim ilişkisi içine girdiği somut insanlara karşı kayıtsızdır, önemli olan ihtiyaç duyduğuna sahip olmaktır. Bu birey, kendine olan değil, kendinde olan *şeye* (metadır, değeri fiyat olarak ve para cinsinden ifade edilir) duyulan ihtiyaç ölçüsünde sosyaldir ve kendini değil, kendinde olan *şeyi* ortaya koyarak sosyal ilişki kurmaktadır. Bu birey-toplum ilişkisi daha önce de vardı, ama kişisel bağımlılık ilişkileri egemendi, kapitalizmle birlikte bu "meta aracılığıyla bağımlılık ilişkisi" oluştu ve genelleşti. Kişilik, birey olarak hukuken tarif edilmiş varlık, "genel çıkar"ın siyasi ifadesi olarak devletle sınırları karşılıklı olarak belirlenmiş "özel çıkar" kapitalizmin ürünüdür ve bireysel gelişmenin ilk elverişli imkanıdır.

Bugünkü evrensel burjuva ideolojisine kaynaklık eden felsefi düşünce, bireyin toplum içindeki hukuki tarifini ve kendi fizik varlığı üzerindeki hükümranlığını onun gelişmesinin nihai aşaması olarak görür ve özgürleşmesinin en ileri düzeyi olarak niteler. Böylece, o güne kadarki tarihin ve ondan sonrasının "yaratıcı gücü" bireyin kişiliğinde keşfedilmiş olur. Tabii çoğu zaman teolojiye varan açıklama biçimleriyle, ama daha çok kapitalizmin özellikle 19. yüzyılda insanlara yeni maddi ufuklar açması nedeniyle, bu felsefe yükselip, burjuva sınıf düzeninin çıkarlarıyla bütünleşir. Artık tarih "bencilliğin" egemen olması, *"ben'* in *ben* olmayanları *ben*leştirmesinin" (Max Stirner) hikayesidir; bireyler "madem ki mecburdurlar, o halde özgürdürler" (Emanuel Kant); ve "Özgürlük nefsin kendi kendisini onaylamasından ibarettir" (Hegel); bu kadar kendine dönük bireyin ortak varlığı olarak toplumun sürekliliğinin açıklaması ise "bencilliğin, kendini zıddıyla, 'sencilik' olarak ifade etmesi, *sen*'in çıkarlarının bütün *ben*'ler tarafından benimsenmesi halinde bütün *ben*'lerin özel çıkarlarının da korunmuş" olacağındadır (A. Comte). Sonra?.. Sonrasını en iyi o bilir: "Hayat elde etme eyleminden ibarettir" (Bismark).

Böyle bir birey hiçbir zaman olmamıştır. Kendini kendi yetenekleriyle üreten, böylece tarihi de üreten, bununla tarihsel hareketin son ve en genel nedeni sayılabilecek sabit bir insan doğası, tarihin bu denli değişken, sıçramalı, geriye dönüşlü olan akışını açıklayamaz. Tüm toplumsal/ekonomik sistemler "şu ya da bu ölçüde insan doğasına karşı şiddetin ürünüyken, insan doğasıyla uyum içinde bir ekonomik sistemin varlığı" düşünülemez (Plehanov). Ama öte yandan, belirli bir anda, üretici güçlerin durumuna uygun düşen *her* ekonomik sistemin insan doğasıyla uyum içinde olduğu da bir gerçektir. Üretici güçlerin —ki insan en başta gelenidir— gelişmişlik durumu ile çelişkiye girer girmez, işte o zaman ekonomik/toplumsal sistem insan doğasına ters düşer. Bu demektir ki, gelişip sürekli yetkinleşen bir insan doğasından söz edilebilir.

Çağımızın, üretim güçlerinin en temel unsuru olmak kapsamında gelişkin ve yetkin insanın şimdiki doğasına uygun ekonomik-toplumsal sistemin sosyalizm, hatta konumuz bağlamında sosyalizm değil de "ileri komünist toplum" olduğu biliniyor. Marksizmin bilimsel kesinlikle yaptığı bu tarih çözümlemesi henüz kendisini yeryüzünde *tam* olarak kanıtlayabilmiş değildir. Bunun uzun bir tarihi süreç teşkil ettiğini bizzat Marksizmin kendisi öngörmektedir.

Gelelim ilk sorumuza: Bilimsel gerçekliğe rağmen insan aklının kısır ve mat ürünü idealizm niye hâlâ yerlebir edilebilmiş değil?

BURJUVAZİNİN "ÖZGÜR BİREY" KAVRAMI

«ÖZEL çıkarın" kendine karşıt bir "genel çıkar" yaratması, daha önce belirttiğimiz gibi ideolojik bir olgudur; ama tümüyle maddi üretim şartlarından doğan bir ideoloji. Gerçekte ise, "genel çıkar" olamaz; ya "özel çıkarların toplamı" olarak ifade edilsin, ya da özel çıkarların üstünde "bağımsız toplum çıkarı" olarak ifade edilsin, genel çıkar, hakim ideolojinin sınıf çıkarı yerine ikame ettiği bir illüzyondur. Bu genel çıkarın —kapitalizmde burjuva sınıf çıkarlarının— sürekli varolması, "özel çıkarın" kendini habire üretmesini gerekli kılmaktadır. Toplumun sınıflardan ve zümrelerden oluşması, bu sınıf ve zümrelerden bazılarının, üretim araçlarına sahip olmaktan ötürü, maddi, maddi egemenliklerden ötürü de siyasal, siyasal egemenliklerinden dolayı da ideolojik egemen durumunda bulunması, özel çıkarların, aynı zamanda genel çıkarlar olarak üretilmesini imkansız kılmakta, birey-toplum çelişkisinin bilincini sürekliliğe kavuşturmaktadır. Gerçi dünyanın —ve insanlığın— üçte birinden fazlası tarihin "maddi bağımlılıklar" dönemini geride bırakıp "özgür bireylerin ilişkisini" (komünizmi) kurma yoluna girmiştir; özel çıkarın aynı zamanda sınıfsal çıkar olarak algılandığı hareketler, kapitalist dünyada güçlenip, nitel tarihsel sıçramaya doğru yaklaşmaktadırlar ve bu olgular, bütün insanlığın önünde, kendi geleceğinin somut vak'ası olarak durmaktadır.

Tam da bu nedenle burjuva bireyciliğini yaygınlaştırmak, burjuva sınıf için hayati önem kazanmıştır. Elbette çok geniş maddi fonların yanısıra "insan aklının" imkanlarını da kullanarak, tabii daha çok, tek tek bütün bireylerin içine girdiği binlerce yıllık "elde etme yarışının" sunduğu şansa dayanarak etkinliğini sürdüren bireyci burjuva felsefesi iki ana tema üzerinde durarak güncel duruma uymaya çalışmaktadır.

Burjuva bireyciliği, siyasal planda demokrasi kavramını yüceltmekte, sosyalizmin bu kavramla çeliştiğini ileri sürmektedir. Tabii temel argümanı da mülkiyet konusudur. Dilediğince "elde edemeyen" bireyin önüne, kendisini olmasa bile, dilediğince elde etme hakkını koymaktadır. Bireyci felsefe diğer argümanlarını kapitalizmden komünizme geçiş dönemine tekabül eden uzun süreçlerin, insanlar çözmedikçe çözülemeyecek olan sorunları arasından seçmektedir. Bunlardan başlıcası, insan doğasının kollektif mülkiyeti benimsemeye yatkın olmadığı tezidir. Ucunda "farkı fark ettiren" maddi zenginlikler yoksa bireysel yarışmanın olamayacağı, bu olmazsa bireysel gelişmenin de olamayacağı şeklindeki bayatlamış safsata, değişik kalıplara dökülerek sürekli kullanılmaktadır. Sosyalist demokrasinin bireylerin iradesini yok edip ortaya kollektif bir kamu iradesi çıkardığı, bunun da parti ve devlet bürokrasisinin iradesi olarak somutlandığı türünden ciltlerle teorik çalışma bireyci burjuva felsefesinin son tarihsel direnişinin ürünleri olarak milyonları şaşırtmaktadır.

Felsefi planda çok daha rafine taktikler güdülmektedir; üstelik bu türden çabaları sadece burjuvaziye maletmek de doğru değildir. Kapitalist toplumda, ekonomik durumu nedeniyle ideolojisi bireycilik üzerine temellenmiş geniş orta katman kitleleri yaşamaktadır. Bu katmanların entellektüel faaliyeti —aydınlar— bireyci burjuva felsefesini her bakımdan güçlendirmektedir. Bu konuda iki yüz yıl önceki idealizmin dahi gerisine düşen bir felsefi "vasat" oluşmuş gibidir.

Bireyci felsefenin orta katmanlara seslenen türevlerinde temel felsefi tez, Marksizmi kabule, ama onun bugünkü tarihsel somutlanışını reddetmeye dayanır. Buna göre Marksizm tarihsel gelişmeyi doğru olarak çözümlemiş, bireysel ve toplumsal gelişmenin geleceğini parlak biçimde öngörmüştür, ama bu öngörü, bugün gerçekleşmiş bulunan sosyalist yaşam tarzından "bambaşka"dır. Öngörüleri, tam da onun örgütsel mirası aracılığıyla (Enternasyonaller ve partileri) somutlanmış (reel sosyalizm) fakat buna rağmen Marksizm doğrulanmamışsa, bu demektir ki, kapitalizmin alternatifini sosyalizmde aramamak, yine kapitalizmin içinde aramak gerekir. Madem ki kapitalizm, kişisel bağımlılık çağının köle ve serflerini hukuken tarif edilmiş *"özgür bireyler"* haline getirmiştir ve madem ki bu konumlarını bireylerden "geri alma" eğiliminde olsa bile gücünde değildir, o halde *bireyin sınırlarını* siyasal devlete karşı ve ona rağmen genişletmek, özgür bireylerin özgür ilişkileri demek olan(!) "sivil toplum" aracılığıyla bireyin tarihsel girişimini ve yetkinleşmesi sürecini sürdürmek mümkündür.

Bireyci felsefe kişinin kendi "tür"üne (insan soyuna) bakışını biçimlendirmeye çalışırken yer yer dinlerin başvurduğu metodları da denemektedir. Bunun bir yönü, dünyanın "iyiye gitmediği" fikrini aşılamaktır. İnsanlar böyle olmasını istemedikleri halde oluyorsa, iyi niyetlere rağmen kötülükler artan oranda yeryüzüne yayılıyorsa, bunda insanların ve insanlığın gücünü aşan bir güç rol oynuyor demektir. Bunun tanrı olması gerekmez, milyarlarca "uyuşmaz" bireysel amacın "kendiliğinden" yarattığı bir tarih, mantığı her ne ise, o yolda yürüyecektir. Birey kendi mutluluğunu, bu büyük yalnızlığı içinde kurabilirse ne şans; ama zaten insanın mutluluğu da amaç değildir ki!.. Kainatın "hiçliği" esastır "birey bu sonsuz hiçliğin çok kısa süren bir kusurundan ibarettir" (Nietzsche).

Burjuva bireyciliğinin içine girdiği kalıpları tek tek ele almamız mümkün değil. Ama ortak özelliğinin, insanlarda kapitalizme karşı gelişen inançsızlığın "yeni bir inanca" yolaçmasını mümkün olduğunca önlemek, bu inançsızlığı olduğu yerde tutmak veya bireyin kendine, tarihine ve geleceğine karşı bir inançsızlığa dönüştürmek, onu kendi "ben-merkez"i etrafında kendisiyle başlayıp biten hesaplar içinde tutmak, "özel çıkarın" kozası içine hapsedip öteki bireylerin özel çıkarına ve "genel çıkarın" muhtevasına ve insanlığın geleceğine karşı kayıtsız tutabilmek olduğu söylenebilir. Bireye kendi yetenek ve güçlerinin kendine özel çıkar sağlamakta "sınırsız" olduğu fikrini, ama aynı yetenek ve gücün kendi dışındaki alana müdahale edip değiştirmeye kalktığında çaresiz olduğu inancını aşılamak, "güllerin bahçıvanı sonsuz sanmaları" gibi, bireylerin herhangi bir zamanda içine girdikleri ve yine herhangi bir zamanda dışına çıkacakları bu dünyevi hayatı baştan konulmuş bir amaç olarak algılamalarını sağlamak, kutsal kitapların kaba formüllerinden çağdaş burjuva ideolojilerine aktarılmış, bireyi kendine çevirip tahrip etmenin, kendini kurtarmaya çalışan bireyin çevresini tahrip etmesinin, bu tahrip olmuş birey ve çevresi üzerinde "genel çıkar" içine saklanmış "özel çıkarların" ebedileşmesinin felsefesi düzeyine yükseltilmiştir.

Bireyciliğin bu felsefi çıkışsızlığını doğal saymak gerekir. Çünkü, onun temel aldığı "ilişkiler" kapsamında tarih gerçekten tıkanmış, bireysel ve toplumsal gelişmenin, bireyin insanileşmesinin yolları kapanmıştır. Kişisel bağımlılıktan, maddi bağımlılığa büyük tarihsel çalkantılarla ve bireyler açısından büyük dram teşkil eden sosyal sıçramalarla geçilmiştir. Ama orada kalınmamakta, belki yine bireyler için çok daha büyük dram özelliği taşıyan devrimler ve inşa süreçleriyle, tarihin başka bir aşamasına geçilmektedir. Bu yeni aşamayı insana ilişkin yanlarıyla kavrayanlar, oraya varmak için yaşanan dramatik süreçlerin herşeye ve herşeye rağmen yaşanmaya değer olduğunu da kavrıyorlar. Bireyci burjuva felsefesinin ölçüleriyle gerçekten akıl almaz nitelikte olan fedakarlıklara milyonlarca *komünist birey* niçin katlanıyor, bunu yazımızın devamında açmaya çalışacağız.

Faşizm somut şekilde incelenmelidir

> Faşizmin niteliğinin genel bir tanımı, kendi içinde ne denli doğru olursa olsun, faşizmin gelişmesinin özgül yanlarını ve faşist diktatörlüğün ayrı ayrı ülkelerde ve çeşitli aşamalarında büründüğü çeşitli biçimleri dikkate alma ihtiyacından bizi âri kılamaz. Her bir ülkede faşizmin ulusal özelliklerini, özgül ulusal yanlarını araştırmak, incelemek ve saptamak, buna göre faşizme karşı mücadelenin etkin yöntem ve biçimlerini belirlemek gerekir.
>
> (Georgi Dimitrov, Seçilmiş Eserler, Sofya, 1972, İng. Cilt. 2, s.89)

TÜRKİYE'deki rejimin niteliği tartışılıyor. Belki abesle iştigal, ama tartışılıyor. Bir yanda, rejimin resmi ve gönüllü sözcülerince, demokrasiye, "milletcek layık olduğumuz demokrasi"ye tabii, geçildiği ilan ediliyor. Rejimin Batılı destekçileri, "Türkiye'ye bu kadarı da yeter" yollu fetva veriyor. Kimi "ufak tefek pürüzler" karşısında ise tevekkül, değilse itidal tavsiyelerinden geçilmiyor: Her şey bir anda olmaz, hassas dengeleri gözetmek, kurbağaları ürkütmemek gerekir; "vakti zamanı geldiğinde" elbet bir hal çaresine bakılır, hem bu kadar kusur kadı kızında da olur; üstelik bütün dünya bize düşman, herkes kuyumuzu kazmaya bakıyor, şimdi zamanı mı?... Bu arada "bize has" demokrasi kriterleri keşfediliyor: Türk-İş miting yaptığına göre demokrasi vardır; demokrasi ancak ben konuşursam vardır, ama ben senin susturulmanı savunursam bu benim demokrat olmadığım anlamına gelmez; demokrasi, herkesin —kanunlar çerçevesinde— konuşma özgürlüğüdür, vs... Öte yandan, diktatörlüğün üzerine —ele güne karşı— sözümona "şık" bir kılıf geçirme niyetiyle girişilen "geçiş süreci" manevraları, başlangıçta tasarlanan senaryonun iflası yüzünden, kaçınılmaz olarak rejimin açmazlarını da derinleştiriyor. Bu durum da çeşitli yanılgılara yol açıyor. Oysa rejimin nitelikleri ve durduk yere değişmeyeceği besbelli. Yine de, kimi sol güçler arasında, antifaşist mücadelenin yolu yordamı, imkanları ile faşizmin niteliği ve faşizmden çıkış sorunları üzerine kafa karışıklığı ve şematik, dogmatik yaklaşım örneklerine sıkça rastlanıyor.

Türkiye'de demokrasiye geçildi, geçiliyor tartışmaları süredursun, dünyanın çeşitli köşelerinde diktatörlüklerin gerçekten çöküşüne şahit oluyoruz. Hâlâ ayak direyenler ise, Şili'de, Güney Afrika'da, Pakistan'da, G. Kore'de can çekişiyor. Yığınların mücadelesi, gerici, askeri, ırkçı ve faşist diktatörlükleri bir bir alaşağı ediyor. Hepsinin ortak paydası hemen görülebiliyor: Yığınların aktif, kararlı mücadelesi. Yığınlar ataletten kurtulup, şöyle ya da böyle hareketlendiklerinde, diktatörlüklerin sonu görülüyor. Bunun dışında, her ülke kendine özgü yollardan geçiyor. Bu da gayet doğal, çünkü her ülkenin kendine özgü koşulları var.

Gerek geçmişteki, gerekse günümüzdeki örnekler göz önünde tutulduğunda, antifaşist mücadele ve faşizmden çıkış konusunda genel geçer bir şablondan söz edilemeyeceği anlaşılır. Zaten, sınıf mücadelesinin sonsuz çeşitlilikteki somutlanışı buna izin vermeyeceği gibi, böylesi bir şablonun antifaşist mücadelenin ihtiyaçlarına cevap getirmeyeceği de kesindir. Faşizmden çıkış, ülkeden ülkeye değişik biçimlere bürünmektedir, çünkü faşizm, genel nitelikleri itibariyle aynı kalmakla birlikte, her ülkede değişik biçimler altında oluşmakta, dahası aynı ülkede zaman içinde değişime uğrayabilmektedir. Dimitrov, Komintern'in VII. Kongresindeki kapanış konuşmasında şöyle demektedir:

> *"Faşizmin niteliğinin genel bir tanımı, kendi içinde ne denli doğru olursa olsun, faşizmin gelişmesinin özgül yanlarını ve faşist diktatörlüğün ayrı ayrı ülkelerde ve çeşitli aşamalarında büründüğü çeşitli biçimleri dikkate alma ihtiyacından bizi âri kılamaz. Her bir ülkede faşizmin ulusal özelliklerini, özgül ulusal yanlarını araştırmak, incelemek ve saptamak, buna göre faşizme karşı mücadelenin etkin yöntem ve biçimlerini belirlemek gerekir." (Dimitrov,* Seçilmiş Eserler, *Sofya 1972, C.2, s.89)*

Komintern'in geliştirdiği faşizm tanımını biliyoruz. Bu tanım, birincisi, faşizmin sınıf özünü belirlemekte ve ikincisi, faşist diktatörlüğün —burjuva diktatörlüğünün demokrasi koşullarındaki şeklinden farklı olarak— "açık terörist" niteliğini açığa çıkarmaktadır. Tanım, tümüyle bilimsel niteliktedir ve faşizmin ayırdedici vasıflarını kapsamaktadır. Fakat *aynı öz*, değişik koşullarda, birbirinden farklı, somut, tarihi, özgül etkenler altında, *farklı biçimlerde* vücut bulmaktadır. Bu biçimlere saplanıp kalarak, bunların ardında yatan ortak özü görememek kadar, Dimitrov'un haklı uyarısında belirttiği gibi, bu biçimleri dikkate almamak da büyük hatadır. Aynı şekilde, bu biçimlerden herhangi birini, her hangi bir ülkede ve herhangi bir zamanda ortaya çıkmış biçime ilişkin bir özelliği, tek başına mutlaklaştırmak ve bunu faşizmin adeta *olmazsa olmaz* bir niteliği düzeyine yükseltmek, sıkça rastlanan önemli yanılgılardandır. Özetle, faşizmin iktidara geliş (aşağıdan-yukarıdan, seçimle veya askeri darbe yoluyla, kullandığı taktik ve yöntemlerle, vb.) ve kurumlaşma (bir "parlamento"nun varlığı ya da yokluğu, başka partilerin bulunup bulunmaması, korporasyon tipi örgütlenmeler ya da dini kurumlarla ilişkiler veya yığınlarla olan bağlantısının aldığı özel biçimler, vb.) biçimlerini faşizmin tanımına katma girişimleri kadar, bu biçimleri göz ardı etmek de, antifaşist mücadeleye zarardan başka birşey vermez.

Dimitrov, sözünü ettiğimiz konuşmasında şunları söylüyordu:

> *"Faşizmin bütün ülkeler ve bütün halklar için geçerli evrensel bir gelişim şemasını saptamak büyük bir hata olur. Böyle bir şema, gerçek bir mücadele yürütmemize yardımcı olacağı yerde bizi mücadeleden alıkoyar."* (Aynı yer)

Öyleyse, faşizme karşı yürütülecek mücadele için hazır reçeteler peşinde koşmak beyhude bir çabadır. Antifaşist mücadele, daima somut koşulların somut tahliline dayandırılmalıdır. Ayrıca, iktidardaki faşizmin, sınıflar mücadelesinin ulusal ve uluslararası kapsamdaki gelişimine bağlı olarak değişen koşullara kendini uyarlayabilme yeteneği, asla gözden uzak tutulmamalıdır. Faşist diktatörlüğün, Komintern VII. Kongresinin hazırlık komisyonlarındaki tartışmalarda özellikle vurgulandığı gibi, "hiç bir değişime bağımlı olmayan, mutlak belirli ve sabit bir şey, hiç bir harekete, gelişmeye artık izin vermeyen bir toplumsal durum olmadığı" unutulmamalıdır. (E. Lewerenz, *Komünist Enternasyonalde Faşizmin Tahlili*, Ankara 1979, s. 158) Bu hususun yeterince kavranamaması, defalarca şahit olduğumuz gibi, faşizmin manevraları karşısında şaşkınlığa ve pek çok illüzyonlara yol açmaktadır. Gerçek hayatta olup bitenler kafalarındaki basmakalıp şemalara uymayınca ne yapacağını şaşıran, bir uçtan öteki uca savrulan ve mücadele taktik, yöntem ve araçlarını değişen koşullara hızla uyarlayacak yerde apışıp kalan ve sonu gelmez spekülatif tartışmalar içinde boğulan nice allâmenin, faşizmin ekmeğine nasıl yağ sürdüğü pek çok örnekleriyle sabittir.

FAŞİST diktatörlüğün asıl özünü hiç gözden yitirmeden, farklı biçimlenişlerini ve bunların zaman içindeki değişimlerini sürekli ve dikkatli bir tahlile tabi tutmak şarttır. Bu yapılmadan faşizm kesinlikle kavranamaz. Sadece faşizmin genel geçerliliğe sahip tanımıyla yetinerek antifaşist mücadelede mesafe katetmek mümkün değildir. Ne yazık ki, ülkemizdeki sol güçler arasında bu türden sığ yaklaşımlar halen oldukça yaygındır. Böylesi bir ideolojik kısırlık, güçlü, yığınsal bir antifaşist mücadeleyi yönlendirme görevi ve iddiasıyla bağdaştırılamaz. Bu ideolojik sığlık ve kısırlıktan kaynaklanan kavram kargaşası ve kafa bulanıklığı, antifaşist mücadele için kullanılması mutlaka zorunlu olan pek çok elverişli imkanın değerlendirilememesine ve sorumsuzca zaman israfına yol açan gereksiz ve skolastik tartışmalara kapı aralamaktadır. Aslında sadece günün görevlerinden yan çizmeye yarayan "ideolojik-teorik" lâf salataları, bu zaaf sayesinde rahatlıkla ileri sürülebilmektedir. Düpedüz teslimiyetçi, ertelemeci ve kuyrukçu eğilimler, sol lâfazanlık ardında gizlenebilmektedir. Geniş emekçi yığınları kendi bağımsız talepleri doğrultusunda demokrasi mücadelesine sevketme açısından beliren fırsatların değerlendirilmesi ve bunun araçlarının oluşturulması görevi bir yana itilip, yığınlar burjuvazinin insafına terkedilmekte, hatta faşizmin kollarına itilmekte ve bütün bunlar, gerçeklikle hiçbir bağlantısı olmayan, kof, soyut ve muğlak bir faşizm kavramının sağa sola çekiştirilmesiyle gözlerden gizlenebilmektedir. Faşizm, her zaman somuttur ve öyle ele alınmak zorundadır. Faşizme karşı mücadele de, bu yüzden somut olmalıdır.

Tartışma ve polemiklerde, çoğu kez peygamberane, dogmatik argümanlar ve boş kalıplarla karşılaşıyoruz. "Zamandan ve mekândan münezzeh" bu tip fikir yürütmelerle verimli bir tartışma sürdürülemeyeceği açıktır. Üzerinde uzun boylu düşünülmeden, öze ve biçime ilişkin nitelikler yeterince ayırdedilmeden ve somut koşulların tahliline dayandırılmadan, hemen her konuda "faşizm varsa şu yapılamaz, bu olamaz, hele şu düşünülemez bile" türünden ahkâm kesilmesi, tartışmaları daha baştan çıkmaza sokmaktadır. Sonuçta, iktidardaki gerçek faşizm yerine, kafalarda hayali bir faşizm hüküm sürmekte, hatta pekçok kimseyi, faşist diktatörlüğün kendisi değil, ondan önce zihinlerdeki bu çarpık yansıması teslim almaktadır. Bu yüzden, herşeyden önce işçi sınıfı sosyalizminin pratikte sınanmış bilimsel faşizm tahlili —sırf tarifi değil— gereğince özümlenmelidir. İkinci olarak, çeşitli ülkelerde edinilen antifaşist mücadele tecrübeleri derinliğine irdelenmelidir. Üçüncüsü ve hiç kuşkusuz asıl önemlisi, ülkenin somut ve güncel koşullarının kapsamlı değerlendirilmesi ışığında, yığınların nabzını tutan, yığınsal mücadeleyi esas alan, ama aynı zamanda yığınların içinde bulunduğu mevcut duruma peşinen teslim olmayıp dünyayı değiştirme bilinciyle yönlendirilen, maceradan uzak ama belli riskleri de göze alan ve her düzeyde birliğe dayalı, örgütlü, yaratıcı, esnek, akılcı ve atak bir mücadele sürdürülmelidir. Böyle bir mücadele, önceden farkedilmeyen veya öngörülemeyen pekçok imkanı da peşisıra getirecektir. Bunun için, dogmatik yaklaşımların mutlaka aşılması zorunludur.

FAŞİZMİN ve antifaşist mücadelenin daima somut şekilde ele alınması gerektiğini kavramak bakımından, çeşitli ülkelerde yaşanmış deneylere şöyle bir gözatmak dahi yeterlidir. Burada Bulgaristan tarihinden birkaç örneği sadece hatırlatmakla yetineceğiz.

Dünyadaki ilk antifaşist halk ayaklanması olarak anılan Eylül 1923 Ayaklanması, bilindiği gibi başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Faşist iktidar, gerek ayaklanmayı bastırırken, gerekse bozgunu izleyen aylarda, ülke tarihinde görülmedik bir terör estirerek, Bulgaristan'ı tam anlamıyla bir kan gölüne çevirir. Darbe ile iktidarı gaspetmiş olan faşist yönetim, hemen bir seçim yaparak fırsattan istifade durumunu güçlendirmek ve iktidarını "meşrulaştırmak" ister. Seçim, ayaklanmadan sadece iki ay sonra, 18 Kasım 1923 tarihinde yapılacaktır. Faşist devlet terörünün had safhaya vardığı koşullarda, illegal durumdaki Bulgaristan Komünist Partisi ve Bulgaristan Çiftçi Birliği, seçimlere katılmak üzere, işçi köylü hükümeti hedefini gösteren ortak bir program etrafında seçim işbirliği yapar. Hükümet iki partiye de göz açtırmamaktadır. BKP'nin pekçok örgütü dağıtılmış ve henüz yeniden örgütlenememiştir. Sadece parti kadroları değil, binlerce seçmen de fiilen oy verme hakkından mahrum bırakılmıştır. Herşeye rağmen seçimlere katılma becerisini gösteren işçi-köylü ittifakı, büyük bir başarı kazanır. 300 bine yakın oy alınmış ve 8 komünist milletvekili seçilmiştir. *(Bulgaristan Komünist Partisi Tarihi*, Ankara 1975, s. 127)

Devam edelim. 1925-26 yıllarında, BKP faşizm koşullarında legal ve illegal çalışmaların bütünleştirilmesi sorunu üzerinde yoğunlaşmıştır. "BKP, illegal örgütlere güvenmekle beraber legal Marksist-Leninist parti kurulması gerekliliğini...., faşist rejimin koşullarında bir legal partinin devrimci özünü koruyabileceğini anlıyordu." (*age*, s. 143-144) Legal parti hazırlıklarına başlanır ve ilk iş olarak bir legal gazete *(Novini)* çıkartılır. 1927 yılı şubatında Sofya'da yapılan ve yaklaşık 30 delegenin katıldığı bir konferansta Bulgaristan İşçi Partisi'nin kurulduğu açıklanır. Yeni partinin programı demokratik görevleri ön plana çıkarıyordu. Programda yer alan acil talepler arasında şunlar vardı: Genel af, 8 saatlik işgünü, çalışma yasası, grev ve toplantı yapma hakkı, iş koşullarının iyileştirilmesi, barış ve Sovyetler Birliği ile iyi ilişkiler geliştirilmesi, vb... (*age*, s. 146) Aynı yılın mayısında seçimlere katılan BİP dört sandalye kazanır. (s. 148) Faşist iktidarın bunalımının arttığı ve burjuvazinin yeni alternatif ve çıkış yolları aramaya başladığı 1931 yılında yapılan seçimlerde ise, faşist yönetim ağır bir hezimete uğratılır. Bu seçimde BİP 170 bin oy ile 30 milletvekili çıkartır. "Dokuz yıl süren kanlı yönetimden sonra, darbeciler seçim zaferiyle alaşağı" edilir. (s. 155)

1934 mayısında, bir askeri darbe ile Bulgaristan'da yeniden faşist diktatörlük kurulur. Yığınların yoğun baskısı sonucu, faşist hükümet 1938 martında seçime gitmek zorunda kalır. Seçim yasası alelacele değiştirilmiş ve çok ağır kısıtlamalar getirilmiştir. Milletvekili adayları, BKP veya yasa ile yasaklanmış başka bir parti üyesi olmadıklarını yazılı olarak bildirmek zorundadır. Antifaşist ajitasyona büyük cezalar verilmektedir. Seçimler arifesinde biraraya gelen demokratik partiler, seçime ortak bir program ve tek liste ile girme kararı alır ve hangi bölgede hangi partinin aday çıkaracağı kararlaştırılır. Ağır terör altında geçen seçimde, halk cephesi büyük bir zafer kazanır. Bir milyona yakın oy ile 160 milletvekilliğinin 63'ü halk cephesinindir. Ancak meclisin daha birinci oturumunda komünist milletvekilleri meclisten kovulur. (s. 191) İkinci Dünya Savaşı başladıktan sonra yapılan seçimlerde ise, BİP yönetimindeki Birleşik Cephe, 600 bin oy ile 16 milletvekili çıkartır. Bunlardan dokuzu komünisttir. (s. 203) Bulgar faşizminin Hitler Almanyası'yla ittifak anlaşmasını imzaladığı 1 Mart 1941 tarihinden —ki aynı gün 680 bin Alman askeri ülkeye girmiştir— sonra da, BİP bir süre daha legal çalışma imkanı bulur. Meclisteki BİP milletvekilleri, anlaşmanın imzalanmasına karşı oy kullanmıştır. BİP Politbürosu, 24 Haziran 1941'de Bulgar ve Alman faşizmine karşı silahlı mücadele kararı alır. Ardından 10 Temmuz 1941'de dokunulmazlıkları kaldırılan BİP milletvekilleri sürgüne gönderilir. (s. 212)

Bütün bu gelişmelerin faşizm altında yaşandığını bir kez daha hatırlatmaya gerek var mı? Herhalde bu kadarı yeter. Şu birkaç tarihi hatırlatma bile, faşizmin gerek farklı ülkelerde ve gerekse aynı ülkede değişik dönemlerde, mutlaka somut incelemeye tabi tutulması gerektiğini apaçık göstermektedir. Faşizmin iktidara geliş ve kurumlaşma biçimleri ve bunun özgül yanları ile zaman içindeki değişimleri dikkate alınmadan yapılacak afaki değerlendirmelerle, ne düşman tanınabilir, ne de ona karşı etkili mücadele sürdürülebilir. Şu husus da gayet net görülmektedir ki, beliren fırsatları sonuna dek kullanmak, bu da yetmez, koşulları zorlayarak yeni imkanlar yaratmak, elbette öncelikle *güç* meselesidir, ama aynı zamanda bir *niyet* meselesidir de...

GÜNÜMÜZDE burjuva ideologları, bu arada kimi solcu yazarlar, Komintern'in faşizm tahlilinin "katı" ve "dogmatik" olduğunu, faşizmin farklı biçimlenişlerini gözetmediğini ve sadece finans kapitalin en gerici kesimlerinin egemenliğinin araştırılmasıyla sınırlı olduğunu iddia etmektedirler. Bu kaba bir tahrifattır. Tam tersine, Komintern farklı faşistleşme ve kurumlaşma biçimleri üzerinde önemle durmuştur. Bu zorunluydu, çünkü Komintern, işçi sınıfının değişik ülkelerdeki müfrezelerine antifaşist mücadelede yol göstermeyi amaçlıyordu. Eğer Komintern'in tahliline ve geleneğine sahip çıkar gibi görünen bazı sol güçler faşizm olgusuna katı ve dogmatik şekilde yaklaşıyorlarsa, bundan Komintern sorumlu tutulamaz.

Yukarıda Dimitrov'un komünistleri nasıl uyardığını ve Komintern'in faşizmi *"mutlak belirli ve sabit bir şey"* gibi ele almadığını gördük. VII. Kongre hazırlık komisyonlarındaki tartışmalarla ilgili tezlerden aktardığımız aşağıdaki alıntı da, Komintern'in soruna nasıl yaklaştığını açıklığa kavuşturmaktadır:

> *"Tek tek ülkelerin ekonomik, toplumsal ve ulusal yapılarındaki özellikler ve farklı tarihsel gelişmeleri, farklı faşistleşme süreçlerine yolaçmakta, faşist diktatörlüğün ve faşizmin değişik biçim ve yöntemlerine götürmektedir: Bütünsel diktatörlük (Almanya, İtalya), faşist askeri diktatörlük (Bulgaristan, Yugoslavya, Japonya), dinsel faşizm (Avusturya, İspanya), parlamenterizmin belli bir görünüm olarak kalması (Polonya, Macaristan, Finlandiya) vb... Faşist diktatörlüğün sınıfsal niteliğinde herhangi bir değişiklik yapmaksızın bu farklar sosyal-demokrasinin rolünün sınırlanması, reformist sendikaların tasfiyesi ile onlardan bazı grupların çekilmesi ve yararlanılması derecesinde de kendini göstermektedir."* (E.Lewerenz, *age*, s. 158)

Örnekleri çoğaltmak mümkündür. Komintern, faşizmin farklı biçimlenişlerini —ama ortaklaşa özüne eğilmeden binbir "tür"ünü değil— tek tek ülkeler somutunda incelemiştir. Zaten, Komintern'in yaklaşımı katı ve dogmatik olsaydı, bizzat Dimitrov'un önderlik ettiği Bulgaristan komünistlerinin, sözgelimi, Marksist-Leninistlerce faşizm koşullarında devrimci özünü koruyabilecek bir legal parti kurulabileceğini akıllarının ucundan dahi geçirmeleri mümkün olur muydu? Herhalde daha da garibi, Komintern'in BİP deneyinden bihaber olduğunu varsaymak olacaktır.

SON olarak, katı ve dogmatik yaklaşımların, faşizmden çıkış sorununa da aynen yansıdığını belirtelim. Başta da değindiğimiz gibi, farklı kurumlaşma biçimleri ve bunların sınıf mücadelesinin gelişimine bağlı olarak değişim geçirebilmeleri, farklı çıkış biçimlerine yol açmaktadır. Çeşitli ülkelerde yaşanan deneylere bakıldığında hemen görülebileceği gibi, kimi ülkelerde daha çok *sıçramalı* olarak, kimilerinde ise nispeten *tedrici* bir nitelikte; ama aslında hemen her örnekte bu ikisinin şu veya bu ölçüde geçerli olduğu karmaşık, çoğu zaman "gel-git" dalgalarının yaşandığı bir süreç boyunca gelişen sınıf mücadelesinin seyrine bağlı olarak, elbette daima yığınların hareketlenmesi sayesinde, faşizm değişik biçimler altında alaşağı edilebiliyor. Bu farklı biçimler, asıl olarak nesnel, tarihi süreçlerce, ama aynı zamanda pekçok öznel etkence belirleniyor. Mücadele hiçbir yerde düz bir çizgi izlemiyor. Bu yüzden, faşizmden çıkışın "saf" ya da "ideal" biçiminden bahsedilemez. Ayrıca, faşizmden çıkışla, "kapitalizmden çıkışı" (devrimi) birbirine karıştırmamak gerektiği ve bunun asla basit bir "tercih" sorunu olmadığı özellikle belirtilmelidir. (Faşizme karşı mücadele stratejisini devrime dayandıran görüşlere, geçen sayımızda "Antifaşist Stratejinin Temelleri" başlıklı yazımızda değinmiştik.)

Antifaşist mücadelenin perspektiflerini belirginleştirebilmek ve dogmatik yaklaşımlardan sakınabilmek için, faşist diktatörlüğün biçimlenişine olduğu gibi, faşizmden çıkış sorununa da somut şekilde yaklaşmak zorunludur.

Burjuva faşizm teorilerinin eleştirisi

Orta sınıf hareketi olarak faşizm: Faşist hareketin sosyal tabanı

> Kriz dönemlerinde orta katmanların da hareketlenip bir alternatif arayışına girdikleri doğrudur. Ama buradan orta katmanların mutlaka faşizme kayacakları sonucu çıkarılamaz. Hatta orta katmanların bazı kesimleri, sola yönelerek işçi sınıfı hareketiyle yakınlaşırlar. Bu, ancak işçi hareketinin kapitalizme gerçek bir alternatifi inandırıcı şekilde ortaya koyabilecek ve politik süreç içerisinde insiyatifi ele geçirebilecek kadar güçlü olması halinde mümkündür... Almanya'daki faşist hareketin sosyal bileşiminden hareketle, faşist hareketlerin mutlaka her zaman bu sosyal yapıya sahip olacakları sonucunu çıkarmak yanlıştır.... Somut şartlara özellikle de belirli bir ülkedeki bu katmanların politik-ideolojik gelenekleri ile, işçi hareketinin gücü ve stratejisine bağlı olarak, bu katmanlar demokratik bir potansiyel de taşıyabilirler.

DAHA 1928'de % 2,6 olan oy oranını 1932'de % 37,4'e çıkarmayı başaran NSDAP'i (Nasyonal Sosyalist Alman İşçi Partisi) bu kadar kısa bir süre içerisinde böylesine güçlü bir hareket haline getiren milyonlarca insanın sosyal ve politik kökeni, doğal olarak faşizmin kavranmasında ve buna bağlı olarak da faşizm tartışmalarında önemli bir yer tutar.

Faşizmin kitle tabanının oluşumunda ahlak ve karakter nitelikleri değil ("zayıf ya da kötü küçük burjuvazi"), aksine toplumsal ve sosyal nedensellik ilişkileri rol oynadığından, faşist kitle hareketlerinin yükselişini açıklamak için, bu sosyal grupların niçin faşizme kaydığını anlamak gerekiyor. Bu yapılmaksızın, faşist hareketleri ortaya çıkaran *nedenleri* ve onların yükselişini mümkün kılan *şartları* anlamak mümkün değildir.

Faşizmin sosyal tabanının bileşimini ve kaynağını araştıran teoriler arasında "orta katman teorileri" de bulunmaktadır. Orta katman teorilerinin ağırlıklı bir bölümü, Alman faşizminin sosyal tabanında orta katmanların görece ağırlığından hareketle, faşizmi "orta katmanların aşırılığı" olarak tanımlarken, bir diğer bölümü de onun araçları, hedefleri, ideoloji ve politikası bakımından "devrimci" olduğunu ileri sürmektedir.

Faşizmi "devrimci" olarak tanımlayan burjuva faşizm teorilerinden bazılarını önceki bölümlerde incelediğimizden, burada sadece faşizmi "orta katman hareketi" olarak kavrayan teorileri ele alacağız.

Alman faşizmi sözkonusu olduğunda, NSDAP'nin peşinden giden kitlelerin sosyal bileşimi, Alman işçi sınıfı hareketi üzerine 30'lu yıllardan bu yana yapılan araştırmalardan ve özellikle de sosyolog Theodor Geiger'in "Alman Halkının Sosyal Katmanları" adlı araştırmasından çok iyi biliniyor. Bu kitleler, özellikle büyük ekonomik krizden önce ya merkez ya ılımlı sağ partileri desteklemiş ya da hiç oy kullanmamış burjuva orta katmanlardı. Nitekim bu merkez ve ılımlı sağ partilerin 1928 ile Temmuz 1932 genel seçimleri arasında oy oranları % 38,7'den % 9,6'ya, toplam oy sayıları da 11.9 milyondan 3.5 milyona düşerken (sadece katolik partileri ve Bayern Halk Partisi, seçmenleriyle olan güçlü dini bağları nedeniyle oy oranlarını koruyabildiler), SPD ve KPD ise yaklaşık 1 milyon oy kazandı (oy oranlarının % 40'tan % 36'ya düşmesinin seçime katılma oranının yüksekliğinden kaynaklandığını burada belirtmek gerekiyor).

Uzun zamandan beri bilinen bu gerçekler faşizmin kitle tabanının sosyal bileşimi üzerine 1945'ten bu yana bilim adına oldukça muğlak ve hedef şaşırtıcı açıklamalar yapan şöhretli Alman tarihçileri üzerinde önceleri bir şok etkisi yaptı. Totalitarizm teorilerinin eleştirisinin yapıldığı bölümde görüşlerini özetlediğimiz bu şöhretli tarihçilerden Gerhard Ritter, "Hitler'e yönelenlerin sanayii merkezlerinin geniş şehirli kitleleri" olduğunu; Rüpke "Nasyonal sosyalizmin gerçek proletarya içerisinde derin kökler saldığını"; Hagemann da "bu kitlelerin Marksist saflardan geldiğini" ileri sürerler. Bu gerçek dışı iddialarla varılmak istenen hedef bellidir: İşçi sınıfı hareketiyle faşizm arasında yakın bir ilişki olduğunu kanıtlamak ve böylece çalışan halkın özgürlük mücadelesini kötülemek. Bu yazı serisinin daha önceki bölümlerinde de görüldüğü gibi, bütün bu şöhretli tarihçiler ideolojik çıkarlar söz konusu olduğunda, en basit gerçekleri bile yok saymaktan ya da bile bile saptırmaktan çekinmemektedirler.

NE var ki, yukarıda belirtildiği gibi, gerçekler bu iddiaları yalanlamaktadır. Yapılan araştırmalar, faşist hareketin taraftarları arasında orta katmanların belirgin bir ağırlıkta olduğunu kaydetmektedir. Nitekim daha 1923 yılında Luigi Salvatorelli İtalyan faşizmiyle ilgili olarak şunları yazıyordu: "Böylece faşizm, mücadele eden iki kişi arasındaki bir üçüncü kişi gibi, sermaye ve proletarya arasında bulunan küçük burjuvazinin sınıf mücadelesi demektir." Bu görüş Alman Nasyonal Sosyalist İşçi Partisiyle bağlantılı olarak 1932 yılında Theodor Geiger tarafından da benimsendi. Yeni araştırmalar bu sonucu bir ölçüde farklılaştırmakla birlikte prensip olarak doğruladı. Bu araştırmalar aynı zamanda diğer ülkelerdeki faşist parti ve hareketlerin kitle tabanlarında da orta katmanların belirli bir ağırlıkta olduğunu gösterdi.

Amerikalı sosyolog S.M.Lipset bu amprik araştırmalar temelinde "orta katmanların aşırılığı" şeklinde özetlediği genel faşizm yorumunu geliştirdi. Geiger ve Lipset gibi onların takipçisi orta katman teorisyenleri de, faşist partilerin seçmen ve üyeleri arasında orta katmanların görece ağırlığını toplumsal şartlarla ve kapitalist toplumdaki orta katmanların bundan kaynaklanan mentalitesiyle açıklamayı denerler. Geiger şöyle yazar: "Solda sosyalizmin gücü tehdit edici şekilde büyürken, sağdan büyük ekonomik örgütlerin korkutucu baskısı geldi." "Mülk sahibi orta katmanların artan ekonomik sıkıntısı bir küçük burjuva radikalizmi için yeterli psikolojik hazırlıktı".

Taraftarları daha sonra NSDAP'e giden Schleswig Holstein eyalet partisinin programından Lipset'in yaptığı şu alıntı, bu mentaliteyi çok iyi ifade ediyor: "Küçük esnaf bir yandan onu fabrikalarıyla ezen kapitalizme karşı, öte yandan ondan proleter bir ücretli işçi yapmaya çalışan sosyalizme karşı korunmalıdır. Küçük esnaf aynı zamanda büyük satış mağazaları biçimindeki kapitalizme, perakendeci de sosyalizme karşı savunulmalıdır." NSDAP bu mentaliteyi daha sonra "kapitalizme ve Marksizme karşı" biçiminde sloganlaştırdı.

Lipset burada haklı olarak şu tespiti yapmaktadır: "Küçük işverenin korktuğu yoğunlaşma ve merkezileşme eğilimleri ne ekonomik bir kriz, ne bir savaş, ne de yüksek konjonktür tarafından durdurulabilir, bu, hangi partinin iktidarda olduğundan bağımsızdır." Gerçekten de sermayenin yoğunlaşması ve bununla bağlantılı olarak küçük burjuvazinin mülksüzleşmesi ve proleterleşmesi, sanayileşmenin başlangıcından beri, kapitalizmin rekabet ilkesinin zorunlu bir sonucu olarak tüm kapitalist ülkelerde kesintisiz olarak yürürlüktedir. Fakat "sınıflı toplumun bu yerle yeksan etme" eğilimine sadece ticaret, zanaat ve tarım küçük burjuvazisi değil, ayrıca kendini "orta katman" olarak gören ve işçi sınıfından belirgin şekilde farklılık gösteren küçük ve orta memurlar da karşı çıkarlar (Geiger).

Tespitlere devamla, memurların sayısı 19. yüzyılın bitiminden bu yana sürekli artış gösterdi. Öte yandan sermayenin yoğunlaşmasının bir sonucu olarak üretim ve dağıtımdaki işletmeler belirgin şekilde büyüdüler. Bu durum üretimin planlama, koordinasyon, yönetimi ile büro işleri ve malların dağıtımıyla ilgilenen daha fazla güce ihtiyaç gösterdi. Keza devletin fonksiyonları da arttı. Devlet buna bağlı olarak toplumsal yaşamın değişik alanlarına artan ölçülerde müdahale ederken, polis ve ordu gibi baskı araçlarını da genişletti. Nitekim, Almanya'da 1873'de memurların tüm çalışanlar içindeki payı, % 11,3 iken bu rakam 1914 yılında % 21,6'ya yükseldi. Bu memurların çoğunluğu küçük işletme sahibi kesimlerden, memur ailelerinden ve eğitim görmüş burjuvaziden gelmişlerdi ve "orta katman"a dahil olma prestijlerini ve kendilerini işçi sınıfından ayırma düşüncelerini de beraberlerinde getirdiler. 1918'den sonraki büyük ekonomik krizin çözümünde başarısız kalan sosyal demokrasiden, sendikal hareketten ve Weimar Cumhuriyeti'nden hayalkırıklığına uğramalarıyla, bunlar, sağa savrulup faşizme yöneldiler (1920 yılında örgütlü tüm memurların % 40'ı Genel Sendikalar Birliği'ne üye iken, bu rakam Weimar Cumhuriyeti'nin sonlarına doğru % 28'e düştü). 20'li yıllarda büyük işletmelerde modern makinaların üretime girmesi ve akar bant metodunun uygulamaya sokulması, özellikle memurlar için yıkıcı sonuçlar getirdi. Bütün bunlar işgücünün değerini belirgin şekilde yitirmesi, gelirlerin düşmesi ve işsizliğin büyük ölçüde artması anlamına geliyordu.

ORTA katman teorileri, küçük mülk sahibi ve memurların (orta katmanların bu iki kesiminin) yukarıda özetlenen durumlarından ve bu kesimlerin kapitalizm öncesi tarım ve küçük işletmelerin ağırlıkta olduğu toplum biçimine olan özlemlerinden; hem işçi sınıfı hareketine, hem de büyük sermayeye karşı cephe alışlarından; tehdit altındaki sosyal konumlarını güvence altına alacağına inandıkları ve tüm ulusla ve kendi benlikleriyle özdeşleştirdikleri "güçlü devlet"e olan özlemlerinden hareketle, onların faşist ideolojiye karşı duyarlı olduğu sonucuna varmaktadır.

Lipset'e göre faşizm taraftarlarının politik geçmişlerini onların sosyal bileşimlerinden de çıkarmak mümkündür. Bunlar, faşizme kaymadan önce ağırlıklı olarak merkez liberal ve ılımlı sağ partileri desteklemiş kesimlerdir. Lipset bu tezini seçim sonuçlarının istatistik araştırmasına dayandırır. Lipset öte yandan bu yönelişi sadece ekonomik krizin doğrudan bir sonucu olarak da görmez, ayrıca uzun bir geçmişi olan sosyal eğilimlere de bağlar: "Orta katmanların görece konumları kötüleştikçe... insan hakları için mücadele eden devrimci bir sınıfın 'liberal' ideolojisi, gerici bir sınıfın ideolojisi halini alır".

Yine Lipset, sermayenin yoğunlaşması ve bununla bağlantılı olarak küçük mülk sahibi kesimlerin mülksüzleşmesi, burjuva partileri tarafından kapitalizmin bir kanunu olarak değil, "hata" ve "aksaklıkların" bir sonucu olarak gösterildiği ve bu küçük mülk sahipleri tarafından da böyle algılandığı görüşündedir. Bu nedenle kriz, artan iflas ve hızlı proleterleşme şartlarında, bu katmanların, onları koruyacaklarına söz veren ama bunu başaramayan, bu "aksaklık" ve "hata"ları ortadan kaldıramayacağı anlaşılan geleneksel burjuva partilerinden uzaklaşması şaşırtıcı değildir. Yeni ve kararlı şekilde sert ve kesin tedbirler alacağına söz veren ve henüz itibarını kaybetmemiş bir güce olan talep bu hayalkırıklığı koşullarında oluşur ve irrasyonel ideolojiye eğilim başgösterir.

Lipset "orta katmanların aşırılığını" da şöyle yorumlar: "Faşist akımların tıpkı şehir ve kır orta katmanlarına hitap eden tüm diğer akımlar gibi, kendilerini modern batı toplumunun ana gelişme eğilimlerinden tecrit olmuş hisseden insanların çözülmemiş sorunlarına dayandırmaları" belirgin bir özelliktir. "Bu akımlar sadece küçük müteşebbisler tarafından oransal olarak fazla bir destek almakla kalmazlar, ayrıca kır ya da şehirlerde ikamet edenlerden de oldukça rağbet görürler. Bunlar çöküş halinde olan ve kötü şartlarda yaşayan 'liberal' katmanlardır. Bu şartlardaki küçük burjuvazi sadece diğer sınıflara kıyasla batmakta olan bir sınıf olduğu için değil, ayrıca tüm toplum içerisindeki statü ve etkinliği hızlı şekilde azalan bölgelerde yaşadığı için de mahrumiyet çeker."

Lipset'e göre, keza orta katmanların bu şekilde, büyüyen ölçekteki deklase oluşu bir protesto potansiyeli yaratır. Bu potansiyel çoğu ülkelerde büyük ekonomik kriz ve hızlı proleterleşme ortamında faşist hareketler halinde aktüelleşir. Lipset, İtalya'daki neofaşist MSİ hareketini, 50'li yılların Fransa'sındaki Poujardizm'i ve Soğuk Savaş döneminde "Amerikan politik sahnesine... birkaç yıl egemen olan" McCarthyzm'i örgütlü işçi sınıfı hareketinden ve yüksek sosyal katmanlardan korkuya kapılmış orta katmanların protesto hareketi olarak görür. Faşizmi tamamen "orta katmanların aşırılığı" olarak değerlendirdiğinde, Lipset, İspanya'daki Franco diktatörlüğü ile Avusturya'daki 1934 yılındaki "klerikal (politikada papaz nüfuzu) ve tutucu" (Lipset) diktatörlüğü ve keza benzer sistemleri de faşizm olarak görmez.

Buraya kadar özetlenen orta katman teorileri faşizmin açıklanmasında, şüphesiz belirli bir değere sahiptirler. Bütün faşizm teorileri için faşist partilerin üye ve seçmenlerinin sosyal kaynağı ile onların tüm toplum içerisindeki konumları, ideolojileri ve politik tavırları arasındaki sosyal ilişki önemli bir sorun teşkil eder ve bu ilişkinin açıklanmasına orta katman teorileri belirli bir katkı getirirler.

ANCAK orta katman teorilerinin faşizmin açıklamasına getirdikleri bu kısmî katkı, onların eksik ve sınırlı yaklaşımını gözlerden gizlememelidir. Lipset şöyle bir tespit yapar: "Klasik faşist hareketler sağın (bir diktatörlük için çaba gösteren tutucu hareketlerden birisinin) ve solun (komünistler ve Peroncular) aşırılığından farklılık gösteren bir orta katman aşırılığıdır". Bu tespit gerçi bazı ülkelerdeki orta katmanların ağırlıklı bölümünün davranışını anlatmaktadır, ama kesinlikle şaşmaz bir zorunluluk, mekanik bir ilişki olarak kavranamaz. Yine kriz dönemlerinde orta katmanların da hareketlenip, bir alternatif arayışına girdiği doğrudur. Ama buradan orta katmanların mutlaka faşizme kayacakları sonucu çıkarılamaz. Hatta orta katmanların bazı kesimleri, sola yönelerek işçi sınıfı hareketiyle yakınlaşırlar. Bu, ancak işçi hareketinin kapitalizme gerçek bir alternatifi inandırıcı şekilde ortaya koyabilecek ve politik süreç içerisinde insiyatifi ele geçirebilecek kadar güçlü olması halinde mümkündür. Nitekim orta katmanların bir bölümü özellikle de memurlar 1918/19 yıllarındaki devrim döneminde çoğu Avrupa ülkelerinde ve bu arada Almanya'da da sola yöneldiler. Aynı durum günümüz Fransa ve İtalyasında da gözlenmektedir. Keza Kasım 1932 seçimlerinde NSDAP'nin gerilediği ve KPD'nin güçlendiği görüldü. Yine Kasım 1932'de Berlin ulaştırma işletmelerindeki grevlerde NSDAP'in taraftarlarının bir kısmı, işçi hareketinin eylemleri içine çekildiler.

Almanya'daki faşist hareketin sosyal bileşiminden hareketle, faşist hareketlerin mutlaka her zaman bu sosyal yapıya sahip olacakları sonucunu çıkarmak yanlıştır. Daha önce belirtildiği gibi, faşist hareketin sosyal tabanının ana kitlesini oluşturan ticaret, zanaat ve tarımdaki orta katmanlarla küçük işletme sahipleri mutlaka faşist bir potansiyel taşımazlar. Somut şartlara, özellikle de belirli bir ülkedeki bu katmanların, politik-ideolojik gelenekleri ile, işçi hareketinin gücü ve stratejisine bağlı olarak, bu katmanlar demokratik bir potansiyel de taşıyabilirler, hatta sol güçlerle ittifaka bile girebilirler. Öte yandan faşist potansiyelin sadece bu katmanlarla sınırlı olmadığı da unutulmamalıdır. Nitekim iki savaş arası dönemde faşist partiler, subjektif olarak kendilerini "orta katman" olarak gören müstahdem ve küçük memur gibi ücretlilerden de dikkate değer ölçüde taraftar kazandılar. Hatta küçük çapta da olsa, işçi hareketiyle, sendika ya da bir işçi partisiyle bağları olmayan ve bu nedenle de faşist ideolojinin etkisine açık olan işçilerden de taraftar kazandılar. Nitekim seçim sonuçları SPD ve KPD gibi işçi partilerinin NSDAP'ne, bu partinin güçlendiği 1929-32 yılları arasında hiçbir seçmen kaptırmamasına rağmen, NSDAP'nin oylarının sosyolojik olarak belirli bir bölümünü, muhtemelen daha önceden burjuva partilerine oy vermiş ya da hiç oy kullanmamış işçilerden aldığını göstermektedir.

Buradan şu sonuç çıkmaktadır: Sosyal durum ile faşist partiye oy verme arasında mekanik bir nedensellik ilişkisi yoktur. Ve işçi sınıfının da kural olarak faşist propaganda ve ideolojiye karşı bağışıklığı yoktur. Gerek işçi sınıfının gerekse orta katmanların davranışı, daha çok, o ülkedeki örgütlü işçi hareketinin gücüne, mücadele deneyine ve politik bilincinin derecesine bağlıdır. Örneğin örgütleri faşist hareket tarafından dağıtılmış, onbinlerce lideri katledilmiş, bilinci uzun süre faşist haber ve propaganda tekelleri tarafından bulandırılmış bir işçi sınıfı, doğal olarak ideolojik bakımdan zayıf düşer ve bütün bunları yaşamamış bir işçi sınıfına kıyasla sağ propagandaya karşı daha az dirençli olur. Nitekim F.Alman işçi sınıfının sağ ve faşist sloganlara karşı bir Fransız, Belçika ya da Hollanda işçi sınıfından daha az dirençli oluşu bundandır. Benzer bir durum da, uzun yıllardır depolitize ve entegre edilen ABD işçi sınıfında gözlenmektedir. Gerçekten de ABD'de, faşist güçler özellikle bir kriz döneminde işçi sınıfının belirli kesimlerinde etkili olabilirler. Görece bir depolitizasyon ve hedef şaşırtma sonucu oluşan böylesi bir durum, doğal olarak yeni deneyimler ve mücadelelerle aşılabilir. İşçi sınıfının kural olarak faşizme karşı bağışıklığı olduğu ve faşist potansiyeli her zaman sadece küçük mülk sahibi orta katmanların (ve hatta memurların) barındırdığı şeklindeki ve tarihsel olarak kanıtlandığına inanılan bir sonuç, peşin ve oldukça iyimser bir hükümdür. Zira sözkonusu orta katmanların tüm nüfus içindeki oranı sürekli gerilediğinden, faşist potansiyel de sürekli gerileyecektir.

Orta katman teorilerinin sahipleri, kendilerini sadece faşist hareketin sosyal tabanını incelemekle sınırlandırmaları nedeniyle, ister istemez şu sonuca varıyorlar: "Klasik faşist partiler, orta katmanların aşırılığını sergileyorlar"; faşizm büyük ölçüde bir orta katman hareketidir (Lipset). Ne var ki, iktidardaki faşist partinin uygulamaları incelendiğinde, faşist diktatörlüğün iddia edildiği gibi bir orta katman diktatörlüğü olmadığı ya da orta katmanların çıkarlarını temsil etmediği; aksine büyük sanayinin, ordu, devlet bürokrasisi ve faşist partinin önderleriyle birlik içinde, kendi hedef ve çıkarlarını uyguladığı bir diktatörlük olduğu görülür.

Sonuç olarak, orta katman teorileri faşizmin sosyal tabanının araştırılmasında belirli bir katkı getirmiş olmalarına rağmen, faşizmin sınıfsal özünü kavramadıkları için eksik kalmışlar ve bu nedenle de hedef şaşırtan bir işlev görmüşlerdir.

Kardeşleri Lenin'i Anlatıyor

-3-

VLADİMİR İlyiç her şeyden daima en iyisini çıkarmasını bilirdi. Bu nedenle sadece Livanov ve fikirdaşlarının görüşlerine karşı polemik yapmakla kalmaz, ayrıca onların devrimci deneyimlerinden de yararlanır ve devrimci mücadelenin araç ve yolları, konspirasyon metodları, tutukluluk şartları, hapishaneden dışarıyla ilişki imkanları ile popülistlerin ve Narodniklerin mahkemeleriyle ilgili anlatılanları ilgiyle izler, bunları hafızasına nakşederdi. Aleksandır İvanoviç nazik ve kibardı; pekçok yaşlının yaptığı gibi, ona asla, henüz çok toy bir delikanlı olduğunu söylemezdi ve bu nedenle de çok sempatikti. Buna karşılık tartıştığı insanların çoğu, Vladimir İlyiç'in atılganlık ve uzlaşmazlığını sadece bir gençlik taşkınlığı ve kendine aşırı derecede güven duyma olarak görüyorlardı. Onun Mihailovski, W.W., Kareyev ve benzerleri gibi kamuoyunda otorite olarak kabul edilenlere karşı yönelttiği sert eleştiri, ne Samara'da ne de daha sonraları hoş karşılandı. Samara'da geçirdiği dört kış boyunca ilerici kamuoyunun en gözde temsilcileri, ona, çok yetenekli, ama kendine aşırı derecede güvenen ve atak bir genç adam olarak bakıyorlardı. Sadece geleceğin sosyal demokratları olan gençlerin oluşturduğu gruplarda sınırsız bir itibar görüyordu. W.W., Yuşakov ve Mihailovski'nin yazıları üzerine bu gruplarda yaptığı konuşmaların daha sonra gözden geçirilmiş şekli *"Halkın Dostları" Kimlerdir ve Sosyal Demokratlara Karşı Nasıl Mücadele Ederler?* (1) adı altında üç broşür oldu. Bu broşürlerden biri henüz bulunmadı, diğer ikisi bugün *Toplu Eserleri* içindedir ve haklı olarak belirtildiği gibi daha sonraları geliştirdiği görüşlerin, yani Leninizmin temel ilkelerinin ana hatlarını içerirler.

Fakat Vladimir İlyiç Samara'da kendisini yalnızca teori alanında geliştirmekle kalmadı. Bu vilayetteki yaşam, ona, tipik Rus köylü nüfusu hakkında, daha sonraları hepimizi hayrete düşürecek kadar bilgi edinme imkanı da sağladı. Bu bilgiler gerek tarım programımızın formüle edilmesinde ve tüm devrim öncesi mücadelemizde, gerekse zaferden sonra partimizin inşasında çok önemli rol oynadılar. Vladimir İlyiç'in bu bilgileri değişik kaynaklardan elde etme yeteneği vardı.

Sulh hakimi Samoilov'un sekreteri Skylarenko aydın düşünceli ve ilerici fikirlere sahip birisiydi. Şefiyle birlikte köylere gider, hem de şikayet için şehre gelen köylüleri kabul ederdi. Bu suretle Skylarenko çevredeki köylülerin durumuyla ilgili değerli evraklar elde etmişti. Bu gözlemlerini Vladimir İlyiç'e aktarıyordu. Vladimir İlyiç Samoilov'un kendisiyle ve köylülerle yakın ilişkileri olan diğer tanıdıklarıyla da bu sorun üzerine sohbet ederdi. Ama en çok materyali Samara vilayetinin köylülerinden olan ve köylüleriyle sıkı ilişkileri bulunan Mark Timofeyeviç Yelizarof'un anlattıklarından çıkarırdı. Mark'ın büyük kardeşi Pavel Timofeyeviç'le de görüşürdü. Bu, çevredeki Çarlık arazilerini kiralayarak ve köylülere yeniden kiraya vererek zenginleşen sözde "güçlü" bir köylüydü. Köyünde çok popüler biriydi ve sürekli Semstvo(2) üyeliğine seçilirdi. O yapıdaki herkes gibi Pavel Timofeyeviç de kapitalini toparlamaya çalıştı, ticarete atıldı ve sonra bunda da başarılı oldu. Hâlâ Volodya'nın bu hiçbir ideali olmayan yarı cahil Kulak'la saatlerce nasıl ilgiyle sohbet edebildiğine hayret edişimi hatırlarım ve ancak çok sonraları köylülerin durumu, onlar arasındaki farklılaşma ve köyün bu ekonomik üst tabakasının görüş ve hedefleri konusunda ondan bilgi aldığını kavradım. O her zamanki kahkahasıyla bu tüccarın bazı sözlerine gülerdi, fakat Pavel Timofeyeviç kendisine gösterilen ilgiden son derece memnundu ve kardeşimin zekasına büyük saygı duyardı. Ne var ki, o, Volodya'nın köy tüccarlarının ticaretlerini nasıl bir beceriyle yaptıklarıyla değil de, Popülistlerin köy yaşam biçiminin ve köy toplumunun sarsılmazlığına ve köylülüğe sosyalizmi aşılamanın mümkün olduğuna olan sarsılmaz inançlarıyla sık sık alay etmesini gene de kavrayamazdı.

Her türlü insanla konuşabilme ve ihtiyacı olan bilgileri herkesten alma yeteneğinin, İlyiç'in belirgin bir özelliği olduğu bu konuşmalarda kendini gösterirdi. Bu, gerçekten kopmayan, teoriye boğulmayan, ama hayatı tüm çıplaklığıyla gözlemleyip, onun yansımalarına dikkatlice kulak veren bir yetenekti. İlyiç'in gücünün ve öneminin, onun belirli bir teoriye kararlı şekilde bağlı kalırken, aynı zamanda çevresinde sürekli akıp giden hayatın tüm özelliklerini ve değişimlerini gerçekçi şekilde gözlemleme; genel ilkesel çizgiyi sürekli gözönünde tutarken aynı zamanda Rus gerçekliğinden kopmama gibi yeteneklerinin halihamur olmasında yattığı sık sık kanıtlanmıştır.

Ancak gençliğinde bunu çok kişi farketmedi, çünkü o öyle hareketli, konuşkan ve şakacıydı, öyle kayıtsız gülüyordu ki. Kimseye bilgiçlik taslamaz, kimseyi kendi teorisini kabule zorlamazdı. O boş zamanlarında neşeli, açık kalpli bir arkadaştı, ama boş zamanlarını bile çevresindeki hayatı dikkatli şekilde izlemek, ondan kendi yolu ve hayatının gayesi için değerli ve önemli olan şeyleri çıkarmak için kullanırdı.

Vladimir İlyiç arka arkaya beş yazın her yıl üç-dört ayını geçirdiği Alakayevka'daki ve Mark Timofeyeviç'le birlikte onun akrabalarına gittiği Bestuşevka köyündeki köylülerle doğrudan ilişkilerinden de çok şeyler öğrendi. Vladimir İlyiç köylülerle onların durumları hakkında sohbet ettiğinde, kendisi konuşmaktan çok onlardan birşeyler öğrenmeye çalışırdı. Ama görüşlerini asla belirtmezdi. Bu sadece onun polis gözetimi altında olduğunu düşünmek zorunda oluşundan kaynaklanmıyordu. Hayır, köylünün devrim ve sosyalizmle doğrudan etkilenemeyeceğini ve bu nedenle başka bir katmana, sanayi işçilerine gidilmesi gerektiğini bildiğinden, enerjisini onlara ayırdı. Boş laflar ona yabancıydı ve Vladimir İlyiç'in de bildiği gibi, o zamanlar köylülerle yapılacak bir konuşmadan pratik olarak hiçbir şey elde edilemezdi.

Komünist Partisi'nin temellerini atan, onu zafere ve zaferden sonra da bu temel üzerinde sosyalizmin inşasına götüren işte o Lenin, bu taşra şehrinde ve ücra bir çiftliğin sessizliğinde kimse farkına varmaksızın böyle gelişti.

Samara ve daha önce de Kazan'da geçirdiği yıllar, ileride muazzam boyutlar alacak çalışmasının sadece ön hazırlık dönemiydi. Bu yıllar aynı zamanda onun hayatının en önemli yıllarıydı. Devrimci kişiliği kesin olarak bu dönemde oluştu ve şekillendi.

Devrimci çalışmanın başlaması

Samara'dan Petersburg'a

VLADİMİR İlyiç 1893'ün sonbaharında Samara'dan Petersburg'a taşındı, çünkü orada devrimci çalışmaya atılmak istiyordu. Üniversitede mezuniyet sınavlarını daha 1891'de vermişti. Samara ona uygun bir çalışma alanı değildi; beynini besleyecek pek birşey yoktu orada. Samara'da üstesinden geldiği Marksizmin teorik incelenmesi artık gerilerde kalmıştı.

Niçin üniversiteden mezun olduğu 1892 sonbaharında yola çıkmamıştı? Niçin bir yıl daha Samara'da kalmıştı? Bu soruya sadece şöyle cevap verebilirim: Annemize olan sevgisi nedeniyle.

Onun çocukluk ve gençlik yıllarını anlatırken, hepimizin annemize nasıl bir saygı ve sevgi beslediğimizi belirtmiştim. Annemizin korkunç felaketleri metanetle karşılayan güçlü karakterine onu tanıyan herkes, doğal olarak da biz çocukları hayrandık. Erkek kardeşimizin kaybı olağanüstü bir felaketti. Bu annemizi çökertmemişti. O büyük irade gücüyle gözyaşlarını ve kederini mümkün olduğunca sakladı. Tıpkı eskiden olduğu gibi davrandı, çocuklarına daha çok ihtimam gösterdi, çünkü kocasının ölümünden sonra herşeyi yalnız başına yapmak zorunda kalmıştı.

O, çocuklarının gençliğini karartmamak için olabildiğince çaba gösterdi; çocukları kendi geleceklerini ve mutluluklarını kendileri kurmalıydılar...

Ve o, çocuklarının devrimci çabalarını anlayışla karşılıyordu.

Bu ihtimam o kadar takdire şayandı, çocuklarına oluşturduğu örnek o kadar şahaneydi ki, biz de onun hayatını eskisinden daha güzelleştirmek ve üzüntülerini hafifletmek istiyorduk. Ne var ki, Vladimir İlyiç üniversite öğrenimini bitirdiği yıl, aile yeni bir felaketle yüzyüze geldi: Kızkardeşimiz Olga Petersburg'da tifüsten öldü. O sıralar Vladimir İlyiç ilkbaharda sınavlarının ilk yarısını vermek için Petersburg'a henüz gelmişti. Kızkardeşimizi bir hastaneye götürmesi gerekmiş (şanssızlık eseri kötü bir hastaneye düştü) ve daha sonra durumu kötüleşince annemize telgraf çekmişti. İlk ve en zor günlerde annemizle beraberdi, daha sonra onu Samara'ya da getirdi. İlyiç annemizin tıpkı diğerlerinde olduğu gibi, bu yeni darbede de cesur ve hassas davrandığını gördü.

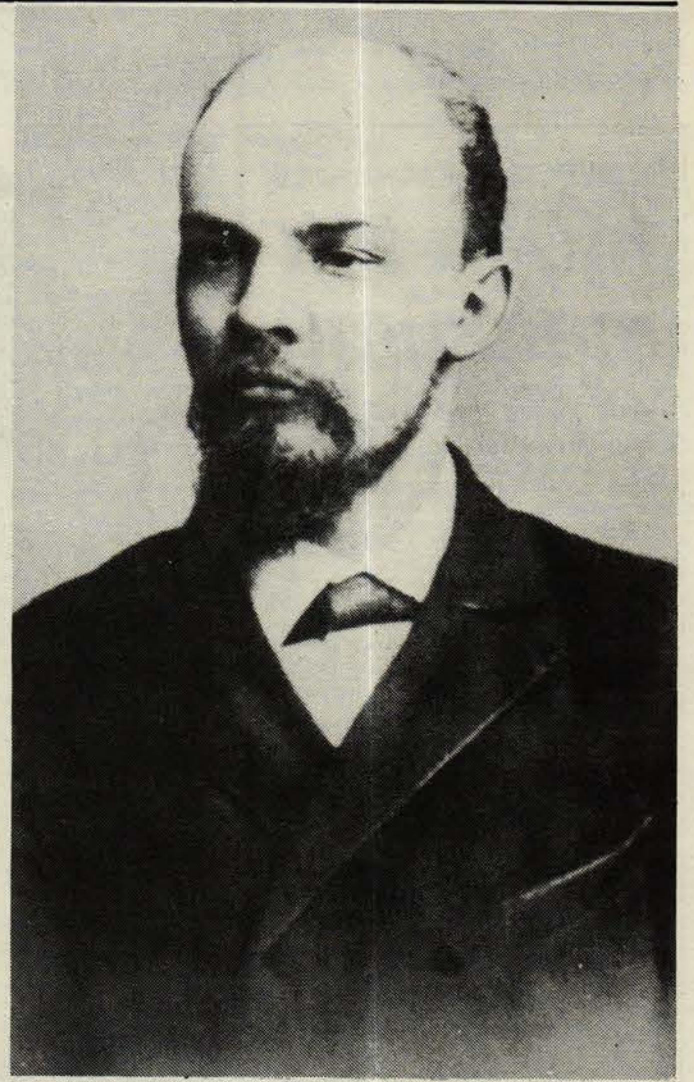
Acısını yenme çabalarına rağmen, annemiz doğal olarak çok üzüldü. Olga güzel, olağanüstü yetenekli, ekmeğini taştan çıkaran bir kızdı.

Olga 1890 sonbaharında kadınlar için yüksek okul kurslarında öğrenim görmek için Petersburg'a gitmişti. Kazan'da, hele Samara'da kadınlar için yüksek okul yoktu ve Olga mutlaka yüksek öğrenim yapmak istiyordu. Daha öğreniminin ilk yılında bilgi ve çalışkanlığıyla dikkati çekmişti ve arkadaşları arasında öğretim yılının parlak bir öğrencisi ve cazibe merkeziydi. Arkadaşları herşeyi sormak için ona gelirlerdi ve o hasta olmasına rağmen, kimya ve diğer derslerin sınavlarına hazırlanmalarında arkadaşlarına yardımcı olurdu. Olga toplumsal faaliyetlere de katılıyordu ve şüphesiz, mükemmel ve sadık bir devrimci olabilirdi. Onun ölümünden sonra annemizin acısını tek birşey biraz olsun dindirebilirdi, o da diğer çocuklarının yanında olması. Böylece Volodya bir yıl daha Samara'da annemizin yanında kaldı.

Ama bu son kış bittiğinde, iyiden iyiye sıkıldı ve devrimci çalışma imkanlarının daha fazla olduğu büyük bir şehre gitme ihtiyacını duydu. O zamanlar Samara, Sibirya'daki fiili sürgünden fikir hayatının merkezlerine, yani büyük üniversite şehirlerine giden yolda, tabir yerinde ise sadece bir istasyondu.

Volodya'yla, Çehov'un o sıralar bir dergide yayınlanmış yeni hikayesi "6 Numaralı Koğuş" üzerine yaptığımız bir konuşma hâlâ belleğimdedir. Bana bu hikayenin nasıl bir hünerle yazıldığını, kendi üzerinde nasıl güçlü bir etki yaptığını söylemiş —o Çehov'u zaten severdi—ve etkiyi şu sözlerle tanımlamıştı: "Dün akşam bu hikayeyi bitirdiğim zaman oldukça korkuya kapıldım, ayağa kalktım ve dışarı çıktım. Kendimi sanki 6. koğuşta kapatılmış gibi hissettim." Akşamın geç bir saatiydi, diğerleri çoktan odalarına çekilmişler ya da uyumuşlardı, yani dertleşebileceği kimse yoktu.

Lenin 1897

Volodya'nın bu sözleri onun ruh halini anlatıyordu. Samara onun için çoktan "6 Numaralı Koğuş" olmuştu ve o da tıpkı Çehov gibi oradan kurtulmanın özlemini çeken mutsuz bir hastaydı. Gelecek sonbahara Samara'dan ayrılmaya kararlıydı. Fakat küçük kardeşimiz Mitya'nın öğrenim yapacağı ve bu nedenle tüm ailenin taşındığı Moskova'ya birlikte gelmek istememiş, düşünsel ve devrimci merkez Petersburg'da yerleşmeye karar vermişti.

Petersburglular o zamanlar Moskova'yı büyük bir köy olarak nitelendiriyorlardı. Moskova o sıralar daha çok taşraydı ve taşra Volodya'nın canına tak etmişti. Muhtemelen işçilerle ilişki kurma ve kendini tümüyle devrimci çalışmaya verme düşüncesi, onun aileden ayrılıp bağımsızlaşmasına neden oldu, çünkü ailenin diğer fertlerini tehlikeye sokabilirdi.

Sonbahar sonlarında Moskova'ya yerleştikten sonra, annem ve ben Volodya'yı ziyaret için Petersburg'a gittik. Annemin bu ziyarette özel bir planı da vardı: Ona kışlık bir palto almak. Volodya günlük yaşamında hiç de pratik değildi. Kendine birşey satın almaktan anlamaz, bundan da hoşlanmazdı. Daha sonraları annem ve ben mecburen bu görevi üstlendik. O herşeyiyle babamızı andırıyordu, annemiz kumaşını bile kendi seçerek babamıza kostüm yaptırırdı; o da Volodya gibi hiçbir zaman ne giyeceğini düşünmezdi, alıştığı eşyaları giyer, asla kendiliğinden değiştirmezdi. Volodya başka konularda olduğu gibi, bunda da tıpkı babamıza benziyordu.

Yeni tanışmalar ve ilişkiler

PETERSBURG'a geldikten sonra Vladimir İlyiç tanıdıklar edinmede hiç acele etmedi, bu konuda gerçekten dikkatliydi. Hükümetin onu kardeşi Aleksandır'dan dolayı önyargılı bir şekilde izlediğini biliyordu ve gençlerin hiçbir şey yapmaksızın, düşüncesizce sarfedilen bir sözle sık sık tuzağa düştüklerine tanık olmuştu. Gevezelik ve boş konuşmayı sevmezdi; o devrim yapacak katmana —ki bunu biliyordu—, yani işçi sınıfına bildiklerini anlatmak ve onlar arasında çalışmak istiyordu. O görüşlerini paylaşan ve devrimin görünürde sosyalist düşünceli, güya komünist fikirlere, atalarının törelerine bağlı köylülerle ya da inançları uğruna ölüme gitmeye hazır, ama oldukça tecrit haldeki aydınlarla yapılamayacağından hareket eden insanlarla tanışmaya çalışıyordu. Kendisi gibi Rusya'da devrimin ya işçi sınıfı tarafından yapılacağını ya da hiç mi hiç olmayacağını (Plekhanov'un formüle ettiği gibi) tam olarak kavramış insanları arıyordu. Böylesi insanlar, yani sosyal demokratlar o zamanlar azınlıktaydılar. Devrimci düşüncelerle yetişmiş çoğu kişi Popülistleri ve Narodnikleri tutuyordu. Ne var ki örgütleri dağılmış ve hiç bir faaliyet de olmadığından, bunların pek azı aktif olarak çalışıyor, çoğu boş ve büyük laf etmekle yetiniyordu. Vladimir İlyiç bu tür entellektüel gevezeliklerden kendini uzak tuttu. O sıralar Narodnikler şiddet kullandıkları, başkalarını öldürüp hayatlarını tehlikeye attıkları için, polise ve hükümet memurlarına daha tehlikeli görünüyorlardı. Kendilerine işçiler arasında propagandayı görev edinmiş sosyal demokratlar, bunlarla kıyaslandığında daha az tehlikeli kabul ediliyordu. Nitekim polis şefi Slovyanski, "bir avuç insan, belki elli sene sonra bir şeyler umut edebilirler" demişti.

Kamuoyunda da sosyal demokratlar için benzer şeyler düşünülüyordu. Mihailovski gibi o dönemlerin fikri önderlerinden biri bile Marx'ın görüşlerini bu kadar az anlıyorsa, onun devrimci anlamını görmüyor ya da görmek istemiyorsa, geniş kesimlerden ne beklenebilirdi? Hemen hemen hiç kimse Marx'ı okumuyordu ve sosyal demokratlar hakkındaki yargı, onların esas olarak Almanya'daki legal parlamenter çalışmalarına bakılarak veriliyordu. O zamanlar Rusya'da bir parlamento düşünülemezdi. Bu nedenle sabırsız ve devrimci çalışmalara atılmış gençler, Rus sosyal demokratlarını Marx'ı okuyarak ve Rusya'da özgürlük şafağının doğacağı günü bekleyerek kendilerine sakin bir yol seçmiş insanlar olarak görürlerdi.

---

(1) V.İ.Lenin, Tüm Eserleri, Cilt 1, s. 119-338
(2) Semstvo: Çarlık Rusya'sında özerk yerel organlar.

Basından... Basından... Basından... Basından... Basından... Basından...

Yeni Gündem, 16-22 Haziran 1986

İsmail Beşikçi İngiliz basınında

140'ın tek mahkûmu

Beşikçi — 1971'de başlayan hapishane turları sürüyor.

Londra'da yayınlanan muhafazakâr eğilimli *The Times* gazetesinde Haziran başında yayınlanan Caroline Moorehead imzalı yazının bir bölümü şöyleydi: "Sosyolog olan İsmail Beşikçi yazılarında hep Kürtlerin ayrı bir etnik grup olduğunu vurguladı. Kendisi Kürt olmamasına rağmen Kürtlere yapılan muameleyi açıkça eleştirdiği için Gaziantep hapisanesinde 13 yıllık cezasını çekiyor." Demokratikleşme ve Avrupa'da "hak edilen yeri almak" çabalarının gazetelerde çarşaf çarşaf yer aldığı dönemde, komünizmle ilişkisi olduğunu en fanatik sağ kafaların bile iddia edemeyeceği *The Times* gazetesinin Düşünce Suçluları bölümünde gündeme getirdiği İsmail Beşikçi kimdi?

Bilim hayatına 1965 yılında Erzurum Atatürk Üniversitesi'nde başlayan İsmail Beşikçi "Doğu Anadolu'nun Düzeni" adlı doktora tezinden dolayı hışma uğrayarak 1971 yılında bu Üniversite'yle ilişkisi kesildi. Bunu sağlayanlar arasında adları daha sonra MHP ve Ülkü Ocakları davasında geçecek olan Profesör Orhan Türkdoğan ve Yılma Durak da vardı. Erzurum'un ardından kısa bir süre Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde hocalık yaptı ve 12 Mart 1971'den sonra yazdığı kitap, verdiği derslerden dolayı komünizm ve kürtçülük propagandası yapmak suçuyla hapse mahkûm edildi. 1974 affıyla çıktı. Beşikçi cezaevinden çıktıktan sonra "Bilim Yöntemi", "Kürtlerin Mecburi İskânı", "Türk Tarih Tezi ve Kürt Sorunu", "Cumhuriyet Halk Fırkası'nın Tüzüğü" isimli

TCK Madde 140
(Degişik: 4956-20.9.1946)

Devletin dıştaki saygınlık ya da erkini kıracak biçimde Devletin iç durumu hakkında bir dış ülkede köksüz, abartılmış ya da özel amaca dayalı havadis ya da haber yayımlayan ya da ulusal çıkarlara zarar verecek herhangi bir davranışta bulunan yurttaş beş yıldan aşağı olmamak üzere ağır hapse çarptırılır. (Ağır Ceza)

kitaplarını yayınladı. 1977 yılında "Türk Tarih Tezi ve Kürt Sorunu" adlı kitabından dolayı üç yıl hapis yattı. 12 Nisan 1981 tarihinde tahliye oldu. Beşikçi 1981 yılında tahliye olduktan kısa bir süre sonra İsviçre Yazarlar Sendikası Başkanı Mousse Boulanger'ye yazdığı mektuptan dolayı 30 Temmuz 1981 tarihinde yeniden mahkûm oldu. Beşikçi'nin yurt dışına yazdığı özel mektubu "Türkiye'nin yurt dışındaki nüfuz ve itibarını küçük düşürücü" bulunmuştu.

Bu mektup dolayısıyla açılan davada mahkeme şu karara varmıştı: "Doğu Anadolu'da oturan ve Türklüklerinden asla şüphe edilmeyen vatandaşlarımızın ayrı bir Kürt ırkına mensup imişlercesine kendi aralarında birlik sağlayarak... ülkeyi bölüp parçalayarak zayıf düşürmek amacıyla yabancı dış güçlerce uzun zamandan beri gizli ve yıkıcı faaliyetlerin sürdürüldüğü. Karakter yapısıyla buna müsait olan, bir kelime Kürtçe konuşmasını bilmeyen Çorum ili İskilip ilçesi Merkez Hacıpiri mahallesi nüfusuna kayıtlı İsmail Beşikçi'nin temin edildiği... memleketini ve milletini seven münevver bir Türk vatandaşının birlik ve beraberliği sağlamak, yıkıcı faaliyetlere karşı gelmek ve gözü kadar sevmesi gerekirken... dış güçlerin emrinde vatanını ve milletini bölüp düşmanlara teslim etmeyi amaçlayan bir vatandaş olduğunu ortaya koyduğu..."

Beşikçi, İsviçre Yazarlar Birliği Başkanı Boulanger'ye yazdığı mektup nedeniyle yargılandığı Gölcük Donanma ve Sıkıyönetim Komutanlığı Askeri Mahkemesi'ne Askeri Yargıtay'a göndermek üzere verdiği savunmasında "Bu davada düşünce ve bilim yargılanmıştır. Davanın sanığı düşünce ve bilimdir. Ben değilim" diyordu.

Beşikçi şöyle devam ediyordu: "Bu yargılamanın 17. yüzyılda Galile'yi yargılayan engizisyon yargılamalarından hiçbir farkı yoktur. Aynı öz egemendir. Düşünceyi boğmak, beyni köleleştirmek, kötürümleştirmek. Somut gerçeklerin ifade edilmesini önlemek. Bilimsel düşünceyi engellemek, resmî ideolojiyi egemen kılmak. Emir ve itaat altına alınmış, birbirini tekrarlayan, tek sesli, kişiliksiz bir toplum yaratmak... Düşüncenin ve bilimin yargılandığını ve mahkûm edildiğini söyledim. Bilimsel düşünce ve bilimin doğruları ise savunulur. Bilimin doğrularından kaçılmaz. Bilimsel düşünceden, bilimsel bilgilerin açıklanmasından taviz verilemez..." Sonuçta hüküm kesinleşiyordu.

İsmail Beşikçi, 239 sayfalık savunmasını 10 dakikada okuyup karar verdiğini öne sürdüğü mahkeme hakkında, 10 Ocak 1983 tarihinde bir dilekçe yazarak, yeniden Askeri Yargıtay'a başvuruyordu. Beşikçi bu kez, kendisini yargılayan mahkemenin sanıklardan rüşvet aldığının ortaya çıktığını ve bunun da gazetelere yansıdığını bildiriyordu. Beşikçi "rüşvet almaktan yargılanan hakimlerin verdiği kararın hukuki olmadığını" savunuyordu. Ama bir isteği reddolunuyordu.

Sonuçta, Türkiye Yazarlar Sendikası üyeliği dışında bir örgüt üyeliği bulunmayan İsmail Beşikçi, hâlâ Türkiye'nin Türk Ceza Kanunu 140. maddeden içerde olan tek mahkûmu olma özelliğini sürdürüyor. □

Türkiye ABD'nin silah deposu

TSİP temsilcisinin Atina'da düzenlediği ve gazetemizin geçen sayısında haberini verdiğimiz basın toplantısıyla ilgili olarak PASOK yanlısı ETNOS gazetesinde 5.6.1986 tarihinde çıkan yazının metnini aşağıda yayınlıyoruz.

"Türkiye ABD'nin silah deposuna dönüştü. Bu, Balkanlar ve Orta-Doğu için büyük tehlike yaratıyor."

Dün bir basın toplantısı düzenleyen Türkiye Sosyalist İşçi Partisi temsilcisi böyle dedi.

"Türkiye Pentagon militaristlerinin desteği ile dünya kamuoyunu, Türkiye'nin demokrasiye döndüğünü ikna etmeye çalışıyor. Halbuki binlerce devrimci işkencelere tabi tutuluyor ve tutuklanıyor..."

Daha somut olarak, Türk parti temsilcisi; "12 Eylül askeri darbesinden sonra Evren çetesi bir takım tertiplerle kendi yüzünü gizlemeye çalışmakta ve Türkiye'de demokrasinin olduğunu göstermeye çalışmaktadır" dedi.

"Fakat, gerçekte, bugün Türkiye 50 milyonluk askeri kışlaya dönüşmüştür. Diğer yandan 100 bini aşkın kişi tutuklandı, yargılandı ve işkence gördü ve halen bu uygulamalar devam etmektedir."

TSİP sözcüsü, partisi hakkında da bilgi verdi. Temsilci, "partinin 12 yıllık yaşamı vardır. Bunun 6 yılı illegalitede geçmiştir" dedi.

"İşçi sınıfının çıkarları için, zorbalığa, baskıya ve teröre rağmen kavgaya devam etmektedir. Partimiz, 6 partinin oluşturduğu 'SOL BİRLİK' üyesidir. Aynı zamanda partimiz, daha geniş anti-faşist güçlerin birliği için çaba sarfediyor."

Sözcü, daha sonra gazetecilerin sorularını yanıtladı.

Türk-Yunan ilişkileriyle ilgili soruyu yanıtlarken TSİP temsilcisi, bu sorunun daha fazla Pantürkizm'den kaynaklandığını söyledi. "Bugün Türkiye'de şovenizm yine hortluyor. Türkiye'nin ekonomik durumu sürekli olarak kötüleşmektedir..."

"Türk cuntası, Türk halkına sefalet ve açlıktan başka hiçbir şey vermemiştir."

Αποθήκη όπλων των ΗΠΑ η Τουρκία

«ΣΕ πυριτιδαποθήκη της Αμερικής μετατρέπεται η Τουρκία, αποτελώντας έτσι απειλή για τα Βαλκάνια και τη Μέση Ανατολή».

Είπε, χτες, σε συνέντευξη Τύπου, εκπρόσωπος του Σοσιαλιστικού Εργατικού Κόμματος Τουρκίας και πρόσθεσε ότι:

«Η Τουρκία, υποστηριζόμενη από τους μιλιταριστές του Πενταγώνου, προσπαθεί να πείσει την παγκόσμια κοινή γνώμη ότι επιστρέφει στη δημοκρατία, τη στιγμή που οι συλλήψεις και τα βασανιστήρια χιλιάδων αγωνιστών συνεχίζονται...».

Συγκεκριμένα, ο εκπρόσωπος του τουρκικού κόμματος είπε:

«Μετά το στρατιωτικό πραξικόπημα της 12ης Σεπτεμβρίου, η σπείρα του Εβρέν προσπαθεί να καλύψει το πρόσωπό της με διάφορες μηχανοραφίες. Ετσι, τώρα διακηρύσσει ότι

YeniGündem, 30 Haziran-6 Temmuz 1986

Sol partiye iki yaklaşım

ÇAĞATAY ANADOL

Sol parti veya sosyalist parti fikri üzerindeki tartışmalar geçtiğimiz haftalarda yoğunluk kazandı. Siyasal özlemleri SODEP veya DSP ile sınırlı olmayanların ilgisini çeken bu konuya, *YeniGündem*'in de geniş yer ayırması olumlu oldu. Ancak meselenin okur zihninde tam bir berraklığa kavuştuğu şimdiden ileri sürülemez. Bunun nedenlerinden biri, parti fikrini ileri sürenlerin bu fikre yükledikleri anlamların oldukça önemli farklar göstermesidir. Diğeri ise yurdumuzda hüküm süren siyasal rejimin, varolan hukuki engelleri güçlendiren fiili uygulamaları ile düşünce özgürlüğünü büyük ölçüde kullanılamaz hale getirmesi ve sonuç olarak sözkonusu farkların yeterince aktarılamaması, hattâ aktarma organlarının yeterince varolmamasıdır. Cumhuriyet tarihinin adeta bir özelliği olan düşünce ve örgütlenme özgürlüğünün yokluğu, kısıtlılığı bazı kavramlara -örneğin sosyalizm, sosyalist parti- gereğinden fazla anlam yüklenmesi zorunluluğunu doğurmuş ve bu da günümüzdeki karışıklığa katkıda bulunan bir unsur olarak ortaya çıkmıştır.

Konuyu biraz daha netleştirmek için parti fikrini savunanların temel olarak iki ayrı grupta belirdiklerini tespit etmek gerekiyor. Birinci grupta, Marksizmi, emperyalist çağın Marksizminden koparıp onu çağdaş koşullarda kötürüm eden ve emperyalist çağın Marksizmine özgü *Parti, İktidar ve Devlet* konularındaki çözümlemeleri ve getirdiği kurumları reddedenler yer alıyor. Bu gruptakiler, esas olarak demokrasi güçlerinin beraberliğini, tam bir demokrasi hedefi etrafında sağlama amacını gütmüyorlar. Bizce, Marksizmi ikiye bölmeleri yüzünden mümkün olmayacak bir hedefi, "sömürüyü ortadan kaldırma" hedefini kuracakları partinin önüne koyuyorlar. Doğal olarak da partilerinin homojen olmasını istiyorlar; Marksizmi ikiye ayırıp, bir parçasını, diğerinin karşısına koyma fikrini benimsemeyenleri, buna şiddetle karşı çıkanları çalışmalarına dahil etmiyorlar. Kuracakları partiyi iktidara doğru yol alacak *kalıcı* bir varlık olarak niteliyorlar. Bu, iç tutarlılığı olan bir tavırdır elbet.

İkinci gruptakiler ise işçi sınıfını iktidara götürecek bir parti kurmayı düşünmüyorlar. Onlar, siyasi partilerin "kapattım" denilince kapanmayacağını, hele de işçi sınıfı partilerinin (evet, bizim yurdumuzda şimdilik çoğul!) bu kuralın en inatçı örnekleri olduğunu iyi biliyorlar. Dolayısıyla işçi sınıfını iktidara götürecek bir parti arayışında hiç değiller. Onların istediği, birinci gruptakilerin de yer alabilecekleri ve esas olarak demokrasi mücadelesini örgütleyip, yönlendirecek olan bir "geniş" parti kurulmasıdır. Bu yüzden de böyle bir partiyi savunanlar, onu oluşturacakların ideolojik homojenliğini aramamaktadır. Ancak, çizdikleri bu geniş çerçeve, yaşayan sosyalizme düşmanlığı ana politik eksenleri haline getirmiş olanları kapsamamaktadır.

İkinci gruptakiler, önerdikleri oluşumun programının şu esasları içermesi gerektiğini düşünüyor ve öneriyorlar:

• Demokratik hak ve özgürlüklerin tam ve eksiksiz olarak hayata geçirilmesi; ileri ve geniş demokrasi sağlayan bir anayasa • Dış ticaretin devletleştirilmesi, • Topraksız ve az topraklı köylüye toprak sağlayacak, teçhizat sağlayacak köklü bir tarım reformunun gerçekleştirilmesi • Ekonominin yeniden düzenlenmesi ve kaynak israfını önleyecek merkezî planlamaya gidilmesi • Ulusal bağımsızlığı titizlikle gözeten bir dış politika izlenmesi, ABD ile yapılmış SİA anlaşmasının iptali, ABD üslerinin kapatılması, NATO'dan çıkılması, yurt topraklarında hiçbir nükleer silah bulundurulmaması • Şovenizme son verilmesi • Helsinki Nihai Senedi'nin tam ve eksiksiz uygulanması • Sistemli bir istihdam politikasıyla işsizliğin giderilmesi.

İşçi sınıfı ve diğer halk kesimleri genel olarak örgütsüzdür. Geniş kitleler hedefleriyle yetinmek istemedikleri bir sosyal demokrasiye çarnaçar razı olmuştur.

Görüldüğü gibi, önerilen program iskeleti, kapitalizmi aşacak bir dinamik taşısa da bunu hedeflememekte, özlemleri demokrasi ve bağımsızlık olan en geniş güçleri kucaklamayı öngörmektedir.

"Geçicilik, kalıcılık" sorununa gelince, hiçbir partiye önceden ömür biçmek doğru değilse bile en azından şu söylenebilir; bu parti işçi sınıfı partileri gibi varlığı, sınıfın varlığıyla kaim olan ve sınıfı kadar yaşayacak olan bir parti değildir. Bu anlamda *geçici* bir parti olarak nitelenebilir. Ancak, süreç içinde işçi sınıfı partileri yasallaşsa da, ortak hedefleri etrafında örgütlenmiş toplum kesimlerinin partisi olarak, önerilen parti yaşamaya devam edecektir.

Elbette ki böyle bir parti içindeki işleyiş, farklı fikirlere, kanatlara cevaz veren demokratik bir işleyiş, olacaktır. Ama her demokraside karar alma zorunluluğu vardır ve bu zorunluluk, çoğunluk fikrinin benimsenmesi gibi bir çözümü kaçınılmaz kılmıştır. İkna için tartışma en geniş şekilde kullanılsa da, kararları organların çoğunluğu alacaktır. Ancak burada, partide yer alanlardan bir kısmının kendini dışlanmış hissetmesine neden olacak önemdeki kararlarda herkese veto hakkı tanınabilir ve kopma tehlikeleri önlenebilir.

Şurası unutulmamalıdır: Böyle bir partinin kurulmasından daha önemli olan şey, onun yaşaması, bölünmemesi ve kavga alanı haline gelmemesidir. Sol hareketin geçmişteki ideolojik kendini bulma süreci, kaçınılmaz olarak bir hayli bölünmeye neden olmuştur. Bu durum emekçi halkta, varolan statükoları değiştirme iddiasındaki muhalif örgütlenmelere karşı bir güvensizlik duygusu yaratmıştır. Bir amaç uğruna biraraya gelen bazı aydınlarımızın, kavgalı bir biçimde birbirlerinden kopmaları bile bu duyguyu güçlendirmekte ve "bu memlekette hiçbir şey yapılamaz, her şey boşuna ve nafile" düşüncesine kaynaklık etmektedir. O halde "Pirüs zaferleri" ile yetinmeyecek kadar akıllı ve olgun olmak, böyle bir partide yer alacak herkes için kesin bir gereklilik olmalıdır.

Tartışmaya biraz ortadan girdiğimiz için önce "Nasıl?" sorusunu cevaplamaya çalıştık. Biraz da "Neden?" sorusu üzerinde durarak yazımızı bağlamak istiyoruz.

Böyle bir parti neden gereklidir?

Sanırız yurdumuzun şu kısa tanımında herkes müttefik olacaktır: Türkiye, kapitalizmin orta gelişkinlik düzeyinde, orta sınıfları güçsüz, toplumsal üretimin paylaşımında büyük adaletsizlikler olan, sınıf mücadelesi hızlı seyir izleyen bir ülkedir. Böyle bir ülkede, özlemleri sosyal demokrasininkini aşan büyük kitlelerin bulunması doğaldır. Bir kısmı proletarya ile kader birliği içinde bulunan bu kitlenin kalan bölümü ise onun yakın müttefiki konumundadır. Bu kesimlerin siyasi örgütlenmesi bulunmamaktadır. İşçi sınıfı örgütlenmesinin de görece zayıflığı ve bölünmüşlüğü buna eklenince çok geniş kitlelerin aynı politik kaderi paylaşmak zorunda kalması kaçınılmaz olmuştur: Hedefleriyle yetinmek istemedikleri bir sosyal demokrasiye çarnaçar razı olmak. Hem de öylesine bir sosyal demokrasi ki, resmî devlet ideolojisiyle olan güçlü bağları onun liderini, en baskı altında tutulduğu dönemlerde "ulusal çıkarlar" bahanesiyle devletin gayrıresmî temsilcisi olarak dış gezilere çıkarabiliyor veya günümüzün en büyük sosyal demokrat örgütlenmesinin lider kadrosuna anayasanın "tağyir, tebdil ve ilga" edilmesini onaylattırabiliyor. Sosyal demokrasinin peşine takılan kitlelerin bir bölümü ise, kendi uzun vadeli çıkarlarına aykırı olarak, sosyal demokratlardan farklı siyasal özlemlerini unutuyor, sosyal demokratlaşıyor. Sonuçta, devletin "devrî bunalımına" bağlı olarak kitleler, her on yılda bir yeniden sosyal demokrasinin peşine takılıp, gelecek büyük düş kırıklıklarının vaktini bekliyor.

İşçi sınıfı siyasi hareketinin görece güçsüzlüğü ve birlikten yoksunluğu bu "kedinin kuyruğunu kovalaması" sürecine müdahale imkânını aşırı şekilde daraltıyor. Toplumda reelpolitikerlik, mevcut siyasi dengelerden ehven-i şer arayıp bulma, bir hastalık gibi yerleşip kökleşiyor. Sonuç olarak herkes, herkesten umudunu kesiyor. Toplumsal çıkışsızlık ortamında hoşgörüsüzlük kol geziyor. Kimse, kimseyi sevmiyor. Bir avuç sömürücü zümrenin istediği de bu değil mi?

Sosyal demokrasiyle yetinmeyeceklerine, bu günden kararlı olanlar, sosyal demokrasiyle yetinmeyeceğine yarın karar vereceklere alternatif örgütlenmeyi hazırlamalıdırlar.

Kalıcı bir demokrasiye, demokrasiden çıkarları olan kitleler onun sahibi haline gelince ulaşılabilir. Halkı, beş yılda bir oy veren yığınlar olarak gören sosyal demokratların politikalarıyla kitleler demokrasinin aktif savunucusu haline gelemezler. Verilenle yetinmeyen, istediği tam demokrasi için mücadele eden ve onu alan halk kitleleri, ancak ve ancak örgütlü kitlelerdir: Başta siyasal örgütlenmeler olmak üzere mahallelere varıncaya kadar sivil örgütlenmelere sahip halk kitleleri. Kitlelerin böylesine örgütlü ve politize olmasına evet diyecek bir sosyal demokrat hareket bu ülkede var mı? Onların deyimiyle "pasta bu kadar küçükken" böyle bir sosyal demokrasi varolabilir mi? (Paylaşımcı politikalardan vazgeçip, üretimci politikalara yöneldiklerini de -ne demekse?- akıldan uzak tutmayalım).

Sosyal demokrasiyle yetinmeyeceklerine bugünden kararlı olanlar, sosyal demokrasiyle yetinmeyeceklerine yarın karar vereceklere alternatif örgütlenmeyi hazırlamalıdırlar.

Bir de şu var. Gerek kitleler, gerekse de bir kısım aydınlar hayatlarında bir kısım olumlu gelişmelerin, *bugün* olmasını istiyorlar. İnsani bir duygu. Ama bu duygunun siyasal körlüğe yol açmasına engel olmalıyız. Onlar bize, "Tamam, bütün dedikleriniz haklı. Size katılıyorum. Ama böyle bir parti kurulur da 1988 seçimlerine girerse, sosyal demokratların kıl payı kazanabilecekleri iktidardan mahrum oluruz" diyorlar. Bundan mahrum olunca da *bugün* üzerlerinde var olan iktisadi ve siyasal baskı daha uzun sürecek endişesi içindeler. Böyle düşünenlere, bu beklentilerden bir ferahlama çıkmayacağını, tarihsel örneklerle anlatmalıyız.

Yurdumuzda genel olarak sağ ile solun uzun süre kritik dengelerde bulunacağını bilmemiz gerekiyor. Dolayısıyla ileri sürülen gerekçe, sosyal demokrasiden daha ileri özlemleri olanların karşısına adeta ilelebet çıkarılacaktır. Ve diyeceklerdir ki "Nasıl olsa çok az oy alacaksınız..." Evet, belki de ilk seçimde az oy alacağız. Ama çok oy almamız için mutlaka bir ikinci, bir üçüncü seçime girmemiz gerek. Matematik bilgisi olmasa bile herkes, ikincinin olması için birincinin de olması gerektiğini takdir edebilir.

Ayrıca ilave edelim; dünyada seçim işbirlikleri diye bir şey var. Sosyal demokratlarla, daha solda olanlar seçim işbirlikleri yapabilirler. Mevcut mevzuatın buna imkân vermeyeceği türünden bir itiraz geçerli değildir. Seçim ortaklığı siyasi bir karardır. Siyasette karşılıklı anlayış hâkim oldu muydu, hukuki mevzuatın yol açabileceği problemlere fazla zorlanmadan çözüm getirmek pekâlâ mümkündür.

Her ne hal ise, siyaset sadece seçimlerden ibaret değildir zaten! □

Basından... Basından... Basından... Basından... Basından... Basından...

Nokta, 27 Temmuz 1986

BELEDİYELER / ANKARA BELEDİYELERİ

Hizmet mi, hezimet mi?

Anonim şirketlerden ve büyük holdinglerden devşirilerek kurulan ANAP ve hükümetinin merkezi çapulculuğunun doğal uzantısı olarak ANAP'lı belediyeciler, kısa günün kârıdır diyerek keselerini doldurmaya, belediyelerin maddi imkanlarını, aralarında biran önce bölüşüp paraya tahvil etmeye çalışmaktadırlar. Milyarların kapıp götürüldüğü bu han-ı yağmanın bir kaç örneğini sayfalarımıza aktardık.

Belediyelerde neler oluyor? Başbakan Özal, özellikle ANAP'lı belediyelerle ilgili olarak yoğunlaşan yolsuzluk iddiaları konusunda, "Bu haberler abartılıyor" diyedursun, Ankara belediyelerinde yolsuzluk iddilarıyla yer yerinden oynuyordu. Üstelik bu iddialar, kanıtlarıyla birlikte çoğunluk ANAP'lı meclis üyeleri tarafından öne sürülüyordu. ANAP'ın Ankara belediye gruplarında bir şeyler oluyordu. Sanki aynı anda düğmeye basılmış, Yenimahalle, Çankaya, Mamak ANAP meclis grupları kaynamaya başlamıştı. ANAP grubu, yalnız Altındağ Belediyesi'nde sessiz görünüyor, ama burada da SHP'li üyeler belediye başkanına bayrak açıyorlardı.

Çankaya Belediye Başkanı Erdoğan Yavuzlar, yurtdışı gezileri ve gece hayatına düşkünlüğü yüzünden zaten epeydir Ankara basınına ilginç malzemeler sağlıyordu. Ama bu kez, iki ANAP'lı meclis üyesinin iddiası, Yavuzlar'ın kişisel meraklarının ötesinde oldukça ciddiydi. Uzun ve Dinçer **Nokta**'ya, "Bakanlık müfettiş raporları, İl İdare Kurulu kararı ve Sıkıyönetim Komutanlığı tespiti ile hırsızlığı belgelenmiş birisini ihale komisyonu başkanlığına ve belediye başkan yardımcısı koltuğuna oturtmayı ve tüm söylentilere rağmen orada tutmayı Erdoğan Yavuzlar neden sürdürüyor? Bu adamı Kütahya'dan tanımaması mümkün değil. İkisi birlikte hareket ediyor izlenimini veriyorlar. Ayrıca İlhan Ünsal'ın atanmasıyla ilgili "Güvenlik soruşturması"da Yavuzlar'ın bilgisini dahilindedir" diyorlardı.

ANAP'lı üyeler, caddelerdeki granit kaldırım taşlarının sökülerek, yerlerine dayanıksız bordro taşlarının döşendiğini, iş makinalarıyla ilgili 4,5 milyar liralık usulsüzlük yapıldığını da öne sürüyorlardı. Peki ama, konu bunca önemliyken, partinin yetkili organlarında hiç gündeme gelmemiş miydi? Bu soruyu Dinçer ve Uzun şöyle yanıtlıyorlardı: "İl ve ilçe yönetim kurulu üyeleri ile Çankaya Belediye Meclisi'nin ANAP'lı üyelerinin hazır bulunduğu toplantıda bu hırsızlıkları teşhir etmek istedik. İl Başkanı söz vermek istemedi, buna rağmen konuştuk. Erdoğan Yavuzlar belgeler karşısında kızardı, bozardı ama tek kelime söyleyemedi. Ayrıca bu belgeleri İl Başkanı Rıfat Diker'e, Mehmet Keçeciler'e, Alpaslan Pehlivanlı'ya gösterdik."

Yenimahalle'de "yolsuzluk" bulutları. Yenimahalle'de de Başkan Vuran'ı en çok uğraştıran konu Çankaya Belediyesi'nde olduğu gibi ihale işleriydi. Belediye Meclisi'nin bir önceki dönem encümen üyelerinden üçü, geçtiğimiz günlerde yapılan bir toplantıda ciddi bir iddia ortaya atmışlar, Mustafa Vuran'ın, kendi dönemlerinde bazı yolsuzluklara neden olduğunu öne sürerek bir araştırma komisyonu kurulmasını önermişlerdi. Bu öneriyi getiren üç üye de yine ANAP'lıydı. İddiaları, bazı mahallelerdeki tretuvar yapım işlerinin, Belediye Meclisi tarafından onaylanmadan müteahhit firmaya verildiği, firmanın yapıma başladığıydı. İş başladıktan sonra konu encümene gelmiş, ancak bu üyeler imza atmamışlardı. Atmamışlardı ama iş halen sürüyordu...

ANAP'lı Meclis üyelerinin iddiasına göre 4 ihalede yolsuzluk vardı, SHP'liler ise 32 ihalede diyorlardı. Ama asıl önemli olan iddia şuydu: Bu ihaleler, hep aynı şahsa, ANAP Yenimahalle İlçe Başkanı Şükrü Çizmeli'nin iş ortağı İsmet Birdal'a veriliyordu! Sonuçta meclis, araştırma komisyonu kurulmasına karar veriyor, ancak Başkan Mustafa Vuran, komisyonun kendisinden istediği belgeleri teslim etmiyordu.

"Aynı işe çift ödeme. ANAP yöneticilerini kara kara düşündüren belediyeler arasında Mamak da vardı. Usulsüzlük iddiaları Mamak'ta öylesine başını alıp yürümüştü ki, komisyon yapım işlerinde, bazı kişilere aynı işin iki kez ayrı ayrı işlermiş gibi emanet usülüyle verildiğini saptıyordu. Örneğin, belediyenin sahibi bulunduğu benzin istasyonunun tadilat işi, encümenin 30 Nisan 1985 tarih ve 506/608 sayılı kararıyla emanet usulü Binali Uğurlu'ya yüzde 20 indirimli alarak 9.5 milyon liraya ihale edilmiş, aynı iş yine aynı kişiye, encümenin 1346/1501 sayılı kararıyla 6.1 milyon liraya tekrar verilmişti. Aynı durum, belediyece yaptırılan kalorifer işinde de ortaya çıkıyordu. Kalorifer işi, iki kez, ayrı ayrı işlermiş gibi Ali Kemal Bal adlı kişiye ayrı ayrı fiyatlarla emanet usulü verilmişti.

Komisyon bu ve benzeri olayları soruştururken, başkan Akgün hakkında çek yolsuzluğu iddiaları gündeme geliyordu.

"Belediye başkanı Atılgan ile Ticaret Bakanı'nın da ortak olduğu ileri sürülen Sütan mamüllerini satmayan lokanta ve büfeler önce uyarılarak, sonra da başka bir biçimsel eksiklik öne sürülerek mühürleniyor." Altındağ Belediyesi'nin SHP'li üyeleri tarafından ileri sürülen bu iddia da Altındağ Belediye Başkanı Muzaffer Atılgan'la ilgiliydi. Atılgan, muhalefete mensup üyeler tarafından ayrıca, ne olduğunu anlayamadıkları "Düzenleme Satış Fonu" nedeniyle de kıyasıya eleştiriliyordu. SHP'li üyeler, "Bu fonun yönetmeliği, komisyonlara havale edilmeden meclisten geçirildi ve bu fonla meclis devre dışı bırakıldı" diyorlardı. SHP'li meclis üyeleri, Altındağ Belediyesi'nin artık bir anonim şirket tarafından yönetilir bir görüntüye kavuştuğunu söylüyorlardı.

"Belgeler karşısında kızardı bozardı..."

Çankaya Belediye Meclisi'nin ANAP'lı üyeleri Faruk Dinçer ile Nazmi Uzun, Çankaya Belediyesi'nde yapılan usulsüzlüklerle ilgili* Nokta*'nın sorularını yanıtlayarak Belediye Başkanı Erdoğan Yavuzlar'ı suçladılar. Faruk Dinçer aynı zamanda Ankara Büyükşehir Belediyesi Meclis Başkan vekilliğini de yürütüyor.

Nokta: Çankaya Belediyesi'nde çeşitli usulsüzlükler yapıldığına ilişkin iddialar söz konusu. ANAP Belediye Meclis üyesi olarak bu iddiaları doğru buluyor musunuz?

Dinçer-Uzun: Usulsüzlüklere ilişkin iddiaların büyük bir kısmı doğrudur. Bu usulsüzlüklere Belediye Başkanı Erdoğan Yavuzlar göz yummaktadır. Bunun en büyük örneğini Çankaya Belediyesi'nin araç-gereç alımı ve ihaleleri için ayrılan 14 milyar tutarındaki yatırım harcamalarının, hırsızlığı devlet arşivi ile kanıtlanmış biri olan İlhan Ünsal'a bırakmış olması teşkil etmektedir.

Nokta: Başkan Yavuzlar'ın yaptığı usulsüzlüklere ilişkin somut örnekler verebilir misiniz?

Dinçer-Uzun: Erdoğan Yavuzlar ANAP Çankaya teşkilatı üyesi değildi. Belediye başkan adaylığı sırf adı yıpranmasın diye önceden açıklanmamıştır. Başkan seçildikten sonra 15-20 kez belediye meclisinden habersiz yurt dışına çıktı. Niçin gittiğini de kimseye açıklamadı. Erdoğan Yavuzlar 1,5 yıla yakın bir süre Dedeman Oteli'nin 415 no'lu odasında kalmıştır. Bunu Dedeman Oteli'nin kayıtlarından çıkarmak mümkündür. O zamanki maaşı 350 bin liraydı. Bu maaş o odanın parasını karşılar mı? Bu paraları nereden vermiştir. İki seneden beri yapılan usulsüzlük örneklerinden birisi de 4,5 milyar tutarındaki iş makinalarıyla ilgilidir. Caddelerdeki granit kaldırım taşları sökülerek yerlerine dayanıksız bordro taşları döşenmektedir. Atatürk Bulvarı üzerindeki direklere milyonlarca lira harcama yapılarak saksılar içinde çiçekler yerleştirilmiş sonra da bunlar kendi kaderlerine terk edilmişlerdir.

Nokta: Yavuzlar'ın gece yaşamı da basında zaman zaman yer alıyor.

Dinçer-Uzun: Belediyede bütün bu usulsüzlükler olurken kendisi "Monako Prensi" gibi yaşıyor. Seçimlerde "1700 lirayla seçime geldim. Simit satıp hayatımı kazandım" diyerek seçmenlere nutuk atan adam bugün pavyonlarda, gazinolarda yaşıyor. Onun bu yaşamı Çankaya halkının dilindedir.

«Geleceğe bakış» ya da güncel yalanlar

Başbakan Turgut Özal geçtiğimiz günlerde haftalık "Newsweek" dergisi muhabiri Thedore Stranger'in ekonomi ve politikadaki gelişmeler konusundaki sorularını Ankara'da yanıtladı. Derginin 7 Temmuz 1986 sayısında kısaltılarak yayınlanan cevapları aşağıda sunuyoruz.

□ Devasa dış borçları ve çift sıfırlı enflasyon sebebiyle Türkiye'nin ekonomisindeki iyileşmenin kısa ömürlü olacağı yolunda kaygılar var. Siz geleceği nasıl görüyorsunuz?

■ Enflasyon aşağı düşüyor. 1983 sonunda işbaşına geldiğimizde enflasyon % 60'a yaklaşıyordu. Son 12 aydır % 27 civarında kaldı. Bu yıl için hedefimiz yaklaşık % 25'tir. Türkiye bayağı çok borç ödemesi de yapıyor. Her sene yaklaşık 4 milyar dolar ödüyoruz. Türkiye ihracat da yapıyor. Ödemeler dengesi durumu düzeliyor. Yani umutluyum.

□ İslamcı hareketin büyümesi Türkiye için bir sorun mu?

■ Ben bir sorun görmüyorum, çünkü Türkiye laik bir devlettir. Eğer İstanbul'a, Ankara'ya giderseniz, İslam fanatizmi diye bir sorun göremezsiniz.

□ Türkiye'nin insan hakları konusundaki tavrı sorun olmaya devam edecek mi?

■ Hayır. Böyle bir sorun hiç olmadı, özellikle de biz iktidara geldiğimizden beri.

□ Ama Türkiye hapishanelerinde politik tutuklu yok mu?

■ Bu hep karıştırılıyor, politik tutuklu denilenler konusu. Politik tutuklu yoktur, tutuklu olanlar anarşistler, teröristlerdir.

□ Türkiye daha fazla yardım ve daha iyi ticaret koşulları karşılığında ABD askeri üsleri anlaşmasını yeniliyor. Washington Türkiye'ye bazı ticari imtiyazlar vermişti, örneğin tekstil ithalatında. Bu yeterli değil mi?

■ Evet biz kabul etmiştik. Ama bu çok büyük bir ayrıcalık değil.

□ Kuzey Kıbrıs'a planlanan geziniz hem Washington hem de Atina tarafından eleştirildi.

■ Kıbrıs'ın kuzeyindeki devlet Türkiye tarafından tanınıyor. Orada bir elçimiz var. Papandreou güneyi ziyaret etti, benim kuzeye gitme hakkım niçin olmasın?

□ Türkiye Avrupa Topluluğu'na girmek istiyor, ama diğer üye Yunanistan'la gerginlik sürdükçe bu gerçekleşebilir mi?

■ Onlar Avrupa Topluluğu'nda ya da Avrupa Konseyi'nde ellerine geçen her fırsatı Türkiye'ye karşı kullanıyorlar. Ama başarılı olamadılar. Avrupa Topluluğu'yla ilişkilerin normalleşmesi süreci başladı.

□ Türkiye ile Yunanistan arasındaki gerginliğin azalması yolunda bir umut görüyor musunuz?

■ Eğer Papandreou kendi politik çıkarları için Türkiye'ye karşı iftiraları bırakırsa ve eğer uzattığımız zeytin dalının gerçek olduğuna inanırsa, sorunun çözümü için hiç bir mesele kalmaz.

SÖYLEŞİ/SÜLEYMAN DEMİREL *Nokta, 20 Temmuz 1986*

"Ben liberal falan değilim"

"Konuşan Demirel" devamla... "ben liberal falan değilim" diye konuştu. Ya neymiş?... "Ben milliyetçi, muhafazakar, hürriyetçi, demokrat, medeniyetçi, adaletçi, millet iradesinin üstünlüğünü savunan, imarcı, inşacı, sosyal adaleti savunan, sosyal güvenlikçi, refahçı, büyük Türkiye'ciyim." (Cumhuriyet 27 Temmuz) Neyse neymiş, biz özetine bakalım ve "Demokrat", "Liberal", "Sivil toplumcu" ve sair yakıştırmalar altında bulunan "konuşan Demirel'i" dinleyelim:

Nokta: Sayın Demirel, ara seçim kararının alınmasından bu yana yaptığınız açıklamalarda sürekli vurguladığınız bir nokta var: "Bu seçim yasaklı bir seçimdir. Bu seçimle milletin iradesi tecelli etmiş olmayacaktır" diyorsunuz. Ancak hepimizin bildiği gibi, Adalet Partisi 1965 ve 1969 seçimlerine DP'liler için siyasi yasakların sürdüğü bir ortamda girmişti. O zamanlar ya da daha sonra, söz konusu seçimlerin millet iradesini yansıtmadığını söylediğinizi hiç hatırlamıyoruz.

Demirel: Ama onlar için mahkeme kararı vardı.

Nokta: Yassıada kararlarının "milli iradeye" uygunluğunu düşünmüyordunuz herhalde?..

Demirel: Ben Yassıada kararlarının meşruiyetine hiçbir zaman inanmadım.

Nokta: O halde? Ayrıca Anayasa değişikliği yapmak mümkündü.

Demirel: Mahkeme kararı olunca, bizim anayasa değişikliği yapacak gücümüz yoktu.

Nokta: CHP böyle bir anayasa değişikliğine destek vereceğini söylemişti.

Demirel: Bizim CHP desteğine güvenmemiz söz konusu olamazdı. Evvela o hadiseyi çıkarttıran CHP'ydi. CHP o değişikliği yapacaksa, kendisi 65'e kadar iktidardı, yapardı.

Nokta: Yani siz, "uğraştık yasakları kaldırmak için ama elimizden bir şey gelmedi" mi diyorsunuz?

Demirel: Bakınız şimdi, 27 Mayıs ayrı, 12 Eylül ayrı hadiselerdir.

Nokta: 69'da siz de açıkça söylememiştiniz.

Demirel: Bakınız, "siz 61-69 arasında DP'lilerin seçilme haklarını iade etmediniz, sizinki de iade edilmezse ne olur" deniyorsa eğer, bu düşünce sakattır. Diyelim ki birincisi yanlıştı. Farzedelim ki, siyasi haklar daha önce iade edilebilirdi, edilmedi. Bu hatadır. Ama bu şimdi yapılanın hata olduğunu ortadan kaldırmaz.

Nokta: Bayramdan sonra çıkacağınız yurt gezisinde halka ara seçimle ilgili ne gibi bir mesaj vereceksiniz?

Demirel: Ben ara seçimle ilgili mesaj vermem. Benim mesajım gayet açık ve nettir: Ben hür ve demokrat bir Türkiye istiyorum. Herkes korkusuz yaşamalı, herkes düşündüğünü serbestçe konuşmalıdır.

Nokta: Böyle bir Türkiye'nin 142'siz olması gerekmiyor mu?

Demirel: Ben anti-komünistim. Binaenaleyh, Türkiye'de 141-142'nin kalkmasını ben savunmam. Bunu kim savunuyorsa, halkın karşısına gidip halktan icazet alırlarsa gelirler, bunları kaldırırlar.

Nokta: Komünizme karşı olan bir kişi de bu fikirlerin serbestçe ifade edilebilmesini savunabilir. Liberal bir tutumun gereği olarak.

Demirel: İsteyen savunsun, ben o zaman karşı çıkarım. Ben liberal falan değilim.

Nokta: "Hür ve demokrat Türkiye istiyorum," demiştiniz de... ANAP iktidarının ve Özal'ın takdir ettiğiniz hiçbir uygulaması yok mu?

Demirel: O kadar çok kötü yapılmış şey varsa, iyi yapılmış birkaç şey onu kurtarmaz: Ben Türkiye'nin iyi idare edilmediğini söylüyorum. Lehte ve aleyhte faktörleri teker teker saymama gerek yok.

Nokta: Bir de DYP değerlendirmesi istesek. Sizce DYP'nin en önemli zaafı ne?

Demirel: DYP bugüne büyük zorluklar içinde gelmiştir. Biliyorsunuz, önce Büyük Türkiye Partisi kuruldu. Kapatıldı. Nasıl kapanıyor? Önce serbestsiniz, kurun diyor, dönüp geliyor kapatıyor. Olmaz böyle şey.

Nokta: Ama 1973'te siz de aynı fikri savunmuştunuz. Kapatılan Milli Nizam Partisi'nin yerine MSP'nin kurulması üzerine ve MSP'nin AP'nin oylarını böleceği kaygısıyla Trabzon'da yaptığınız konuşmada MSP için, "Anayasa dışı partilerin temelli olarak kapatılmasına dair Anayasa hükmünün uygulanmasını" istemiştiniz.

Demirel: O farklı. MSP bir partinin devamıydı. DYP fikrin devamı.

Nokta: Ama onlar da "biz yeni bir partiyiz, fikrin devamıyız" diyorlardı.

Demirel: Ben sadece Anayasa'ya aykırılık üzerinde durdum ve Anayasa Mahkemesi'nin görevini işaret ettim. Anayasa "kapatılmış partilerin benzeri yeniden kurulamaz" diyor.

Nokta: BTP veya DYP'nin de "kapatılmış AP'nin benzeri olduğu" söylenebilir pekâlâ.

Demirel: Söylenemez, söylenemez. Söylense bile Anayasa Mahkemesi'ne gider. Bunların birbirine benzer tarafı yok. Burda zorla, orada mahkemeyle.

Cindoruk: 6 Kasım o kadar anti-demokratik değildi

'Meclis'e girdik, kavga bitti'

● Partiniz, 12 Eylül düzenine en yoğun eleştirileri getiren bir parti olarak tanınıyordu. Bu özelliğiniz hâlâ var mı?

Cindoruk— Bizi ilk zamanlarda kavgacı ve sert buldular. Sanıyorum suskun dönemde, cesaretle bazı şeyleri söylediğim için öyle görüldü. Aslında biz uzlaşma arıyorduk. Bu yüzden bir politika değişikliği yok. Yaptığımız politikanın sonucunu aldık ve Meclis'e girdik. Siyaset, akıl işi. Kavga ve mücadele bizim için bir araçtı. Sonuca ulaştıktan sonra da kavga ve mücadeleye devam etmek bizim ciddiyetimizi kaybettirir...

● Size katılan milletvekilleri, şimdiye kadar söylediklerinizden farklı şeyler söylüyorlar...

Cindoruk— Hayır. Bir kere 6 Kasım seçimleri o denli anti-demokratik değildir. Sandık, propaganda, katılanlar arasında eşit seçim vardı. Sıkıntı, seçim öncesi tasarruflardan doğdu. Yani, bize gelen milletvekillerinin 6 Kasım seçimlerine girmesi, bizim açımızdan sakıncalı değil. Tabiî ki yeni üyelerin partiye intibakında belli bir süre geçmesi gerekir. Yakında göreceksiniz ki partinin fikirlerinde hiçbir değişiklik yoktur... Milletvekillerinin şahsi fikirleri de olabilir. Ben, genel olayı koyuyorum. Arkadaşların partiye katılmalarını ben böyle yorumluyorum. Partinin fikrini grup tespit etmez. Yetkili organ parti yönetimi ve Genel Başkan'dır. Bana karşı çıkacak fikirler varsa saygı duyarım... Parti disiplinini bozmamak kaydıyla fikir çeşitlemeleri parti içi demokrasinin doğal sonucudur. Elbette içlerinden bazılarının 12 Eylül'ün bazı icraatlarına yakınlığı, bağlılığı olabilir. Oraya gelişlerinde, şahsi kararlarında birtakım kusurları olabilir... Ama bunlar geride kaldı....

● Sizin ortaya attığınız Milli Uzlaşma konusunda, yeni milletvekilleri Türkiye'nin Anayasa diye bir sorunu olmadığını söylüyorlar...

Cindoruk— Hayır, bizim ortaya attığımız Milli Uzlaşma'nın temelinde demokrasi ve insan hakları üzerinde uzlaşma var. Anayasa bunun sonucu...

● Ağırlıkla üzerinde durulan kısmı, demokrasi ve insan hakları konusundaki görüşlerin yer alacağı bir metin olarak Anayasa'ydı...

Cindoruk— Herkes fikirlerini söylesin, gelecek meclisi Anayasa yapsın demiştik. Bence o Anayasa'yı yapacak meclisi de kısıtlamamak lazım. Yeni bir metin hazırlamaktan da yana değilim ben. O güne kadar ortaya çıkacak siyasi olaylardan ve deneylerden istifade edeceğiz. Aslında bizde devleti düzenleme sorunu var, o yapılamadı...

● Bu sorun da Türkiye'de kendisini hep Anayasa sorunu biçiminde göstermedi mi?

Cindoruk— Açıkçası ben Anayasa'yı temel sorun saymıyorum. Anayasa'nın uygulanması, benimsenmesi ve çevreye vereceği etkinliklerden doğan "anayasa durumu" daha önemli. Benim Milli Uzlaşma dediğim, insan zihinlerinin berraklığa kavuşması ve demokrasi konusunda saf karar vermesidir...

● Milli Uzlaşma konusu tartışmaya açıldığı zaman siz Anayasa'nın değişmesi gereken yerlerini madde madde söylüyordunuz...

Cindoruk— Tabiî. 1982 Anayasası'nın önsözüne ve sonsözüne karşıyız... Anayasa'nın 4. maddesinin kaldırılması için imza koyanlar yakında grup üyemiz kadar olacak. Ben bu Meclis'ten bir anayasa değişikliği beklemediğimizi onlara da anlattım...

● Çok pragmatik bir politika.

Cindoruk— Pragmatik ve mecburi bir politika. Aksi bir fikriniz varsa Türkiye'ye tekrar ihtilal getirirsiniz...

● Son bir soru daha: Uğur Mumcu, sizin milletvekili transferine aslında karşı olduğunuzu, bunu ancak partinin gelişememesi ve Süleyman Demirel'in ısrarı karşısında kabul etmek zorunda kaldığınızı söylüyor. Ne diyorsunuz?

Cindoruk— Sayın Mumcu, ben 13 ay kimsenin söylemeye cesaret edemeyeceği sözleri söylerken, bana bir kere doğru söylüyor demedi. Hattâ bunları demokratik solun değil de, benim söylüyor olmamdan dolayı hafif bir kıskançlık içindeydi. Şimdi siyasi hayatımızda demin söylediğim organizasyonu yaptığım zaman, eskiden doğru söylediğimi şimdi yanlış yaptığımı söylüyor. Ben beklerdim ki milletin kurduğu SODEP'in bir 12 Eylül partisi olan HP'ye katılmasını eleştirsin. SODEP'in HP'ye katılarak Meclis'e girmesi, bizi de girmeye zorlamıştır. Biz ve Sayın Demirel, bir yıldır özgürlük kavgası verirken, yanımızda sol bir parti yoktu. O nedenle bunları söylemeye kimsenin hakkı yok. □

Yeni Gündem, 9-15 Haziran 1986

Hayatı Seviyorlardı

Rose Blanc

1919 doğumlu. Çok yoksul bir ailedendi. Evlerde hizmetçi olarak çalıştı. Pyrénée-Orientales vilayeti UJFF (Fransa Genç Kızlar Birliği) sekreteri. Madrid cephesi İspanyol Cumhuriyetçileri için bağış kampanyasının örgütlenmesine katıldı. İllegalde tutuklandı, önce la Santé cezaevinde, sonra Romainville kalesinde hapsedildi. Auschwitz'e sürgün gönderildikten sonra 15 Mart 1943'de öldü.

(Ailesine)

Bireysel kurtuluş umudu yok. Dosyam çok kabarık, sorgular da polis için anlamlıydı, hiç konuşmayarak kızdırdım onları. Tehditlere rağmen kaya gibi sıkı durdum. Sonunda beni rahat bıraktılar. Fransız polislerinin Hitlerci cellatlara iki büklüm hizmet etmelerini görmek ne utanç verici bir şey! Onlar adına biz utanıyoruz, hepimiz örnek davranışımızla Fransız kadınlarının ne olduğunu gösterdik onlara.

Şu sıra yaşadığım hayattan yerinmiyorum. Çok yakında Fransa halkı bizim çektiklerimizin semeresini toplayacak. Onun mutluluğu bizim en güzel mükâfatımız olacak... .

Edgar Tarquin

1921 doğumlu. Doğramacı-marangoz. FTPF'de teğmen. Provence'da Luchéron makisi örgütçülerindendi. Birlikte hapis yattığı direnişçilerin tanıklığına göre, uğradığı işkenceye rağmen hiç sır vermedi. Cezaevinde bir duvara şu sözü yazdı: "Burada, Fransa yeniden doğuyor." 21 Eylül 1943'de kurşuna dizildi.

Sevgili Babacığım, Anneciğim ve Paulette,

Dün, 21 Eylül günü, Alman askeri mahkemesine çıkarıldım ve dört yoldaşla birlikte idama mahkûm edildim.

Haberi son derece sükûnetle ve tam bir umursamazlıkla öğrendim. Bütün yüreğimle diliyorum ki siz de benim gibi soğukkanlılıkla karşılayın. Zira bütün engelleri ben kazasız belasız aşmış olsaydım, başkaları bu soylu dava uğruna can verecekti; fakat kader beni seçtiğine göre, [...] görevimi son ana dek yerine getireceğim.

Yaptığım hiçbir şeyden pişman değilim ve başkalarının mücadeleyi sürdüreceklerini umuyorum, çünkü zafer artık elimizden kaçamaz.

Sevgili Babacığım, senin oğlan seni utandırmayacak çünkü sonuna kadar cesaretle davranacak, sen de bunu pekâlâ biliyorsun.

Ve sen, Sevgili Anneciğim, elem duyma, bunun ağır bir darbe olduğunu biliyorum, ne ki ideal, acıdan üstün gelebilmelidir ve sen hepimizin dileği olan Fransa'nın yaşaması uğruna ölenlerden birinin annesi olmakla övünebileceksin.

Küçük kardeşim, sevgili Paulette'ciğim, rahat et artık başına dikilip seni kızdırmayacağım. Unutma ki sen şimdi Baba ve Anne için tek desteksin, ilerde onlara mukayyet olman da gerekecek. Sana ağır bir ödev bırakıyorum.

Daha iyi bir gelecekte evlenip kendine bir yuva kurabileceksin, aynı zamanda umarım çocuklarını benim onca değer verdiğim idealle yetiştirirsin, kardeşinin hatırası adına yapacaksın bunu— senden talep ediyorum.

Sizlerden ayrılıyor ve hepinize elveda diyorum— sizleri hasretle kucaklıyorum.

Oğlunuz Edgar

Yaşasın özgür ve mutlu Fransa!

Yaşasın Partim!

Bu mektup Almanlar tarafından ölüme mahkum edilen 21 yaşında bir Fransız gencinin son isteklerini içeriyor.

Bana bu iyiliği yapacak kimseye çok teşekkür ederim, çünkü annem ve babam nerde olduğumdan habersizler.

Yaşasın Fransa!

Pablo Picasso, Provence'ın kurtuluşunun 10. yıldönümü için desen

Danielle Casonova

1909 doğumlu. Diş hekimi. UJFF yöneticisi. İspanya Cumhuriyeti'ni savunmak için aktif savaşa katıldı. 1936'da Partili Gençlik Enternasyonali yürütme kuruluna seçildi. Halk Kadın Komiteleri'nin açlık ve pahalılığa karşı mücadelesini yönetti. 15 Şubat 1942'de tutuklandı; la Santé cezaevinde, daha sonra Romainville kalesinde kaldı. 1943 Ocak ayında Auschwitz'e sürüldü, orda 10 Mayıs 1943'de tifüsten öldü.

23 Ocak 1943

Yarın sabah 5'te kalkış, 6'da arama, sonra Almanya'ya hareket. 231 kadınız, genç, ihtiyar, hasta, hatta yatalak. Herkesin davranışı harikulade, *Marseillaise* ortalığı birkaç kez çınlattı bile. Bize ne yapacaklar? Bildiriyi yeni okuduk, Stalingrad'ı itiraf ediyorlar, dün Véliki'yi kabullenmişlerdi, yarın Rostov'u kabullenecekler. Zafer yoldadır. Bizler Fransız ve FKP'li olmaktan gurur duyuyoruz. Asla boyun eğmeyeceğiz. Sadece ve sadece mücadele için yaşıyoruz. Bu yaşadığımız günler çok önemli günler. Size hoşçakalın diyorum, bütün sevdiklerimi kucaklıyorum. Beni düşündüğünüzde asla yüreğiniz burkulmasın. Üzerime düşeni yapmaktan asla geri kalmamış olmanın yüksek bilinci ve damarlarımdaki ateşli ve genç kanın verdiği duyguyla sevinçten uçuyorum. Güzelim Fransamız kurtulacak ve idealimiz zafere ulaşacak...

Julien Hapiot

1913'de doğdu. İspanya'da Tugaylarda çarpıştı; Ebre'de ağır yaralandı. FKP'nin Liévin yöre sekreteri, daha sonra 1939'da Pas-de-Calais vilayeti illegal federasyon yöneticisi. Kuzey bölgesinde FTPF'i örgütledi. 1943'de Gestapo'nun eline düşerek işkence edildi. 13 Eylül 1943'de Arras kalesinde kurşuna dizildi.

(27 Ağustos 1943 tarihli veda mektubundan bölümler)

İdamıma birkaç gün kala yüce Partime sevgimi bir kere daha dile getirmek istiyorum. Beni aydınlattığı ve yurttaşlarıma yararlı olmamı sağlayan bilgilerle donattığı için ona minnettarım. Onun sayesinde varlığım beyhude olmaktan kurtulmuştur; [...]

, savaşların ve tüm ıstırapların kaynağı kapitalist rejimin ortadan kaldırılmasına katkıda bulunmakta hiçbir çabayı esirgemediğimi bilmekten kıvanç duyuyorum.

Fransa halkının ve gençliğinin şu anda vermekte olduğu mücadelede, yurdumuzun sosyal kurtuluşunu sağlayacak yeni bir toplumun inşaasına bir tuğla ile olsun katılmış sayıyorum kendimi.

Evet, geriye baktığımda, şanlı Partimizin çizdiği yolu izlemiş olmamla övünüyorum. Vichy polisinin işkencecileri ve Gestapo'nun cellatları da bana işte o geçmişe ihanet etmemi önerdiler, sanki ölüm ihanetten evlâ değilmiş gibi. Bu alçak zalimler baş düşmanlarının bizler olduğunu bana açıklamaktan çekinmedilerse, bana çektirdikleri işkenceler de [...] kurtuluş davasının en ileri savaşçıları olduğu inancımı pekiştirdi sadece.

Mutlaka gerçekleşecek nihai zaferi görme zevkini tadamasam da, hiç değilse Kızıl Ordu'nun parlak zaferlerine tanık olma mutluluğuna erdim... Hapisteki tüm yurtseverler, İngilizlerle Amerikalıların niçin daha hâlâ doğru dürüst bir ikinci Avrupa cephesi açmadıklarını merak ediyorlar, ama her biri de kesinlikle biliyor ki İtalyan faşizminden sonra Hitlerciliğin de sonu gelmekte gecikmeyecektir.* Kendi adıma, Sovyetler Birliği savaşçılarına ve halklarına hayranlığımı yeniden belirtirim...

Roeux'dan yiğit bir yoldaş, Robert Henri, yürekli bir partizanı evinde saklamaktan bu sabah idama mahkûm edildi. Onunkisi örnek alınacak bir davranıştır; *Marseillaise*'in mısralarını ezberlettim ona, zira dedelerimizin marşını söyleye söyleye gideceğiz idam kazığına...

J. H.

* Mektubun yazıldığı tarihte İtalya'da faşist hükümet devrilmiş, Mussolini tutuklanmıştı.

La Santé Cezaevi'nde yatan siyasi tutukluların kültür dergisi Reflets'*ten bir desen.*

Fernand Zalkinov

1923 doğumlu. Arago lisesinde burslu öğrenci. Almanca öğretmeni olmak istiyordu. 1940'da Paris XX'nci bölge FKP'li Gençlik örgütüne katıldı. 21 Ağustos 1941'de metroda bir Alman subayını öldüren, Pierre Georges (geleceğin "Albay Fabien"i) yönetimindeki ekipte yer aldı. 1941 Kasım ayında gizli yaşadığı evde tutuklandı. La Santé cezaevinde gözaltına alındı. 9 Mart 1942'de kurşuna dizildi.

Paris, 9 Mart 1942

Sevgili babam,
Sevgili annem,

Bu son mektubum. Birkaç saat sonra ölmüş olacağım. Son derece metin ve sakinim.

Çok rica ediyorum, ağlamayın, beni düşünün. Benim gibi güçlü olmalısınız. Güzel bir ölümle öldüğümü ve ilerde benimle övüneceğinizi düşünün.

Sizleri çok, çok sevdim, sizin de bana ne denli düşkün olduğunuzu biliyorum.

Sizin sayenizde, bütün benim için yaptıklarınız sayesinde hep mutlu yaşadım.

Karşılığını size iyi ödemedim ama bunu başıma kakmayacağınızı biliyorum.

Sizi görmemiş olmam benim için daha iyi. Siz hep aklımdasınız. Ve siz, siz de beni düşünün, ben o nedenle bu kadar cesurum.

Bütün benim yüzümden çektikleriniz için beni bağışlamanızı diliyorum; biliyorum ki bağışlarsınız çünkü beni her zaman çok sevdiniz ve size çektirdiğim bütün acıları unutacaksınız.

Çok sakinim, tam bir gönül rahatlığıyla bekliyorum. Ölümümün boşuna gitmeyeceğinin bilincindeyim. Sakın ağlamayın. Benim gibi metin olun siz de. Düşünün ki ilerde benimle haklı olarak iftihar edeceksiniz. Metin olacağınıza bana söz verin, rahat öleceğim.

Başka çocuklarınız da olduğunu unutmayın ve umarım ilerde torunlarınız da olur ve siz beni onlarda yeniden görür hatırlarsınız.

Bugün şimdi çocukluk yıllarımı hayalimde canlandırıyorum ve sizlerin sevginizi hatırladıkça öyle mutlu oluyorum ki. Sizi her zaman sevdiğime ve sizi üzdüysem istemeden üzdüğüme inanın. Öyle olması gerekiyordu. Görevimi yerine getirmem gerekiyordu, bana neye mal olursa olsun. Bir kere daha beni bağışlamanızı sizden diliyorum.

Hatıramın kirlenmesine izin vermeyin. Temiz ve namuslu olmak için, size layık olmak için yapabileceğim her şeyi yaptığımı bilin.

Hayatta bir şey uğruna, her zaman büyük bir aşkla hizmet ettiğim dava uğruna yaşamış ve ölmüş olacağım, hayatımı feda ettiğime de hiç yanmıyorum, boşuna olmayacağını biliyorum çünkü.

Korku duymuyorum çünkü benim kendi seçimim bir ölüm bu. Ağlamanızı istemiyorum, çok üzüleceğim ağlarsanız. Beni çok, çok düşünün, o beni daha güçlü yapar.

Eminim ki geleceğin dünyası sevinç ve sevgi dolu olacak.

İşte o zaman beni hatırlayacaksınız.

Elveda. Ebediyen elveda, sevgili babacığım, benim sevgili anneciğim. Sevgi dolu evlat yüreğimle sizi kucaklıyorum ve son defa sıcaklığınızın beni sarıp sarmaladığını duymak için sizi bağrıma basıyorum. Bu bana çok iyi geliyor. Sizi seviyorum ve kucaklıyorum. Elveda.

Fernand

Hayranlık beyanıdır

Bâki UĞUR

Evet, hayatı seviyorlardı. Hayatı sevdikleri için de çoğu, daha gencecik yaşta, gencecik yaşın şevkini bilinçli görev duygusuyla yoğurup genç Ispanya Cumhuriyeti'ni savunmaya koştular, parolası "Yaşasın Ölüm!" olan Franko faşistleriyle dövüştüler. Sonradan Chateaubriant'da, Arras'da, Mont-Valerien'de Nazi canilerinin kurşunları altında can verirken bedenlerinde İspanya'da aldıkları yaraların izi duruyordu.

Onlar ki hayatı sevdiler, ölümü elbette hayat için göze aldılar. Ölüme öyle hiç tınmadan gidişleri canlarına beşparalık değer vermediklerinden değil, tam tersine, o değerin tüm insanlık adına ödenecek erişilmez pahası olduğunu bildiklerindendi. En kararlı enternasyonalistler olarak yurt toprağına, özgürlüğe ve insan onuruna tutkunlukları da onlar için her pahaya değerdi. Bu nedenledir ki ne faşist-tutucu-muhteris-ödlek karması (alçaklığın müşahhas timsali) Vichy işbirlikçisinden, ne de soluğu anca "blitzkrieg"e yeten Alman müstevliden gözleri yıldı. İdam kazığında, sehpada, giyotinde can vermeye giderken her biri neyi ne için feda ettiğini, ne verip ne aldığını çok iyi biliyordu. Ölürken en büyük tasalarından biri, zaferi ve zaferin getireceklerini görmelerine vaktin yetmeyişi değil miydi? Kişisel mutluluk düşlerinden militanlığa heyecanla sarılmaya, aile sorumluluğundan yeni bir hayatı barışta ve kavgada inşa cehdine dek tüm veçheleriyle hayatın öylesine içindeydiler; yakınları ve yoldaşları için, ve onlara kendi adları kadar yakın davaları için onca değer taşıyan canlarını hayatı sevdikleri kadar seviyorlardı. Hiçbiri ölümüne kurbanlık koyun tevekkülüyle gitmedi. Mektuplarda sık sık geçen "Fransa'nın özgür ve mutlu olması için... çocukların yaşaması ve mutluluğu için ölüyorum" sözü bu bakımdan hiç de harcı âlem yenilgi tesellisi değil, pahası canla ödenmiş yiğitlik beyanıdır. Bu satırlar da başkalarının sırtından kuru sıkı edebiyat değil, alçakgönüllü kadirbilir hayranlık beyanıdır.

Şimdi onlar, ve onlar gibi daha niceleri (o günlerden yetmiş yıl öncesinin Paris Komüncüleri örneği) kalabalık şehirlerin sayısız mahallelerinde rasgele bir köşebaşına, bir duvar dibine, kıyıbucak taşra mezarlıklarına, metruk kum ocaklarına bırakılmış ve hiç solmayan çiçek demetlerinde yaşıyorlar. Ve onlar —içlerinden birinin dediği gibi— ağaçtan kopup humus olan yapraklar misali yurt toprağına düşeliberi yalnız Fransa'nın değil, bütün yeryüzünün çiçekleri her şeye rağmen bir başka türlü parıldıyor. "Humusun kalitesi yapraklarındandır."

Evet, hem de nasıl! Onun içindir ki şimdi bugün her birine bizim de ödenecek minnet borcumuz var. İnsanoğlunun çağımızda da nelere kaadir olduğunun silinmez sicilinde hepsi yerlerini aldı; orda parlayan Resistance ruhu dünyanın dört bucağında makileri aydınlatan ateşböcekleri gibi hatıralarda ve bilinçlerde ışıyor.

O sicilin bir başka hânesinde yerlerini alanlarsa yalnız mahkeme zabıtlarında ya da tarih kitaplarında anılıyorlar: yıllardır üstlendikleri inlerinden, kovuklarından huruç edip Alman müstevliyi "kurtarıcı" gibi karşılayanlar; onun varlığını fırsat bilip —yine tıpkı Komün zamanında olduğu gibi— kişisel ihtiraslarını sınıf kiniyle bileyenler; kendi işgal ettikleri yurt alanında polisleriyle, muhbirleri, candarmaları, tekmil bürokratik âygıtlarıyla terör estirip yurtseverleri her gördükleri yerde hapisle, işkenceyle, döverek, söverek, müstevlinin divanı harplerine ve idam mangalarına teslim ederek ezmeye koşanlar; Fransa gençliğinin baharını düşmanın köle-işçi çalıştıran fabrikalarında söndürenler; Fransız yurttaşı onbinlerce Yahudiyi sığır vagonlarına doldurup boğazlanmaya sevkedenler; ve bütün bunları —onca cürmü ve zulmü ve hiyaneti— Fransa ve uygarlık adına, dünyayı "Bolşevizm kâbusu"ndan kurtarma uğruna göze alacak kadar gemi azıya alanlar...

Ve bir de bütün bunlara, canlarına çok bir değer biçtiklerinden değil kendilerini bir türlü insan yerine koyamadıklarından seyirci kalanlar; fırtına geçsin diye bekleyerek kaderlerini, tek tek ve topluca, olacağına bırakanlar; teenniyi ve temkini, tereddüdü, tevekkülü, her gelene temannayı hayatta en büyük "dirayet" belleyenler... Mahkeme zabıtlarında değil ama tarihte onlar da hep anılacak!

Ve sonra bir de orda, idam kazığında can verenle hayat arasındaki çizginin beri yanında yer alanlar var: kurşuna dizenler — tetiği çekenlerden emri verenlere, hazırlıkları yapanlara, zırhlı kamyonda idama gidenlerin ayakları dibine tabutlarını koyanlara, kayıp defterlerini dolduranlara, radyolarda ölüm fermanı ve idam bülteni okuyanlara kadar hepsi; ve onların da ardında daha başkaları: fabrikalarda köle-işçi çalıştırıp hazır ve her daim aç pazara nakit para karşılığı silah imal edenler, tüm Avrupa ve Ukrayna'nın, Kırım'ın ve Rusya'nın insan ve madde kaynaklarına göz koyanlar, kiralık "cengaver"lerinin yaydıkları büyünün ardında kapitalist sömürüyü de çığırından çıkaranlar, Nazi şirretliğini Alman halkının çıkarıyla, "üstünlüğü"yle özdeş görüp lider bozuntusu canileri, Hitlerleri, Göringleri, Göbelsleri baştacı edenler, onların peşine takılıp komşu halkların topraklarını ve ardarda önlerine çıkan her bir halkın toprağını şen şakrak talana koşanlar, kendi yurtlarında Gestapo'nun karagölgesi altında köleler gibi yaşayıp kendi yurtsever direnişçilerine olmadık zulmü reva görürken dışarıda zafer ve fütuhat sevincinden göklere uçanlar... Fransız direnişçilerinin dökülen kanında istisnasız hepsinin en ağır sorumluluk payı yok mu?

Mektupları okurken düşündüm durdum, elin yurdunda eli kolu bağlı insanları göz-gez vb. diyerek katleden o "emir kulları"ndan şu anda hiç yaşayan yok mudur? Bir sürüsü yaşıyor olmalı. Şimdi Almanya'nın bir şehrinde olsanız sokakta, caddede yanınızdan geçen, birahanede karşınızda oturan altmışında, yetmişinde, kelli felli, saçları ağarmış adam pekâlâ onlardan biri olabilir. Çoluk çocuğa, toruna karışmıştır çoktan, işi gücü yerindedir, hatta kimbilir belki orta karar bir şirketin sahibi ya da yöneticisi olmuştur. Yazları artık İtalya'da tatile gitmiyorsa da Almanya'nın nice dillere destan kaplıcasının, ılıcasının müdavimidir. Üstüne de, gördüğü "vatan hizmeti"nden ötürü emekli maaşı alıyordur!

Vaktiyle, güneşli bir ikindi zamanı, karşılarında kazığa bağlı bir insanın üzerine on kişi birden nasıl kurşun boşalttıklarını arada bir düşünüyor mudur? Orda vurup yere düşürdükleri insanın geçmişinden de geleceğinden de ardında neler bıraktığı hiç aklından geçiyor mudur? Geçmiyorsa —ya da geçiyor da umursamıyorsa, öylesine katılmışsa vicdanı— onu ve onun gibilerini, öyle arada bir de değil, sürekli dürtüklemek, yaptıklarını başlarına kakmak gerekmez mi?

Onların da, onların cürmüne seyirci kalmış ve daha hâlâ nice cürme, zulme ve hıyanete dünyanın dört bucağında seyirci kalan herkesin de!

(DÜŞÜN, Şubat 1986)